ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΟΥ 1821

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

η αδούλωτη γενιά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΙΚΗ

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ
ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ
ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ
ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ
ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑ
ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

ISBN 960-327-060-1

9 789603 270607

ΣΕ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ
ΔΩΡΕΑΝ
ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΑΦΙΣΑ ΤΟΥ ΗΡΩΑ

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

η αδούλωτη γενιά

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

η αδούλωτη γενιά

Κείμενο: ΠΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ
Εικόνες: Σ. ΜΠΑΡΑΛΝΤΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΙΚΗ

ΧΑΒΡΙΟΥ 9 και ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ ΑΘΗΝΑ 10562
ΤΗΛ. 32.21.834, 32.34.768, 32.36.684

Μια ανυπότακτη γενιά

Ζούσε κείνα τα χρόνια της μαύρης σκλαβιάς, στα βάθη της Ανατολής, ένα Ελληνόπουλο. Σκλάβος κι αυτό της τουρκιάς, φορτωμένο με το σταυρό του μαρτυρίου, όπως χιλιάδες και χιλιάδες άλλοι Έλληνες. Κι ελπίδα για φως, για λευτεριά, πουθενά. Ώσπου, ξαφνικά, μέσα σ' αυτά τα μαύρα σκοτάδια της απελπισίας, το Ελληνόπουλο άκουσε από τους γονείς του κι ύστερα από τους γειτόνους του για κάποιον ήρωα Έλληνα, στη μακρινή Πελοπόννησο, που θέριζε με το σπαθί του τους τούρκους και πάσχιζε λέει, να φέρει την ελευθερία στη δόλια την πατρίδα...

Τον έλεγαν Κολοκοτρώνη εκείνον τον ήρωα. Ήταν ένας γενναίος, ένας ατρόμητος άντρας και γύρω του, κάτω από το μπαϊράκι του, πολεμούσαν εκατοντάδες άλλοι γενναίοι Έλληνες και σκόρπιζαν τον τρόμο και τον πανικό στους τούρκους. Στην αρχή αυτή η διάδοση δεν έγινε και τόσο πιστευτή. Μα, σιγά-σιγά, το όνομα του Κολοκοτρώνη δεν το ψιθύριζαν μόνο οι Έλληνες αλλά και οι τούρκοι. Άντρες και γυναίκες μιλούσαν για κείνον τον Έλληνα σατανά, που είχε φέρει σε τόσο δύσκολη θέση τους πολεμιστές του σουλτάνου. Που στο πέρασμά του έχυνε ποτάμι το αίμα των πιστών του Αλλάχ και ντρόπιαζε τη σημαία τους με το μισοφέγγαρο και το άστρο.

Κι από στόμα σε στόμα, τα ηρωικά κατορθώματα του Κολοκοτρώνη πολλαπλασιάζονταν, γίνονταν θρύλοι. Κι αυτοί οι θρύλοι πότιζαν μ' ελπίδα και με χαρά τις καρδιές των σκλαβωμένων Ελλήνων και με φόβο τις καρδιές των τούρκων.

Κείνο το μακρινό Ελληνόπουλο άρχισε να πλάθει με τη φαντασία του τη μορφή του Κολοκοτρώνη. Σίγουρα θα ήταν ένας γίγαντας ως εκεί πάνω, νέος, δυνατός, μ' ένα πελώριο σπαθί, που σε κάθε στριφογύρισμά του θάκοβε τα κεφάλια των τούρκων έτσι όπως κόβει το δρεπάνι τα στάχυα... Κι άρχισε να ονειρεύεται την ημέρα που θα συναντούσε αυτόν τον ήρωα, να τον γνωρίσει από κοντά, να τον θαυμάσει, να τον καμαρώσει. Κι αυτό του το όνειρο έγινε πραγματική λαχτάρα. Ας έβλεπε τον Κολοκοτρώνη κι ας πέθαινε.

Και να που, λίγα χρόνια αργότερα, τόφερε η τύχη το Ελληνόπουλο της Ανατολής να πατήσει το πόδι του στην Πελοπόννησο. Στην ελεύθερη τώρα πια Πελοπόννησο. Στην πρωτεύουσά της, την Τρίπολη, είχε στήσει το στρατηγείο του εκείνος που την είχε ελευθερώσει. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης!

Το Ελληνόπουλο, με δέος και με φοβερό καρδιοχτύπι, μπήκε στην Τρίπολη, έμαθε πού βρισκόταν ο Κολοκοτρώνης και σε λίγο έφθανε έξω από το σπίτι όπου είχε το στρατηγείο του. Άντρες αγριωποί, μουστακοφόροι, με βαριές και λερές φουστανέλες, μπαρουτοκαπνισμένοι, μπαινόβγαιναν σε κείνο το σπίτι. Ο έφηβος πια, πλησίασε μουδιασμένος γιατί δεν ήξερε αν θα τον άφηναν να περάσει και να δει τον ήρωά του, το ίνδαλμα όλων των Ελλήνων. Και κει που κοίταζε προς την πόρτα, σε κάποιον από τους άντρες του Κολοκοτρώνη κίνησε την περιέργεια, τον πλησίασε και τον ρώτησε:

— Τι ζητάς εσύ εδώ; Από πού είσαι;

— Είμαι... ξένος, αποκρίθηκε ο νεαρός.

— Και τι θέλεις;

— Θέλω... να δω τον Κολοκοτρώνη. Μόνο αυτό θέλω.

Υπήρχε τόση ικεσία στην έκφραση του νεαρού, που ο αγωνιστής τον έπιασε από το χέρι και τον οδήγησε ως την ανοιχτή πόρτα του σπιτιού. Σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο στέκονταν όρθιοι μερικοί φουστανελοφόροι και συζητούσαν. Σίγουρα κάποιος από αυτούς τους ψηλούς, τους εύσωμους, με τα παχιά μαύρα μουστάκια και την άγρια όψη θα ήταν ο φοβερός Κολοκοτρώνης... Μα ο συνοδός του άπλωσε το χέρι και του έδειξε έναν ηλικιωμένο άντρα, μέτριο στο ανάστημα, με γκρίζα μαλλιά, με ήρεμο και αγαθό πρόσωπο, τόσο μελαχρινό που έμοιαζε σαν τσιγγάνος.

— Αυτός είναι ο Κολοκοτρώνης, είπε στο νεαρό.

Αυτός! Αν ήταν δυνατόν! Αυτός ο γέρος ήταν ο θρυλικός Κολοκοτρώνης που τον έτρεμε όλη η τουρκιά; Αυτός που ελευθέρωσε την Πελοπόννησο; Αυτός που έκανε τόσα και τόσα ηρωικά κατορθώματα, τόσα θαύματα; Δεν μπορούσε να το πιστέψει με κανένα τρόπο το Ελληνόπουλο. Αυτό, ήταν το θεριό, ο γίγαντας, ο ημίθεος;

— Αυτός; ρώτησε με αμφιβολία.

— Ναι, αυτός.

— Ο... Κολοκοτρώνης;

— Τον Κολοκοτρώνη δεν ήθελες να δεις; Αυτός είναι.

Τη σκηνή αυτή μας την περιγράφει τόσο παραστατικά η γλαφυρή πένα του Σπύρου Μελά στο αριστούργημά του «Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΩΡΙΑ». Ναι, ο Κολοκοτρώνης, σε ώρες ειρηνικές ήταν ένας συνηθισμένος μεσόκοπος άντρας, με καλοκάγαθο πρόσωπο, ήρεμος,

Ήταν δυνατόν αυτός ο γέρος να ήταν ο ημίθεος Κολοκοτρώνης;

απλός, λιγομίλητος. Μα, αυτός ο «γέρος» όπως τον έλεγαν οι σύντροφοί του και ο λαός, τις ώρες του πολέμου, τις ώρες της δράσης, μεταμορφωνόταν απίστευτα. Το πρόσωπό του έπαιρνε τη σκληράδα του ατσαλιού, τα μάτια του πετούσαν αστραπές, η φωνή του βροντερή και διαπεραστική ακουγόταν χιλιόμετρα μακριά, εμψυχώνοντας τους Έλληνες και σκορπίζοντας ρίγη τρόμου στους τούρκους. Και το μυαλό του, σίγουρο και κοφτερό, κατάστρωνε σχέδια στρατηγικά, έλυνε προβλήματα, έδινε λύσεις απλές και γρήγορες. Ήταν ένας ηγέτης που εμψύχωνε, που μεθούσε τους πολεμιστές του και τους οδηγούσε από νίκη σε νίκη. Αυτός ήταν ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Μέσα σ' αυτό το κορμί με το μέτριο ανάστημα που τόσο πολύ απαγοήτευσε το Ελληνόπουλο της Ανατολής, κατοικούσαν θεριά ανήμερα οι πρόγονοί του. Πατριώτες αγνοί, πολεμιστές σκληροτράχηλοι, λεβέντες, γεμάτοι πληγές και αίματα, που θυσίασαν τη ζωή τους - όλοι σχεδόν - για την ελευθερία της πατρίδας τους. Ναι, ο Κολοκοτρώνης ήταν ο τελευταίος αυτής της γενιάς των γιγάντων. Ήταν ο «τυχερός» Κολοκοτρώνης, γιατί στις μέρες του ελευθερώθηκε η πατρίδα κι ήταν αυτός που έβαλε το μεγάλο λίθο στο θεμέλιο της ελευθερίας. Έφαγε με το κουτάλι που λένε τη σκληρή σκλαβιά, είδε γύρω του τόσους και τόσους νεκρούς από τη γενιά του, έζησε τραγικά και δύστυχα χρόνια, πάλαιψε, μόχθησε, αγωνίστηκε, υπόφερε, κατάπιε πίκρες και αδικίες, αλλά στο τέλος μπόρεσε να γευτεί το γλυκό ποτήρι της λευτεριάς. Αν οι πρόγονοί του έζησαν μόνο με την ελπίδα της, ο Θεόδωρος είδε την ελπίδα να γίνεται πραγματικότητα.

Λίγο - πολύ, όλοι γνωρίζουμε αρκετά πράγματα για τη ζωή και τους αγώνες του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ελάχιστα όμως γνωρίζουμε για τα πρόσωπα της γενιάς του, για τους προγόνους του, για τους σκληρούς αγώνες τους εναντίον των τούρκων και για τα ποτάμια του αίματος που έχυσαν. Πριν μιλήσουμε λοιπόν γι' αυτόν τον μεγάλο ήρωα της επανάστασης, τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ας γυρίσουμε πολλά χρόνια πίσω να γνωρίσουμε και τους προγόνους του, έναν προς ένα. Έχουμε χρέος να τους γνωρίσουμε για να τιμήσουμε τη θυσία τους και να πάρουμε υψηλά διδάγματα από την αγνή, τη φλογερή και ανυστερόβουλη φιλοπατρία τους.

✫ ✫ ✫

Σαν τον πιο παλιό πρόγονο του Κολοκοτρώνη η ιστορία κατέγραψε το όνομα του Τριαντάφυλλου. Μόνο που δεν ονομαζόταν Κολοκοτρώνης, (πιο κάτω θα δούμε πώς άλλαξε το επώνυμό τους) αλλά Τσεργίνης. Ο Τριαντάφυλλος Τσεργίνης έμενε σ' ένα χωριό της Γορτυνίας, το Ρουπάκι, που βρισκόταν κοντά στο Τουρκολέκα. Γεννήθηκε περίπου το 1500 και πέθανε γύρω στο 1550. Την περίοδο αυτή, σουλτάνος της απέραντης Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν ο Σουλεϊμάν, δισέγγονος του Μωάμεθ του Πορθητή. Είχε τέτοιες στρατιωτικές επιτυχίες και μεγάλωσε τόσο πολύ την αυτοκρατορία του, που ονομάστηκε Μεγαλοπρεπής. Πίστευε πως ήταν η σκιά του Αλλάχ πάνω στη γη και όνειρό του ήταν να κατακτήσει όλο τον κόσμο και φυσικά πρώτη και καλύτερη την Ευρώπη. Στην Ευρώπη υπήρχαν τότε δυο κραταιοί βασιλιάδες, ο Φραγκίσκος ο Α΄ της Γαλλίας και ο Κάρολος ο Ε΄ της Γερμανίας. Ο Σουλεϊμάν αποφάσισε να χτυπήσει πρώτα τη Γερμανία. Ο Φραγκίσκος μάλιστα συμμάχησε μαζί του, για να καταστραφεί η Γερμανία, αντίπαλη πάντα της Γαλλίας.

Ο Κάρολος, όταν του επιτέθηκε ο τουρκικός στρατός, με ναύαρχο τον Ενετό Αντρέα Ντόρια, χτύπησε τους τούρκους στην Πελοπόννησο για να τους φέρει σε δύσκολη θέση και δεν άργησε να κυριεύσει πολλά από τα φρούριά της. Φυσικά, οι Έλληνες, υπόδουλοι των τούρκων, επαναστάτησαν και πολέμησαν στο πλευρό του Ντόρια. Πίστεψαν πως επιτέλους η τύχη τούς είχε χαμογελάσει και με τη βοήθεια των Γερμανών θ' αποκτούσαν την πολυπόθητη ελευθερία τους!

Δεν πρόλαβαν όμως να τη χαρούν για πολύ αυτή την ακριβή ελευθερία τους. Ο σουλτάνος έστειλε το ναύαρχο Λουτφούμπεη με αρκετές δυνάμεις στην Πελοπόννησο και

Χιλιάδες πατριώτες πλήρωσαν με τη ζωή τους το όνειρο της ελευθερίας.

οι ξένοι, που δεν είχαν σκοπό να μείνουν για πολύ στην Ελλάδα, με τις πρώτες συγκρούσεις μπήκαν στα καράβια τους και έφυγαν. Έτσι, η οργή των τούρκων ξέσπασε πάνω στους επαναστατημένους ραγιάδες. Η Πελοπόννησος βάφτηκε από άκρη σ' άκρη στο αίμα. Χιλιάδες πατριώτες πλήρωσαν με τη ζωή τους το όνειρο της ελευθερίας κι ήταν τυχεροί εκείνοι που πέθαιναν μια κι έξω κι όχι ύστερα από φριχτά βασανιστήρια. Ολόκληρες οικογένειες ξεκληρίστηκαν, εκατοντάδες χωριά σβήστηκαν από το χάρτη και απ' όπου περνούσαν οι ορδές των τούρκων δεν άφηναν λιθάρι για λιθάρι όρθιο.

Ο Τριαντάφυλλος Τσεργίνης είχε πάρει κι αυτός μέρος στον ξεσηκωμό, μαζί με όλο του το σόι. Αν έμεναν στο Ρουπάκι, πήγαιναν χαμένοι. Πρόλαβαν κι έφυγαν πριν φθάσουν οι τούρκοι. Μερικοί από τους Τσεργίνηδες πέρασαν στη Μεσσηνία και βρήκαν καταφύγιο άλλοι στα κοντοβούνια (στο δήμο Τριπύλης) και άλλοι στα περίφημα Σουλιμοχώρια της ορεινής Τριφυλίας. Ο Τριαντάφυλλος με τους γονείς του αποφάσισε να καταφύγει στα πυκνά δάση που υπήρχαν ανάμεσα στο Μαίναλο και την Πιάνα. Εγκαταστάθηκαν κοντά στο χωριό Λιμποβίσι, σε μια περιοχή με λιγοστά σπίτια που ονομαζόταν Αρκουδόρεμα. Από το όνομά της μπορεί να καταλάβει κανείς πόσο απομονωμένη και άγρια ήταν. Εκεί, έζησαν αρκετά χρόνια, μέσα σε απέραντες στερήσεις, σχεδόν σαν πρωτόγονοι. Τους κράτησαν στη ζωή τα κοπάδια των γιδοπροβάτων τους. Τα γίδια ήταν εκείνα που έδιναν τροφή στους κατατρεγμένους ραγιάδες που είχαν καταφύγει σε άγριες, σε άγονες και απρόσιτες περιοχές και σε απομονωμένα χωριά. Αν δεν υπήρχαν τα κοπάδια των γιδιών και τα πυκνά δάση, δεν θα μπορούσε να στεριώσει η Επανάσταση.

Έζησαν κοντά τρία χρόνια απομονωμένοι στο Αρκουδόρεμα οι Τσεργίνηδες και στο διάστημα αυτό ελάχιστοι από τους κατοίκους του χωριού Λιμποβίσι τους γνώριζαν. Και να σκεφθεί κανείς ότι το Λιμποβίσι δεν άπεχε

Ο αλυσσοδεμένος αιχμάλωτός τους πήδησε τη διπλάσια απόσταση από τη δική τους!

παρά ένα τέταρτο από το Αρκουδόρεμα!

Όταν πια ο Τριαντάφυλλος Τσεργίνης ξεθάρρεψε και άρχισε να συχνάζει στο Λιμποβίσι, ο δημογέροντας του χωριού θαύμασε τη λεβεντιά και την εξυπνάδα του, τον πάντρεψε με την κόρη του και του άφησε μετά το θάνατό του τη μεγάλη του περιουσία.

Γιος του Τριαντάφυλλου ήταν ο Δημητράκης. Γεννήθηκε κάπου γύρω από το 1536 και πέθανε το 1600. Λεβέντης κι αυτός σαν τον πατέρα του και φλογερός πατριώτης, δεν άντεχε να βλέπει τους τούρκους να διαφεντεύουν τον τόπο του, να σκοτώνουν, να λεηλατούν και να βασανίζουν με χίλιους δυο τρόπους τους φτωχούς ραγιάδες χωρίς να δίνουν λογαριασμό σε κανένα. Γι' αυτό βγήκε Κλέφτης στα βουνά. Από δω και μπρος οι τούρκοι της περιοχής θάδιναν λογαριασμό στο καριοφίλι του. Θα τους πολεμούσε χωρίς οίκτο.

Όμως, κάποια μέρα οι αρβανιτάδες - σύμμαχοι των τούρκων και πολλές φορές πιο σκληροί και ανελέητοι από δαύτους - του έστησαν παγίδα και κατάφεραν να τον συλλάβουν. Του έδεσαν με αλυσίδες τα χέρια και τα πόδια, έτσι ώστε να μπορεί να περπατάει και ξεκίνησαν για την Τρίπολη. Εκεί ο Δημητράκης Τσεργίνης ήξερε τι τον περίμενε. Οι τουρκαλάδες θα τον σκότωναν ύστερα από φρικτά και απάνθρωπα βασανιστήρια.

Οι τρεις αρβανίτες, ύστερα από αρκετό δρόμο, σταμάτησαν σε μια πηγή να ξαποστάσουν και να πιουν δροσερό νερό. Και πάνω στο κέφι τους, γιατί θα έπαιρναν αρκετά γρόσια από τον τούρκο πασά της Τρίπολης για το πεσκέσι που του πήγαιναν, αποφάσισαν να συναγωνιστούν στο πήδημα. Χάραξαν μια γραμμή μ' ένα ξύλο στο χώμα και άρχισαν να πηδούν ο ένας μετά τον άλλο, χωρίς να παίρνουν φόρα. Ο Δημητράκης τους παρακολουθούσε χαμογελώντας ειρωνικά.

— Γιατί χαμογελάς; τον ρώτησε ο ένας από τους αρβανίτες.

— Γιατί δεν μπορείτε να κάνετε ένα πή-

δημα της προκοπής, του απάντησε εκείνος.

— Δηλαδή, θέλεις να πεις ότι εσύ μπορείς να πηδήσεις περισσότερο από μας;

— Και βέβαια.

— Είσαι τόσο σίγουρος;

— Κάτι παραπάνω από σίγουρος. Και μάλιστα μπορώ να σας περάσω πηδώντας έτσι όπως είμαι, με τις αλυσίδες.

Ο αρβανίτης γέλασε.

— Αν το καταφέρεις αυτό, του είπε, σου δίνω το λόγο μου ότι θα σ' αφήσουμε ελεύθερο να γυρίσεις στο κονάκι σου.

— Μπέσα; (δηλαδή, μου δίνετε το λόγο σας;)

— Μπέσα.

Ο Δημητράκης σηκώθηκε, έφθασε ως τη γραμμή σέρνοντας τις αλυσίδες του, ένωσε τα πόδια του, έσκυψε λίγο να πάρει φόρα και τινάχτηκε σαν ελατήριο. Οι τρεις αρβανίτες γούρλωσαν τα μάτια τους από την έκπληξη και το θαυμασμό. Ο αιχμάλωτός τους πήδησε σχεδόν τη διπλάσια απόσταση από τη δική τους κι ας είχε το βάρος και τη δυσκολία των αλυσίδων που του έδεναν τα χέρια και τα πόδια! Κι επειδή το είχαν σαν προσβολή να μην κρατήσουν τη μπέσα που είχαν δώσει, του έλυσαν τις αλυσίδες και τον άφησαν να φύγει!

Ο Δημητράκης Τσεργίνης απόκτησε ένα γιο, το Λάμπρο. Στο Λάμπρο κόλλησαν το παρατσούκλι «Κολοκοτρώνης», που έμεινε πια σαν επώνυμο στους απογόνους του. Και νά πώς έγινε:

Ο Λάμπρος Τσεργίνης που γεννήθηκε το 1575 και πέθανε γύρω από το 1600, ακολούθησε κι αυτός την παράδοση της οικογένειάς του. Σαν τον πατέρα του και τον παππού του, άρπαξε κι αυτός το καριοφίλι και όποτε εύρισκε ευκαιρία, μαζί με άλλα παλικάρια χτυπούσαν τους τούρκους. Μια μέρα έτυχε ν' ανταμωθούν με μια μεγάλη δύναμη τούρκων. Άρχισε μια γερή μάχη ανάμεσά τους μα οι Κλέφτες που ήταν λιγοστοί και δεν θα τα έβγαζαν πέρα, αποφάσισαν να ξεγλιστρήσουν και να μπουν στο κοντινό δάσος. Όμως, ο Λάμπρος ο Τσεργίνης που είχε στρογγυλοκαθήσει σε μια πέτρα, δεν έλεγε να το κουνήσει από τη θέση του. Συνέχισε να πυροβολεί τους τούρκους κι ας έμεινε μόνος του. Μάταια του φώναζαν οι σύντροφοί του να έρθει κοντά τους. Αυτός φαίνεται πως το είχε πάρει απόφαση να μείνει εκεί πολεμώντας, ώσπου να τον σκοτώσουν οι τούρκοι. Μπροστά σ' αυτόν τον κίνδυνο αλλά και παρακινημένοι

Ο Λάμπρος Κολοκοτρώνης δεν έλεγε να το κουνήσει από το βράχο...

από την παλικαριά του, οι σύντροφοί του, γύρισαν πίσω, επιτέθηκαν με ορμή εναντίον των τούρκων και τους ανάγκασαν να το βάλουν πανικόβλητοι στα πόδια. Συγκεντρώθηκαν τότε γύρω από το Λάμπρο που και πάλι δεν έλεγε να κουνηθεί από τη θέση του.

— Είσαι παλικάρι, του είπαν. Προτίμησες να πεθάνεις πάνω σ' αυτή την κοτρώνα, παρά να γυρίσεις τις πλάτες σου στους τούρκους.

— Πώς να φύγω; τους απάντησε τότε γελώντας αλλά και μορφάζοντας από τους πόνους ο Λάμπρος. Και να ήθελα να κουνηθώ δε μπορούσα γιατί ένα βόλι των τουρκαλάδων με χτύπησε...

Και τους έδειξε το πόδι του ψηλά, που ήταν γεμάτο αίματα.

Γι' αυτό λοιπόν ο Λάμπρος δεν έλεγε να κουνηθεί από την κοτρώνα. Γιατί δεν μπορούσε! Και από τότε οι σύντροφοί του τον έβγαλαν Κολοκοτρώνη, ένα παρατσούκλι που έγινε επώνυμο, που το στεφάνωσαν ο θρύλος και η δόξα και κρατάει ως τις μέρες μας.

Γιος του Λάμπρου Κολοκοτρώνη ήταν ο Γιάννης. Γι' αυτόν δεν γνωρίζουμε και πολλά πράγματα. Το βέβαιο είναι ότι πολέμησε κι αυτός τους τούρκους σαν Κλέφτης στα βουνά. Απόκτησε τρεις γιους ο Γιάννης. Το Λάμπρο, το Δήμο και το Χρόνη. Και οι τρεις γιοι ακολούθησαν τ' αχνάρια του πατέρα τους και των προγόνων τους και βγήκαν στο κλαρί. Δεν πολέμησαν εναντίον των τούρκων μόνο στην Πελοπόννησο αλλά και στη Ρούμελη.

Στο μεταξύ, πάτησαν πόδι στην Πελοπόννησο οι Ενετοί. Οι Έλληνες τους δέχτηκαν με ανακούφιση, γιατί είχαν την ελπίδα ότι θα τους ελευθέρωναν από τους τούρκους. Αλλά δεν άργησαν να διαπιστώσουν ότι και οι Ενετοί ήρθαν σαν κατακτητές. Κατακτητές όχι από την Ασία αυτή τη φορά αλλά από την Ευρώπη. Ο ραγιάς, αντί να βρει την ελευθερία του, άλλαξε αφέντη. Κι ήταν τόση η απογοήτευση των Ελλήνων του Μωριά, που όταν ξανάρθαν οι τούρκοι να διώξουν τους Ενετούς, πολλοί οπλαρχηγοί δεν τους χτύπησαν. Δεν βοήθησαν τους Ενετούς. Ήταν μια πράξη

εκδίκησης απέναντί τους, αλλά δεν ήταν καθόλου λογική. Ανάμεσα στους δυο αφέντες, ήταν προτιμότερος ο Ευρωπαίος από τον Ασιάτη.

Κλείστηκαν στα κάστρα τους οι Ενετοί και πολέμησαν μόνοι τους τους τούρκους. Στο Ναύπλιο οι τούρκοι πολιόρκησαν το περίφημο κάστρο του Παλαμηδιού και άρχισαν με τους γενίτσαρους λυσσασμένες επιθέσεις. Λέγεται ότι ογδόντα χιλιάδες γενίτσαροι θυσιάστηκαν ώσπου να παρθεί το κάστρο. Χύθηκε ποτάμι το αίμα κι έφτασε ως τη θάλασσα.

Αλλά, υπήρξε και κάποιος από τους Κλέφτες οπλαρχηγούς που δεν καλοδέχτηκε τους τούρκους. Κάποιος που δεν είχε ξεχάσει τα μαρτύρια που γνώρισε ο λαός του Μωριά από τους βάρβαρους αυτούς κατακτητές. Κι αυτός δεν ήταν άλλος από το Δήμο Κολοκοτρώνη, το αντάξιο εγγόνι του Λάμπρου. Με διακόσια διαλεχτά παλικάρια σήκωσε μπαϊράκι και αποφάσισε να χτυπήσει τους τούρκους που κατηφόριζαν από τη Ρούμελη κι έμπαιναν στο Μωριά. Και το χειρότερο ήταν ότι μαζί με τους τούρκους ακολουθούσαν αρκετοί Ρουμελιώτες οπλαρχηγοί, με κύριο σκοπό τους το πλιάτσικο. Μόνο ένας έντιμος και περήφανος πατριώτης της Ρούμελης, ο οπλαρχηγός Μεϊντάνης, δεν καταδέχτηκε ν' ακολουθήσει τους τούρκους και να συμμαχήσει μαζί τους. Μόνο ο Μεϊντάνης τους χτύπησε στη Ρούμελη και ο Δήμος Κολοκοτρώνης στο Μωριά.

Όπως είπαμε και πιο πάνω, με διακόσους αποφασισμένους άντρες από το χωριό Χρυσοβίτσι, την Αλωνίσταινα και το Αρκουδόρεμα, έστησε ενέδρα στους τούρκους κοντά στο χωριό Ντάρα. Σαν πρώτο βοηθό του ο Δήμος, είχε το γιο του τον Μπότσικα, ένα παλικάρι είκοσι χρονών, που ρίχτηκε σαν λιοντάρι στη μάχη. Μπότσικας ήταν παρατσούκλι και σημαίνει ο μαυριδερός. Μ' αυτό το όνομα έμεινε στην ιστορία.

Οι τούρκοι ήταν εφτά χιλιάδες. Τι μπορούσε να κάνει ο Δήμος Κολοκοτρώνης με τους διακόσιους πατριώτες; Μόνο να πολεμήσει για την τιμή των όπλων. Κι αυτό έγινε. Οι τούρκοι δεν άργησαν να τους κυκλώσουν, σκοτώθηκαν αρκετά παλικάρια και μόνο λίγοι από αυτούς κατάφεραν να γλιτώσουν, μπαίνοντας σ' ένα πυκνό δάσος. Ανάμεσα στους τυχερούς ήταν και ο Δήμος με το γιο του το Μπότσικα. Γι' αυτή τη μάχη αλλά και για την κάθοδο των τούρκων στο Μωριά και την παθητική στάση των Ελλήνων, υπήρχε ένα δημοτικό τραγούδι. Έλεγε λοιπόν το τραγούδι αυτό για τον τούρκο σερασκέρη που μπήκε στην Πελοπόννησο και φοβόταν ότι θα βρει αντιμέτωπους χιλιάδες Έλληνες:

Ε'ς το Μωρηά ελόγιαζε να βρει εκατό χιλιάδες
να είναι εις τα άρματα όλοι τους οι ραγιάδες.
Μα οι ραγιάδες δεν είχαν πού να ακουμπήσουν,
κανείς δεν τους επρόσταξε δια να πολεμήσουν.
Κοπάδι χίλια πρόβατα, δίχως νάχουν ποιμένα,
λύκοι τα διαμοιράζονται δεν αφίνουν κανένα

. . . .

Οι Φράγγοι όλοι έμπηκαν τα κάστρα να φυλάξουν
και τον Μωρέαν άφησαν να τον εκατακάψουν

. . . .

Χρυσόβιτσος, Αρκουδόρεμα και οι Αλωνιστιάνοι,
που ήσαν όλοι τους τρελλοί και γνώση δεν τους φτάνει
διακόσιοι εσυμμαζώχτηκαν τον τούρκο να πατήσουν
μα δεν τους επαράτησαν οπίσω να γυρίσουν.

. . . .

Οι Έλληνες του Μωριά δεν άργησαν να μετανοήσουν για την παθητική τους στάση απέναντι στους τούρκους. Είχαν την εντύπωση ότι θα τους φέρνονταν φιλικά μια και τους άφησαν να περάσουν ανεμπόδιστα για να χτυπήσουν τους Ενετούς. Μα οι τούρκοι είναι πάντα τούρκοι. Αυτή τη φορά, όταν πια έδιωξαν τους Ενετούς, φέρθηκαν απέναντι στους Έλληνες δέκα φορές πιο σκληρά και απάνθρωπα απ' όσο τους φέρνονταν πρώτα. Και οι δύστυχοι ραγιάδες άρχισαν να νοσταλγούν τη σκλαβιά των Ενετών.

Ο Δήμος Κολοκοτρώνης πέθανε μάλλον από φυσικό θάνατο και τη σημαία της Κλεφτουριάς την παράδωσε στο γιο του το Μπότσικα. Όπως είπαμε, μπότσικας σημαίνει μαυριδερός. Το πραγματικό του όνομα δεν έμεινε στην ιστορία. Ο Μπότσικας έγινε υπαρχηγός του περίφημου Κλέφτη Μάρκου

Ντάρα, από την Τριφυλία. Κι ήταν όπως έλεγαν ο Ντάρας, ψηλόσωμος, γεμάτος, αγριωπός, με κατάμαυρη γενιάδα και μόνο το παρουσιαστικό του προκαλούσε πανικό στους τούρκους. Ο Ντάρας έδωσε κουράγιο στους Έλληνες μετά την επάνοδο των τούρκων στο Μωριά και αναπτέρωσε το ηθικό τους με τα σκληρά χτυπήματα που έδινε στον εχθρό και τα απίστευτα κατορθώματά του. Τόνομά του έγινε θρυλικό και αυτό μας το δίνει να το καταλάβουμε ένα λαϊκό δίστιχο της εποχής:

όπου ο Ντάρας διάβαινε
βογγούσαν κάμποι και βουνά.

Και θα έκανε περισσότερη ζημιά στους τούρκους, αν δεν τον πρόδινε ένας από τους πολεμιστές του, κάποιος Βούλγαρος με το όνομα Χριστώφ. Του έδωσαν οι τούρκοι τριακόσια φλουριά και τους οδήγησε στο μέρος όπου είχε στρατοπεδεύσει το Κλέφτικο σώμα του Ντάρα, σ' ένα δάσος κοντά στο Λεοντάρι. Κάπου πέντε χιλιάδες τούρκοι πολιόρκησαν τους Κλέφτες και τα προδωμένα παλικάρια πολέμησαν σαν λιοντάρια για να ξεφύγουν από τον κλοιό των τούρκων. Μόνο πενήντα από αυτούς κατάφεραν να σωθούν και ανάμεσά τους ο Ντάρας. Μέσα στους νεκρούς ήταν και ο Μπότσικας Κολοκοτρώνης, ο προσπάππους του Θεόδωρου.

Ο Ντάρας βρήκε καταφύγιο στα ηρωικά Σουλιμοχώρια. Δεν θα ησύχαζε όμως αν δεν έπαιρνε εκδίκηση για την προδοσία του Βούλγαρου. Κατάφερε λίγο αργότερα να τον ανακαλύψει στον Αχλαδόκαμπο και του πήρε το κεφάλι.

Ωστόσο, ο θρυλικός Ντάρας έπεσε για δεύτερη φορά θύμα δικού του ανθρώπου. Ανάμεσα στα παλικάρια του ήταν κι ένας αρβανίτης, με το όνομα Γιόγγας. Ο τούρκος διοικητής της Πελοποννήσου, ο Σουλεϊμάν, τον δωροδόκησε με πενήντα χιλιάδες γρόσια και μια μέρα που ο Ντάρας βρισκόταν τραυματισμένος στο κρεβάτι, ανήμπορος να υπερασπίσει τον εαυτό του, τον σκότωσε. Αλλά και ο δεύτερος αυτός προδότης βρήκε το τέλος που του άξιζε. Τον ξετρύπωσε ένα παλικάρι από το Ρίπεσι της Τριφυλίας και τον έκανε κομμάτια με το σπαθί του.

Θυσιάστηκε λοιπόν κι ο Μπότσικας για την πατρίδα. Άλλος ένας Κολοκοτρώνης

Ένας αρβανίτης, ο Γιόγγας, σκότωσε με άνανδρο τρόπο τον θρυλικό Ντάρα.

Αφού τον βασάνισαν φρικτά για πολλές ώρες, του έκοψαν τα χέρια και τα πόδια κι ύστερα τον κρέμασαν.

πρόσφερε το αίμα του για την ελευθερία του Μωριά. Αλλά, όσους κι αν σκότωναν οι τούρκοι, κάποιος καινούργιος Κολοκοτρώνης, πιο γενναίος και από τους γενναίους προγόνους του, θα έπαιρνε τα βουνά για να συνεχίσει τον αγώνα. Μετά το Μπότσικα, ξεγύμνωσε το σπαθί του ο γιος του ο Γιάννης, ο παππούς του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ο Γιάννης θα πρέπει να γεννήθηκε 1710 και πέθανε το 1772, ύστερα από απάνθρωπα βασανιστήρια. Ήταν γέρος πια όταν τον συνέλαβαν οι τούρκοι. Κρυβόταν με την οικογένειά του στο Πεταλίδι της Μεσσηνίας, αλλά μια μέρα ξεθαρρεύτηκε και πήγε στο Νησί (τη σημερινή Μεσσήνη). Τον αναγνώρισαν οι τούρκοι, τον οδήγησαν στην Ανδρούσα κι αφού τον βασάνισαν φρικτά για πολλές ώρες, του έκοψαν τα χέρια και τα πόδια κι ύστερα τον κρέμασαν. Κι άλλη γωνιά του Μωριά ποτίστηκε με Κολοκοτρωνέικο αίμα!

Σαν Κλέφτης, ο Γιάννης Κολοκοτρώνης έγινε γνωστός σε όλο το Μωριά, από τη Μεσσηνία ως την Κόρινθο. Ήταν ο πρώτος που κατάφερε να δημιουργήσει φιλικές σχέσεις με πολλούς αρβανίτες, οι οποίοι βοήθησαν και τον ίδιο και τους απογόνους του στον αγώνα τους εναντίον των τούρκων. Επίσης δημιούργησε φιλικές σχέσεις με τους άρχοντες της Μάνης και τους σκληροτράχηλους αγωνιστές της. Αργότερα, ο γιος του ο Κωσταντίνος αλλά και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, κατάφυγαν πολλές φορές στη Μάνη, για να ζητήσουν βοήθεια και προστασία.

Απόκτησε έξη παιδιά ο Γιάννης Κολοκοτρώνης. Ο πρώτος του γιος τον ακολούθησε στα βουνά όταν ενηλικιώθηκε, αλλά σε μια μάχη έχασε το χέρι του. Έτσι, την αρχηγία των Κολοκοτρωναίων, όταν γέρασε ο πατέρας του, την πήρε ο δευτερότοκος γιος του, ο Κωσταντίνος, ο πατέρας του Θεόδωρου. Αλλά και τ' άλλα τέσσερα αδέλφια του δεν κάθησαν ήσυχα. Αρματωμένοι όλοι τους, πολεμούσαν όπου και όπως μπορούσαν τους τούρκους. Από το αίμα των Κολοκοτρωναίων ξεφύτρωναν πάντα καινούργια βλαστάρια, καινούργια παλικάρια, για να φουντώνουν τον αγώνα εναντίον των τούρκων.

Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης

Αξίζει να γράψουμε αρκετά για το γενναίο Κωσταντίνο Κολοκοτρώνη, τον πατέρα του Θεόδωρου.

Το 1762 παντρεύτηκε τη Ζαμπία ή Ζαμπέτα, κόρη του οπλαρχηγού Κωτσάκη, από την Αλωνίσταινα. Στην οικογένεια αυτή ανήκαν και οι Δημητρακόπουλοι, οι οποίοι πρόσφεραν τόσα πολλά στον αγώνα κατά την επανάσταση του 1821. Η Ζαμπέτα Κωτσάκη, η μητέρα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, ήταν μια δυναμική γυναίκα, μια ατρόμητη Ελληνοπούλα, όμοια Σουλιώτισσα στην παλικαριά. Όλοι την εκτιμούσαν και τη σέβονταν και τη γνώριζαν με το όνομα: η Καπετάνισσα.

Το 1770 ήταν μοιραίο έτος για την Ελλάδα και ιδιαίτερα για το Μωριά. Η αυτοκράτειρα της Ρωσίας Αικατερίνη η Μεγάλη, υποδαύλισε την επανάσταση των Ελλήνων εναντίον των τούρκων, για να πραγματοποιήσει τα δικά της σχέδια. Οι Έλληνες πίστεψαν ότι η Ορθόδοξη Ρωσία θα τους βοηθούσε επιτέλους να ελευθερωθούν. Πρόφεραν με σεβασμό και λατρεία το όνομα της μεγάλης τσαρίνας και την εικόνα της την είχαν στις εκκλησίες πλάι στις εικόνες των αγίων. Η Αικατερίνη έστειλε στο Μωριά τον φίλο της τον Ορλώφ με μικρή δύναμη και λίγα όπλα και οι ανυπόμονοι και εύπιστοι Μωραΐτες ξεσηκώθηκαν εναντίον των τούρκων. Στην αρχή κατάφεραν να τους τρομοκρατήσουν και να κυριεύσουν πολλά κάστρα τους και αρκετές πόλεις. Αλλά οι Ρώσοι ήσαν τόσοι λίγοι κι ούτε το είχαν σκοπό να μπλέξουν σ᾽ έναν παρατεταμένο πόλεμο. Έτσι, με την αντεπίθεση των τούρκων μπήκαν

Η Τρίπολη πλήρωσε πρώτη το «θράσος» των Ελλήνων να σηκώσουν κεφάλι στο σουλτάνο.

στα καράβια τους κι έφυγαν, αφήνοντας μονάχους τους ΄Ελληνες. Μονάχους μπροστά στη μανιασμένη θύελλα της τουρκιάς. Κι άρχισε τότε η κόλαση του Μωριά. ΄Αρχισαν οι σφαγές και οι λεηλασίες, οι βιασμοί, οι φωτιές, τα κυνηγητά, τα ανείπωτα μαρτύρια του ανυπεράσπιστου λαού, του προδομένου από τη Μεγάλη Αικατερίνη λαού. Πώς είναι δυνατόν μια πένα να μπορέσει να περιγράψει αυτή τη φρίκη που απλώθηκε απ᾽ άκρη σ᾽ άκρη σ᾽ όλο το Μωριά;

Η Τρίπολη πλήρωσε πρώτη το «θράσος» των Ελλήνων να σηκώσουν κεφάλι στο σουλτάνο. Τη Μεγάλη Δευτέρα του 1770, οι τούρκοι άρχισαν τις άγριες σφαγές στη μαρτυρική πόλη. Τρεις χιλιάδες ΄Ελληνες έπεσαν κάτω από τα βόλια και τα γιαταγάνια των τούρκων και το αίμα τους έτρεχε αυλάκι στους δρόμους. Ιερείς, προύχοντες, νέοι, γέροι, παιδιά, γυναίκες, έτρεχαν αλλόφρονες για να γλιτώσουν. Μα δεν υπήρχαν δρόμοι σωτηρίας, δεν υπήρχε καμιά ελπίδα, κανένας οίκτος. Τα πτώματα σωρεύονταν το ένα πάνω στο άλλο στους δρόμους και πολλά από αυτά καίγονταν από τη φωτιά που έκανε παρανάλωμα τα σπίτια των Ελλήνων. Αλλά δεν ήταν μόνο η Τρίπολη που γνώρισε τη μανία των τούρκων. ΄Ολος ο Μωριάς πνίγηκε στο αίμα. Οι δυστυχισμένοι οι κάτοικοί του πήραν τα βουνά για να γλιτώσουν, χάθηκαν στα πυκνά δάση να κρυφτούν, μπήκαν σε σπηλιές, ανέβηκαν στις κορυφές των βουνών, άνοιξαν λαγούμια στη γη να χωθούν, σαν τους ποντικούς. Αλλά δεν εστάθηκαν όλοι τυχεροί. Γιατί οι τούρκοι τους κυνηγούσαν παντού. Λέγεται ότι ο Μωριάς, τις μέρες εκείνες της φρίκης, έχασε κάπου το μισό πληθυσμό του.

Ανάμεσα στις χιλιάδες που προσπάθησαν ν᾽ αποφύγουν το σπαθί του τούρκου, ήταν και η οικογένεια του Κωσταντίνου Κολοκοτρώνη. Η Ζαμπέτα ήταν έγκυος, ετοιμόγεννη. Με τη βοήθεια των άλλων γυναικών και από δάσος σε δάσος, κατάφεραν να περάσουν στη γειτονική Μεσσηνία. Επιτέλους, ύστερα από πορεία δύσκολη, με τον πανικό να γονατίζει την ψυχή, με τον τρόμο να λυγίζει τα πόδια, η μικρή ομάδα έφθασε σε μια περιοχή με πυκνά δάση, ανάμεσα στα χωριά της Μεσσηνίας Ζερμπίσια και Μήλα, που ονομαζόταν Ραμαβούνι. Κάτω από ένα μεγάλο δέντρο η

γυναίκα του Κωσταντίνου Κολοκοτρώνη πέρασε το ΄Αγιο Πάσχα. Ούτε εκκλησία, ούτε κεριά, ούτε ευχές, ούτε φαγητό. Μόνο προσευχές για τη σωτηρία τους. Μόνο δάκρυα και απόγνωση. Και να περιμένεις από στιγμή σε στιγμή να φέρεις στον κόσμο μια καινούργια ζωή. Στον κόσμο του Μωριά που έμοιαζε με κόλαση...

Και την άλλη μέρα, Δευτέρα της Λαμπρής, (στις 3 Απριλίου όπως έλεγε ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης), έπιασαν οι πόνοι την Καπετάννισα και γέννησε ένα αγόρι. Τον Θεόδωρο. ΄Αγια στιγμή, άγια μέρα για την Ελλάδα. Εκείνο το μωρό που γεννήθηκε μέσα στη φρίκη, ήταν γραφτό να ελευθερώσει την Ελλάδα.

΄Οταν έδωσαν στον παππού του, το Γιάννη Κολοκοτρώνη, την είδηση για τη γέννηση του εγγονού του, μπορεί να χάρηκε κατά βάθος, ωστόσο κούνησε με θλίψη το κεφάλι του και είπε αυτά τα λόγια: «Τούτο το παιδί θα παντρευτεί, θα κάνει παιδιά κι εγγόνια και πάλι το ρωμέικο δεν θα δει τη λευτεριά του».

Λόγια ενός πικραμένου γέρου που τον είχε ποτίσει η απογοήτευση, η απελπισία. Λόγια που, ευτυχώς, δεν επαληθεύτηκαν. Γιατί τούτο το παιδί που γεννήθηκε κάτω από ένα δέντρο σε κάποιο βουνό της Μεσσηνίας, έδιωξε την τουρκιά από το Μωριά και μαζί με άλλους ήρωες έφερε την πολυπόθητη ελευθερία στην πατρίδα.

Σχεδόν πάντα, τους μεγάλους άντρες που έγραψαν σελίδες δόξας στο βιβλίο της ιστορίας, τους ακολουθούν διάφοροι μύθοι, πλασμένοι από την αγάπη του λαού. Έτσι, και για τη γέννηση του Κολοκοτρώνη, οι ΄Ελληνες έπλασαν ένα μύθο. Έλεγαν τάχα πως το μωρό δεν ήθελε να πιει γάλα από το στήθος της μάνας του. Άκουγε γύρω του τις κατάρες των γυναικών εναντίον των τούρκων, τα βογγητά του σπαραγμού τους για την τραγική τους μοίρα, και δεν είχε διάθεση να πιει το γάλα της μάνας του για να κρατηθεί στη ζωή. Κι από τα ματάκια του χοντρά δάκρυα κυλούσαν και χάραζαν τα τρυφερά του μάγουλα.

Συγκεντρώθηκαν τότε γύρω του οι όμορφες νεράιδες του δάσους, λυπήθηκαν το μωρό και παρακάλεσαν το Θεό να το βοηθήσει. Και ο Θεός, ψιθύρισε τότε στο δυστυχισμένο μωρό: «Πιες το γάλα της μάνας σου να ζήσεις, να μεγαλώσεις και να ελευθερώσεις την πατρίδα σου».

Το μωρό σταμάτησε τότε να κλαίει και πήρε στα χείλη του το στήθος της μητέρας του να πιει το πρώτο του γάλα.

Η Μεγάλη Αικατερίνη, φυσικά, δεν θα αισθάνθηκε την παραμικρή τύψη για την τραγική μοίρα των κατοίκων του Μωριά. Πολύ περισσότερο δεν αισθάνθηκαν τύψεις οι τούρκοι για τα τρομερά τους εγκλήματα σε βάρος των Ελλήνων. Για να τους γονατίσουν μάλιστα περισσότερο, ζήτησαν τη βοήθεια των Αλβανών. Και οι αρβανίτες, ειδικοί στο πλιάτσικο, ξεχύθηκαν στον κατακαημένο Μωριά και δεν άφησαν λίθον επί λίθου. Ό,τι γλίτωσε από τους τούρκους έπεσε στα χέρια τους. Σκότωσαν κι αυτοί, έκαψαν και προπαντός λεηλάτησαν απ᾽ άκρη σ᾽ άκρη το Μωριά. Κι όταν πια δεν είχαν να πάρουν τίποτε από τους ΄Ελληνες, άρχισαν να λεηλατούν τους ίδιους τους τούρκους!

Τα χρειάστηκαν οι τούρκοι και για ν᾽ αντιμετωπίσουν αυτή τη φοβερή μάστιγα, αναγκάστηκαν να ζητήσουν βοήθεια, από τους Μωραΐτες, από τους ίδιους τους Κλέφτες! ΄Ετσι, ήρθαν σε συμφωνία με τους καπεταναίους των Κλεφτών να χτυπήσουν και οι δυο μαζί τους αρβανιτάδες. Ένας από τους καπεταναίους που δέχτηκε αυτή την προσωρινή συμμαχία με τους τούρκους, ήταν ο Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης.

΄Εξη χιλιάδες τούρκοι και τρεις χιλιάδες Κλέφτες -αδυσώπητοι εχθροί αλλά αναγκαστικά σύμμαχοι τώρα - πέρασαν τον Αχλαδόκαμπο και μπήκαν στο οροπέδιο της Τρίπολης, όπου είχαν το ορμητήριό τους οι Αλβανοί. Αυτό έγινε στις 10 Ιουνίου του 1779. Δώδεκα χιλιάδες Αλβανοί προσπάθησαν να τους αντιμετωπίσουν. Αλλά το τούρκικο ιππικό και η εκδικητική μανία των Ελλήνων, έκαμψε την αντίστασή τους. Κι άρχισε τότε το άγριο, το ανελέητο κυνηγητό τους. Έτρεξαν να μπουν στην περιτειχισμένη Τρίπολη όσοι γλίτωσαν από τη μάχη αλλά και κει δεν μπόρεσαν να

Συγκεντρώθηκαν τότε γύρω του οι όμορφες νεράιδες του δάσους...

Όλο το μίσος των Ελλήνων εναντίον των τούρκων, το πλήρωσαν οι αρβανίτες...

αμυνθούν. Ξεχύθηκαν τότε στη μικρή πεδιάδα για να σκαρφαλώσουν στα βουνά και να σωθούν, μα το ιππικό των τούρκων τους θέριζε, έτσι όπως θερίζουν τα στάχυα οι θεριστές. Κι όσοι έφθασαν στους γύρω λόφους και πάλι δε βρήκαν τη σωτηρία που έλπιζαν. Οι Κλέφτες ξεχύθηκαν καταπάνω τους και άρχισε η άγρια σφαγή. Όλο το μίσος των Ελλήνων εναντίον των τούρκων το πλήρωσαν οι αρβανίτες, αντάξιοι κι αυτοί τύραννοι και σφαγείς. Από τις δώδεκα χιλιάδες των Αλβανών, μόνο πεντακόσιοι κατάφεραν να φθάσουν ως τη θάλασσα, στον Πατραϊκό κόλπο και να σωθούν.

Εκείνος που τους κυνήγησε με λύσσα, εκείνος που τους αποδεκάτισε κυριολεκτικά ήταν ο Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης και τα παλικάρια του. Έφθασε πολεμώντας τους ως την περιοχή των Καλαβρύτων. Κι ήταν τέτοιος ο όλεθρος που έπαθαν οι αρβανίτες, που ανάγκασε έναν από αυτούς ν᾽ ανεβεί πάνω σ᾽ ένα βράχο και να φωνάξει:

— Κάνε νισάφι πια Κολοκοτρώνη! Λυπήσου μας!

— Τι νισάφι να κάνω, του απάντησε ο Κολοκοτρώνης, που ήρθατε στην πατρίδα μου, τη χαλάσατε και μας κάνατε τόσα κακά!

Κι ήταν λένε τόσο ανελέητο το κυνηγητό του Κολοκοτρώνη, που οι αρβανίτες δεν προλάβαιναν ούτε νερό να πιουν. Κι όταν σκαρφάλωσαν στους βράχους του Κερύνειου, φώναξαν με σπαραγμό: «Ω τρομεροί Χριστιανοί, αφήστε μας πρώτα να ξεδιψάσουμε κι ύστερα μας σκοτώνετε!». Εκεί, σε κείνο το βουνό, έγινε η τελευταία άγρια σφαγή των αρβανιτάδων από τους Κλέφτες του Κολοκοτρώνη. Επιτέλους, τα παλικάρια του Μωριά πήραν εκδίκηση για τα τόσα δεινά που τους είχαν προκαλέσει οι σύμμαχοι των τούρκων.

Οι τούρκοι, αφού με τη βοήθεια των Ελλήνων γλίτωσαν από τη μάστιγα των Αλβανών, ζήτησαν από τους καπεταναίους των Κλεφτών να προσκυνήσουν τον αρχηγό τους για να μονιάσουν και να βρει την ησυχία του ο Μωριάς. Αρκετοί καπεταναίοι δέχτηκαν. Μα ο Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης δεν είχε σκοπό να ταπεινωθεί, να σκύψει το κεφάλι του μπροστά στον τούρκο και να τον προσκυνήσει.

Ποιος από την περήφανη γενιά των Κολοκοτρωναίων θα μπορούσε να κάνει κάτι τέτοιο; ΄Ετσι, αρνήθηκε ν᾽ ακολουθήσει τους άλλους καπεταναίους και παίρνοντας την οικογένειά του, πήγε στη Μάνη, στο κακοτράχαλο, το αδούλωτο και περήφανο αυτό κομμάτι του Μωριά κι εγκαταστάθηκε στον πύργο της Καστάνιτσας, κοντά στον φίλο του τον Παναγιωταρέα. Εκτός από την οικογένειά του τον ακολούθησαν και τ᾽ αδέρφια του. Ο γιος του ο Θεόδωρος ήταν τότε δέκα χρόνων. Κι όπως λένε οι ιστορικοί, από τεσσάρων χρονών ξεχώριζε για το θάρρος και την εξυπνάδα του.

Ο τούρκος σερασκέρης άρχισε να αισθάνεται άσχημα που δύο οπλαρχηγοί - ο Κολοκοτρώνης και ο Παναγιωταρέας - δεν προσκύνησαν. Είχε πληγωθεί η περηφάνειά του από την περιφρόνηση που του έδειξαν. Φοβόταν ακόμα ότι θ᾽ αποκτούσαν με τον καιρό μεγαλύτερη δύναμη και θ᾽ αποτελούσαν μεγάλο κίνδυνο για τους τούρκους του Μωριά. ΄Επειτα, δεν ξεχνούσε ότι οι δύο αυτοί οπλαρχηγοί είχαν παίξει μεγάλο ρόλο στην επανάσταση των Ρωμιών με τον ερχομό του Ορλώφ. Αποφάσισε λοιπόν να τους βγάλει από τη μέση, ώστε να μη γίνει περισσότερο επικίνδυνη η Μάνη.

Στις αρχές του Ιουνίου του 1780, ο σερασκέρης (ο τούρκος αρχηγός της εκστρατείας) Γαζή Χασάν, έφθασε μ᾽ ένα μεγάλο στόλο στο Γύθειο, που απείχε εφτά ώρες από την Καστάνιτσα. Δεκατέσσερις χιλιάδες τούρκοι - ένας ολόκληρος στρατός! - αποβιβάστηκαν για να χτυπήσουν τον πύργο όπου βρίσκονταν ταμπουρωμένοι οι δύο ΄Ελληνες οπλαρχηγοί με τα παλικάρια τους. Ο Γαζή Χασάν ανάθεσε στον Αλή Μπέη να χτυπήσει τους ανυπότακτους αρχηγούς των Κλεφτών. ΄Ετσι, στις 10 Ιουλίου, όλος αυτός ο τούρκικος στρατός, με πολλά κανόνια, κύκλωσε από μακριά τον πύργο της Καστάνιτσας. Πριν αρχίσουν την επίθεση οι τούρκοι, έστειλαν έναν αγγελιαφόρο και ζήτησε από τους δύο οπλαρχηγούς να τους παραδώσουν από ένα τους παιδί για όμηρο και να προσκυνήσουν, για να λύσουν την πολιορκία και να τους αφήσουν ήσυχους. Μα ο αγγελιαφόρος γύρισε

— Κάνε νισάφι πια Κολοκοτρώνη! Λυπήσου μας!

πίσω φέρνοντας μόνο την περήφανη απάντηση του Κολοκοτρώνη και του Παναγιωταρέα:

— Εμείς δεν προσκυνάμε. Θα πολεμήσουμε και όποιος από τους δυο αντιπάλους βγει νικημένος, θα προσκυνήσει τον άλλο.

Ωστόσο, δεν είχαν καμιά ελπίδα να νικήσουν οι πολιορκημένοι. Μια μικρή ελπίδα είχαν μήπως οι άλλοι οπλαρχηγοί των Μανιατών έρχονταν σε βοήθειά τους κι έκλειναν τους τούρκους στη μέση. Μα την εποχή εκείνη τη Μάνη τη συντάραζαν πολλές έριδες - η μεγάλη και μόνιμη αρρώστια των Ελλήνων! -κι έπειτα, πώς ήταν δυνατόν να νικήσει κανείς έναν τόσο μεγάλο στρατό, οπλισμένον ως τα δόντια, που είχε μάλιστα στη διάθεσή του πολλά κανόνια και βομβοβόλα; Ναι, δεν περίμεναν να νικήσουν ο Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης και ο Παναγιωταρέας. Απλά, είχαν αποφασίσει να πολεμήσουν και να πεθάνουν, εκτελώντας το καθήκον τους απέναντι στη σκλαβωμένη πατρίδα.

Όταν πήραν την απάντησή τους οι τούρκοι, άρχισαν αμέσως τις μανιασμένες τους επιθέσεις. Αντιβούισαν τα βουνά και οι ρεματιές της Μάνης από τον αχό των κανονιών, τους πυροβολισμούς και τις άγριες ιαχές των τούρκων. Οι σιδερένιες μπάλες των κανονιών τους χτυπούσαν τα πέτρινα τείχη του πύργου, η μια πίσω από την άλλη. Οι πολιορκημένοι, ψύχραιμοι, αποφασισμένοι, απαντούσαν συνέχεια, πυροβολώντας νύχτα μέρα τα στίφη των τούρκων που ορμούσαν με την ελπίδα να βρουν κάποιο πέρασμα για να μπουν μέσα. Σε κάθε τους βόλι έπεφτε κι ένας αγαρηνός. Μα ήταν χιλιάδες και χιλιάδες και δεν μπορούσαν να τους εξοντώσουν όλους.

Δέκα ολόκληρες μέρες κράτησε αυτή η φοβερή πολιορκία, δέκα μέρες δεν εσίγησαν οι πυροβολισμοί και τα κανόνια. Άντεχαν οι Έλληνες. Μα ως πότε θα κρατούσε αυτό; Οι μπάλες των κανονιών είχαν γκρεμίσει πολλούς τοίχους του πύργου. Βοήθεια δεν ερχόταν. Τα μπαρουτόβολα λιγόστεψαν επικίνδυνα. Οι τούρκοι δεν θ' αργούσαν να μπουν στον πύργο και ν' αρχίσουν την άγρια σφαγή, οπότε κανείς από τους πολιορκημένους δεν επρόκειτο να γλιτώσει. Έτσι, αποφάσισαν τη νύχτα της 19 Ιουλίου, να βγουν αιφνιδιαστικά, μόλις θα βασίλευε το φεγγάρι και θα σκοτείνιαζε ο τόπος. Θα χτυπούσαν τους κοιμισμένους τούρκους και αρκετοί από αυτούς, αν είχαν τύχη θα γλίτωναν. Θα ήταν μια νύχτα δραματική, μια νύχτα θανάτου...

Έτσι κι έγινε. Με το βασίλεμα του φεγγαριού κι όταν πια είχε προχωρήσει πολύ η νύχτα, οι πολιορκημένοι Έλληνες, με επικεφαλής τον Κωσταντίνο Κολοκοτρώνη και τον Παναγιωταρέα, άνοιξαν διάπλατα τις πόρτες του πύργου και ξεχύθηκαν περνώντας ανάμεσα από τους κοιμισμένους στρατιώτες του σουλτάνου.

Στην αρχή οι τούρκοι τα έχασαν. Γρήγορα όμως συνήλθαν και προσπάθησαν να σταματήσουν τη φυγή των Ελλήνων. Τα γυμνά σπαθιά των Κλεφτών μπήκαν τότε σε δράση. Μέσα σε λίγα λεπτά, άγριες, δραματικές σκηνές ξετυλίχτηκαν έξω από τον πύργο, που καμιά πένα δεν μπορεί να τις περιγράψει. Φωνές, ουρλιαχτά, κραυγές πανικού, ξεφωνητά γυναικών και μικρών παιδιών, γοερά κλάματα, βρισιές, ξερά χτυπήματα των σπαθιών πάνω σε κορμιά, αίματα...

Αρκετοί από τους τούρκους έπεσαν νεκροί μπροστά στην αποφασιστικότητα των πολιορκημένων, μπροστά στην απελπισμένη λαχτάρα τους να σωθούν. Αλλά και πολλοί από τους Έλληνες έχασαν τη ζωή τους μέσα στην κόλαση εκείνης της εξόδου. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο Παναγιωταρέας και τα δυο αδέλφια του Κωσταντή Κολοκοτρώνη, ο Γιωργάκης και ο Γιαννάκης. Ο τρίτος αδελφός του, ο Αποστόλης, τραυματίστηκε, κρύφτηκε σ' ένα λόγγο κι όταν κατάλαβε ότι δεν είχε δυνάμεις να προχωρήσει και θα έπεφτε στα χέρια των τούρκων, έδωσε ο ίδιος τέλος στη ζωή του. Λίγα γυναικόπαιδα κατάφεραν να σωθούν και ανάμεσα σ' αυτά ήταν η Καπετάνισσα, μαζί με τον Θεόδωρο και την αδελφή του. Τάλλα τρία παιδιά της, ο Γιάννης, ο Χρήστος και ο μικρός Νικόλας, έπεσαν στα χέρια των τούρκων. Αργότερα, οι συγγενείς των Κολοκοτρωναίων δωροδόκησαν τους τούρκους και κατάφεραν να ελευθερώσουν και τα τρία παιδιά.

Οι σιδερένιες μπάλες των τούρκικων κανονιών, χτυπούσαν τα πέτρινα τείχη του πύργου.

Και ο Κωσταντίνος Κολοκοτρώνης;

Πικρή η μοίρα του. Τραγικός ο θάνατός του. Ο αρχηγός των Κλεφτών της Καστάνιτσας, με το σπαθί στο χέρι, όρμησε ανάμεσα στο στρατόπεδο των ανύποπτων τούρκων, ανοίγοντας δρόμο για τα γυναικόπαιδα που έρχονταν πίσω του. Χτυπούσε αλύπητα τις σκιές των αντιπάλων του που κινούνταν ανάμεσα στα σκοτάδια. Άνοιγε δρόμο μέσα σ' αυτήν την κόλαση που τη σκέπαζε η νύχτα κι όλο προχωρούσε. Η γυναίκα του, τα πέντε παιδιά του, τ' αδέλφια του, οι άλλοι συγγενείς του και τα παλικάρια του ακολουθούσαν τάχα τα βήματά του ή μήπως ο ένας μετά τον άλλο έπεφταν νεκροί, κάτω από τα εχθρικά σπαθιά; Θα σωνόταν κανείς ή θάπεφταν όλοι τους θυσία για τη δόλια την πατρίδα; Πού να ξέρει; Δεν είχε καιρό να σκεφτεί. Έπρεπε να προχωρεί και να χτυπάει.

Ξαφνικά, ένιωσε ένα φριχτό πόνο. Κάποιο τούρκικο σπαθί τον είχε χτυπήσει. Θα πέθαινε λοιπόν ανάμεσα στους αγαρηνούς; Τα λυσσασμένα σκυλιά του σουλτάνου θα του έκοβαν αύριο το κεφάλι και θα το πήγαιναν τρόπαιο πολύτιμο στον σερασκέρη τους;

Έσφιξε τα δόντια και προχώρησε... Ένα πυκνό δάσος, πιο μαύρο και από το σκοτάδι, βρέθηκε μπροστά του. Χώθηκε ανάμεσα στα δέντρα και τους θάμνους, προχώρησε, έπεσε, σηκώθηκε, η πληγή του τον πονούσε αφάνταστα κι έσφιγγε τα δόντια για να κρατηθεί όρθιος, ζωντανός...

Ποιος ξέρει πόσα λεπτά αργότερα - ή μήπως ώρες; -βρέθηκε μακριά από το πεδίο της μάχης, ολομόναχος μέσα στο δάσος, ασφαλής από τους τούρκους. Σε μια στιγμή έπεσε αποκαμωμένος σ' ένα ξέφωτο κι έκλεισε τα μάτια. Από μακριά, πολύ μακριά, άκουγε ακαθόριστες φωνές. Ήταν των τούρκων ή μήπως των Ελλήνων που είχαν καταφέρει να γλιτώσουν; Και η Καπετάνισσα; Και τα παιδιά του; Ήταν δυνατόν να γλίτωσαν όλοι τους μέσα από κείνη την κόλαση;

Δεν πρόλαβε ούτε να πονέσει για τη μοίρα των παιδιών και της γυναίκας του, γιατί το σκοτάδι της νύχτας που τον τύλιγε, μπήκε στο κρανίο του κι έχασε τις αισθήσεις του.

Με επικεφαλής τον Κωσταντίνο Κολοκοτρώνη και τον Παναγιωταρέα, ξεχύθηκαν ανάμεσα στους κοιμισμένους τούρκους...

Συνήρθε με το πρώτο φως της αυγής. Παγωμένα ρίγη συγκλόνιζαν το κορμί του. Το τραύμα του αιμορραγούσε ακόμα, είχε πυρετό και διψούσε αφάνταστα. Ανασηκώθηκε. Ύστερα από λίγο κατάφερε να σταθεί όρθιος. Δεν μπορούσε να μείνει πιο πολύ εδώ. Έπρεπε να βρει λίγο νερό, να πιει έστω και μια γουλιά για να συνέλθει. Είχε μαζί του την πιστόλα και το σπαθί του. Αν κατάφερνε να βρει νερό και ν' απομακρυνθεί λίγο ακόμα, ίσως κατάφερνε να σωθεί.

Προχώρησε με κόπο, προσπαθώντας να μην κάνει θόρυβο. Και, ξαφνικά, σ' ένα ξέφωτο, βρέθηκε μπροστά σ' εφτά τούρκους!

Τη στιγμή που τους είδε, τον είδαν και κείνοι. Και οι οχτώ άντρες έμειναν για μερικές στιγμές ακίνητοι κι αμίλητοι. Έπειτα, το χέρι του Κωσταντίνου άδραξε τη λαβή της πιστόλας του.

— Είσαστε εφτά και είμαι ένας, είπε με αποφασιστικότητα στους τούρκους. Σίγουρα θα με σκοτώσετε. Πριν πεθάνω όμως, ένας από σας, δύο ή και τρεις, θάρθουν μαζί μου στον άδη. Κανείς σας δεν μπορεί να ξέρει ποιος θα πέσει νεκρός και ποιος θα μείνει ζωντανός. Σας συμφέρει λοιπόν, να μ' αφήσετε να φύγω.

Οι τούρκοι δεν άργησαν ν' αποφασίσουν. Ακούμπησαν τα σπαθιά και τις πιστόλες τους καταγής κι έκαναν μερικά βήματα πίσω.

— Εντάξει, τους είπε ο Κολοκοτρώνης παίρνοντας μια βαθιά ανάσα γεμάτη ανακούφιση.

Μόλις τότε πήρε είδηση ότι ο ένας από τους τούρκους ήταν πολύ γνωστός του. Είχε μάλιστα αναπτυχθεί ανάμεσά τους μια στενή φιλία. Δεν ήταν παράξενο αυτό. Συνέβαινε συχνά αρκετοί Έλληνες να δημιουργούν φιλίες με τούρκους που έδειχναν κάποια ανθρωπιά.

— Μη φοβάσαι, του είπε ο τούρκος φίλος του και του χαμογέλασε. Ορκίζομαι στον Αλλάχ ότι θα σ' αφήσω να φύγεις και δεν θα πω τίποτε σε κανένα.

— Και οι άλλοι; ρώτησε ο Κολοκοτρώνης.

Όλοι τού ορκίστηκαν ότι δεν θα τον πείραζαν. Ο Κολοκοτρώνης ξεθαρρεύτηκε κι

επειδή αισθανόταν τα πόδια του να τρέμουν από την αιμορραγία, κάθησε καταγής.

— Διψώ τρομερά, είπε στο φίλο του. Θα υπάρχει εδώ κοντά καμιά βρυσούλα.

— Θα σου φέρω να πιεις, του είπε ο τούρκος.

— Δεν πιστεύω να με προδώσεις;

— Σου ορκίστηκα στον Αλλάχ, Κολοκοτρώνη. Πώς είναι δυνατόν να σε προδώσω αφού θα μείνουν εδώ οι σύντροφοί μου;

Δύο ακόμα τούρκοι αποφάσισαν ν᾽ ακολουθήσουν τον πρώτο στην πηγή. Ο Κολοκοτρώνης έκανε το σφάλμα να τους εμπιστευθεί. Ξαφνικά, οι τρεις τούρκοι μ᾽ ένα σάλτο βρέθηκαν πίσω του κι έπεσαν επάνω του. Και πριν προλάβει ν᾽ αντιδράσει, ανήμπορος καθώς ήταν από τη συνεχή αιμορραγία, οι άλλοι τέσσερις τούρκοι έπεσαν κι αυτοί επάνω του...

Ένας από αυτούς έβγαλε ένα μαντήλι και μ᾽ αυτό έπνιξε τον Κωσταντίνο Κολοκοτρώνη...

Αφού τον έπνιξαν - καταπατώντας τους όρκους που του είχαν δώσει - τον έψαξαν και βρήκαν πάνω του αρκετά χρυσά γρόσια. Αποφάσισαν τότε να μην πουν σε κανένα ότι σκότωσαν τον τρομερό αυτόν Κλέφτη, για να μοιραστούν τα γρόσια. Έτσι, έκοψαν το κεφάλι του, το έκρυψαν σε μια τρύπα ανάμεσα σε μερικούς βράχους και το σώμα του το πέταξαν σε μια χαράδρα, αρκετά μακριά.

Αυτό το τραγικό τέλος είχε ο πατέρας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ένας ακόμα Κολοκοτρώνης πότισε με το αίμα του το χώμα του «κατακαημένου» του Μωριά. Πότισε το δέντρο της Ελευθερίας, που έπρεπε να πιει πολύ αίμα για να πετάξει βλαστούς και φύλλα...

Ένας από τους τούρκους έπνιξε με το μαντήλι του τον Κωσταντίνο Κολοκοτρώνη...

Με την ευχή της μάνας του

Ένα δημοτικό τραγούδι δίνει με τους πικρούς του στίχους την τραγωδία κείνης της βραδιάς στον πύργο της Καστάνιτσας, τραγωδία που έπληξε πιο πολύ την οικογένεια των Κολοκοτρωναίων:

Πουλάκι πήγε κι έκατσε στην έρημη Καστάνια
Δεν εκελάιδει σαν πουλί, μήτε σαν χελιδόνι
Μόν' εκελάιδει κι έλεγε ανθρωπινή λαλίτσα:
—Πολύ κακό που πάθανε οι Κολοκοτρωναίοι
που τους εσκλάβωσ' η τουρκιά τ' Αλήμπεη τ' ασκέρι.
Την ταπεινή Αναγνώσταινα την πήραν οι Λαλιώτες
Την δόλια τη Γιωργάκαινα την παν στην Καλαμάτα
Κι η Κωσταντού ήταν πονηρή κι εντύθηκε αντρίκια
Επήρε τ' αλαφρό σπαθί και το βαρύ τουφέκι
Και με τους άντρες έσμιξε και πάει τη Μέσα Μάνη.
Ο Αλήμπεης σαν τ' άκουσε πολύ του κακοφάνη:
— Δεν είχα τούρκους ειδικούς, δεν είχα παλικάρια
Για να την πιάσουν ζωντανή...

Δεν ξέρουμε αν είναι αλήθεια ότι η μάνα του Κολοκοτρώνη, η γενναία Καπετάνισσα, φόρεσε ανδρικά ρούχα (φουστανέλα και σελάχι) και με το σπαθί στο χέρι άνοιξε κι αυτή δρόμο ανάμεσα στους τούρκους για να γλιτώσει μαζί με τα παιδιά της. Όπως είπαμε και πριν, κατάφερε να βγει από τον κλοιό μαζί με το μεγάλο της γιο το Θεόδωρο και την κόρη της. Με τα δυο παιδιά της κρύφτηκε κάπου στη Μάνη και πέρασε τραγικές μέρες, με πείνα και οδύνη, γιατί είχε χάσει τ' άλλα της παιδιά και τον άντρα της. Ύστερα από αρκετό καιρό ήρθαν τ' αδέρφια της από την Αλωνίσταινα και την πήραν μαζί τους. Προηγουμένως έψαξαν σ' όλη την περιοχή γύρω από την Καστάνιτσα και βρήκαν τα κόκαλα του Κωσταντίνου. Αναγνώρισαν το σκελετό του από το μικρό δάχτυλο του ενός χεριού του, που το είχε σπάσει πριν μερικά χρόνια ένα τούρκικο γιαταγάνι.

Γύρισαν στην Αλωνίσταινα η μάνα και τα

δυο παιδιά κι ευτυχώς που τη βοήθησαν να βρει και τ' άλλα, που εκείνη τη δραματική βραδιά είχαν πέσει στα χέρια των τούρκων. Όμως οι καιροί ήταν τόσο δύσκολοι και η Καπετάνισσα με πολύ κόπο κατόρθωνε να ταΐσει τα πέντε παιδιά της. Πότε ύφαινε και πότε έκοβε ξύλα, που πήγαινε ο Θεόδωρος να τα πουλήσει στην Τρίπολη για να κερδίσει λίγα γρόσια. Σχολείο δε μπόρεσε να πάει ο Θεόδωρος. Με πολύ κόπο κατάφερνε να διαβάσει κάτι και δεν μπορούσε να γράψει τίποτε περισσότερο από την υπογραφή του κι αυτή πολλές φορές την άφινε μισή. Αν ζούσε ο πατέρας του σίγουρα θα τον έστελνε στο σχολείο. Τώρα ήταν αναγκασμένος να μπει στη σκληρή βιοπάλη για να βοηθάει τη μητέρα του.

Μια μέρα, καθώς πήγε στην Τρίπολη μ' ένα φορτίο από ξύλα, ο γάϊδαρός του πάτησε σε μια λακκούβα με βρώμικα νερά. Λίγο πιο πέρα στέκονταν μερικοί τούρκοι. Το βρώμικο νερό τινάχτηκε από το πέταλο του γαϊδάρου και λέρωσε τη βράκα ενός τούρκου. Οργισμένος εκείνος, έδωσε ένα δυνατό χαστούκι στο παιδί που συνόδευε το γάϊδαρο...

Αυτό το χαστούκι δεν το ξέχασε ποτέ του ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Αυτή την προσβολή την κράτησε ζωντανή στην ψυχή του, τον έκαιγε μέρα και νύχτα και ορκίστηκε να την ξεπλύνει. Αφού πούλησε τα ξύλα, αγόρασε ένα σουγιά, έναν από κείνους τους σουγιάδες που η λεπίδα τους κλείνει και χώνεται στην ξύλινη λαβή. Ίσως, με το παιδικό του μυαλό να σκέφτηκε ότι μ' αυτό το σουγιά θα μπορούσε να πάρει εκδίκηση για το χαστούκι που δέχτηκε. Φυσικά, την εκδίκησή του την πήρε αργότερα με άλλο τρόπο: με το σπαθί του, με το καριοφίλι του και προπαντός με το μυαλό και την ανδρεία του. Επειδή κρατούσε πάντα έναν τέτοιο σουγιά μαζί του, ονομάστηκε «σουγιάς Κολοκοτρωνέικος». Ωστόσο μερικοί ιστορικοί λένε ότι τον σουγιά αυτού του είδους τον αγόρασε στο Ναύπλιο, λίγο πριν μπει στο καράβι που θα τον οδηγούσε στη φυλακή της Ύδρας, όπως θα δούμε αργότερα.

Γύρισε στην Αλωνίσταινα ο Θεόδωρος μετά το χαστούκι και διηγήθηκε το περιστατικό στη μητέρα του. Εκείνη τον αγκάλιασε κλαίγοντας. Έκλαιγε όχι μόνο για την ταπείνωση που δέχτηκε ο γιος της, αλλά και για το χαμό του άντρα της, για το αίμα που είχαν χύσει τόσοι και τόσοι Κολοκοτρωναίοι και για τα δεινά του πολύπαθου Μωριά.

«Πότε θα μεγαλώσετε να εκδικηθείτε το θάνατο του πατέρα σας;» είπε στα παιδιά της, σαν άλλη Σπαρτιάτισσα, σκουπίζοντας τα δάκρυά της.

Και περιγράφει μ' αυτά ακριβώς τα λόγια ο Τάκης Κανδηλώρος, στο βιβλίο του: «Ο ΑΡΜΑΤΩΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ»:

— Εγώ, σαν μεγαλώσω, της απάντησε ο Χρήστος που ήταν έξη χρονών, θα σου φέρω εφτά κεφάλια τούρκικα.

— Μπράβο Χρήστο. Κι εσύ Γιάννη τι θα μου φέρεις;

— Εγώ μάνα θα σου φέρω εκατό και θ' ανάψουμε φωτιά να τα κάψουμε και θα τα πηδήσουμε.

— Αμ' εσύ Θεοδωράκη, πρόστεσε η μητέρα, που είσαι και μεγαλύτερος;

— Εγώ δε βάνω στο ταγάρι κεφάλια τούρκικα γιατί βρωμούν. Θα διώξω τους τούρκους από το Μωριά, όπως έλεγε ο πατέρας, για να γλιτώσουμε.

Η χήρα, ταραγμένη και παίρνοντας το τέταρτο και μόλις πεντάχρονο αγόρι της στην αγκαλιά της, το φίλησε και αναστενάζοντας του είπε:

— Εσύ Νικόλα είσαι κουταβάκι ακόμα, δεν μπορείς ούτε να ρίξεις τουφέκι.

— Πώς, μάνα, ψέλλισε ο μικρός, δεν μούδωκες τη λαμπρή κι έριξα δύο!.

Αυτή ήταν η γενιά των Κολοκοτρωναίων. Αυτές ήταν οι γυναίκες - σαν την Καπετάνισσα - που έσπειραν τέτοιες γενιές! Γενιές ηρώων και ημίθεων.

Η Καπετάνισσα είχε παράπονο από τους κατοίκους της περιοχής ότι δεν τη βοήθησαν. Ο κυριότερος λόγος ήταν ο φόβος. Οι τούρκοι απειλούσαν με σκληρά αντίποινα τους χωρικούς εκείνους που θα βοηθούσαν τους Κλέφτες ή τις οικογένειές τους. Ακόμα κι εκείνοι που χρωστούσαν χρήματα στον άντρα της,

βρήκαν ευκαιρία να τα κρατήσουν. Δικαστήρια, φυσικά, δεν υπήρχαν. Και δεν είχαν να φοβηθούν από μια χήρα γυναίκα.

Ένας από αυτούς ήταν και κάποιος Στασινάκος από το Αρκουδόρεμα. Ο πατέρας του Θεόδωρου του είχε δανείσει εξακόσια γρόσια, ποσό σημαντικό για την εποχή εκείνη. Η Καπετάνισσα έστειλε μια μέρα το Θεόδωρο να τα ζητήσει. Ο Στασινάκος όχι μόνο δεν του τα έδωσε, αλλά άρχισε κιόλας να τον κοροϊδεύει:

— Νάρθεις μιαν άλλη μέρα, του είπε. Νάρθεις μια καλή μέρα, μα να μην είναι Σάββατο ούτε Κυριακή.

Ο Θεόδωρος γύρισε με άδεια χέρια στη μητέρα του.

— Δεν σου τα έδωσε; τον ρώτησε εκείνη απελπισμένη.

— Ήρθα για κείνα τα εξακόσια γρόσια που σου δάνεισε ο πατέρας μου.

— Όχι μόνο δεν μου τα έδωσε αλλά με κορόιδεψε και από πάνω.

Η δυστυχισμένη γυναίκα σήκωσε τα χέρια προς τον ουρανό.

— Ας είναι καταραμένος! είπε και δυο χοντρά δάκρυα κύλησαν στα χλωμά της μάγουλα.

Ο Θεόδωρος ήταν μικρός ακόμα και δεν μπορούσε ν' αντιμετωπίσει τον Στασινάκο. Μα δεν ξέχασε ούτε τα εξακόσια γρόσια, ούτε την κοροϊδία του, ούτε τα δάκρυα της μητέρας του. Κι όταν, δυο χρόνια αργότερα απόκτησε πείρα με τα όπλα, έβαλε στο σελάχι του μια πιστόλα, πήρε μερικούς φίλους του μαζί του και μια νύχτα έφτασε έξω από το σπίτι του Στασινάκου. Με το χτύπημα της πόρτας άνοιξε ο Στασινάκος και όταν τον είδε ξαφνιάστηκε.

— Τι ζητάς τέτοια ώρα; τον ρώτησε.

Με την άκρη του ματιού του είδε και τους φίλους του μικρού Κολοκοτρώνη και κατάλαβε ότι δεν είχαν έρθει για καλό.

— Ήρθα για κείνα τα εξακόσια γρόσια που σου δάνεισε ο πατέρας μου, του απάντησε το παιδί.

— Τα... εξακόσια γρόσια; ψέλλισε ο Στασινάκος.

— Ναι. Μου είπες την άλλη φορά να έρθω μια καλή μέρα, μα εγώ προτίμησα να έρθω νύχτα. Λοιπόν, θα μου τα δώσεις;

— Μα... φυσικά, του είπε ο Στασινάκος.

Κι ήταν τόσος ο φόβος του που έδωσε όχι μονάχα τα εξακόσια γρόσια αλλά και τους τόκους των! Ο Κολοκοτρώνης τα έχωσε στο σελάχι του μα δεν έφυγε. Δεν είχε ξεχάσει την απόγνωση της μητέρας του κείνη την ημέρα. Άρπαξε ξαφνικά ένα δαυλί από το τζάκι και άρχισε να χτυπάει αλύπητα τον σαστισμένο άντρα.

Το παράξενο είναι ότι ο Στασινάκος δεν εκράτησε την παραμικρή κακία στον Κολοκοτρώνη. Παραδέχτηκε το σφάλμα του και από την ημέρα εκείνη και ως το θάνατό του έγινε πιστός του φίλος και τον βοήθησε με κάθε τρόπο στον αγώνα του.

Όταν ηρέμησαν τα πράγματα και η οικογένεια της Καπετάνισσας βρήκε το ρυθμό της κανονικής ζωής, στην καρδιά του Κολοκοτρώνη ξύπνησε το μεγάλο και ιερό χρέος. Χρέος προς την πατρίδα, να πολεμήσει τους τούρκους που τη δυνάστευαν τόσα χρόνια. Χρέος απέναντι στους προγόνους του, που από πατέρα σε γιο, πολεμούσαν εδώ και δεκάδες χρόνια κι έχυναν το αίμα τους για το Μωριά, για την πατρίδα. Και προπαντός χρέος απέναντι στον ήρωα πατέρα του, θύμα κι αυτός των τούρκων.

Ούτε για μια στιγμή δεν εδίστασε ο νεαρός, ο έφηβος Θεοδωράκης, όταν ένιωσε το χέρι του δυνατό να τραβάει και ν' ανεβοκατεβάζει το σπαθί, ν' αφιερώσει τη ζωή του στον Αγώνα. Με την ευχή της μάνας του - κι ας πονούσε η καρδιά της που το βλαστάρι της από δω και μπρος θάχε για καθημερινό σύντροφο τον κίνδυνο και τις κακουχίες - αρματώθηκε και ξεκίνησε να βρει τον αρχικαπετάνιο του Μωριά, τον Αρχικλέφτη το Ζαχαριά, να τον παρακαλέσει να τον δεχτεί στο Κλέφτικο σώμα του.

Παρουσιάστηκε λοιπόν μια μέρα μπροστά στο Ζαχαριά.

— Τι θέλεις; τον ρώτησε ο θρυλικός καπετάνιος, ενώ ζύγιζε με το διαπεραστικό του βλέμμα αυτό το αμούστακο παιδί με το μέτριο ανάστημα, που είχε ζωσμένο στη μέση του το σπαθί και στο σελάχι του περασμένη την πιστόλα.

— Να μείνω μαζί σου και να πολεμώ τους τούρκους, του απάντησε με σίγουρο τόνο φωνής ο Κολοκοτρώνης.

Ο Ζαχαριάς ήταν έτοιμος να του πει ότι για να γίνει κανείς Κλέφτης, δεν αρκεί μόνο να το λέει η καρδιά του, αλλά να είναι και άντρας και όχι αμούστακο παιδί. Ωστόσο, όταν τον περιεργάστηκε καλύτερα, το πρόσωπό του φωτίστηκε. Κάτι του θύμισε η φυσιογνωμία αυτού του παιδιού.

— Μήπως είσαι... Κολοκοτρώνης; τον ρώτησε.

Ο Θεόδωρος κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

— Κι είσαι παιδί του καπετάν Κωσταντή Κολοκοτρώνη;

— Ναι.

— *Τι θέλεις; τον ρώτησε ο θρυλικός καπετάνιος.*

Δεν έπεσε έξω ο Ζαχαριάς. Είχε πολεμήσει μαζί με τον πατέρα αυτού του παιδιού κι είχε θαυμάσει την ανδρεία του και την αξιωσύνη του στη μάχη. Κι είχε ακόμα ακούσει τόσα και τόσα γι᾽ αυτή τη σκληρή, γι᾽ αυτή την ανυπότακτη γενιά των Κολοκοτρωναίων. Κι έβλεπε στα μάτια αυτού του παιδιού τη θέληση και τη δύναμη να συνεχίσει τον ίδιο δρόμο της θυσίας, τον ίδιο σκληρό αγώνα απέναντι στην τουρκιά, όπως ο πατέρας του και όλοι οι πρόγονοί του. Άπλωσε τότε το χέρι του και το ακούμπησε στον ώμο του μελαχρινού παιδιού.

— Αν ήταν άλλος στη δική σου ηλικία δεν θα τον κρατούσα, του είπε. Μα εσένα σου έχω εμπιστοσύνη γιατί είσαι γιος του Κωσταντή, γιατί είσαι ένας Κολοκοτρώνης. Έλα μαζί μου παλικάρι μου.

Άστραψαν τα μάτια του Κολοκοτρώνη. Ήταν μεγάλη ευκαιρία γι᾽ αυτόν αλλά και μεγάλη τιμή να πολεμήσει τους τούρκους μαζί με το Ζαχαριά. Και η εμπιστοσύνη που του έδειξε τον όπλισε με περισσότερη δύναμη. Τις μέρες που ακολούθησαν απόδειξε πως ήταν άξιο παλικάρι. Δυνατός και ανδρείος, άξιος στη μάχη, έξυπνος και πονηρός, με αντοχή και πείσμα. Ο Ζαχαριάς θαύμαζε την ανδρεία αυτού του παιδιού και δεν άργησε να τον κάνει υπαρχηγό του. Και να τι ήταν εκείνο που τον οδήγησε στην απόφαση αυτή. Μια μέρα, ύστερα από μια πολύωρη πορεία, ο Ζαχαριάς και το ασκέρι του σταμάτησαν σε μια μεγάλη καρυδιά και ξάπλωσαν να ξεκουραστούν στον ήσκιο της. Όλοι έλυσαν τα σελάχια τους και άφησαν δίπλα τα σπαθιά και τα όπλα τους, για να ξεμουδιάσουν. Μόνο ο Κολοκοτρώνης ξάπλωσε χωρίς ν᾽ αποχωριστεί τα όπλα του, κρατώντας σφιχτά το καριοφίλι του. Ο Ζαχαριάς μπήκε στο νόημα. Αυτό το παιδί ήθελε να είναι έτοιμο στην περίπτωση που θα παρουσιάζονταν ξαφνικά οι τούρκοι, για να μπορέσει να τους αντιμετωπίσει στη στιγμή, χωρίς να αιφνιδιαστεί. Μ᾽ όλο που ήταν μικρός και άπειρος, έδειχνε σύνεση και προνοητικότητα.

«Αυτός είναι άξιος να με αντικαταστήσει», είπε με το νου του.

Ο καπετάν

΄Ομως, ας αφήσουμε για λίγο το νεαρό Κλέφτη, το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και ας μιλήσουμε για το Ζαχαριά. Γι ' αυτό το θρύλο των Κλεφτών, γι ' αυτόν τον ήρωα του Μωριά που τον λάτρευαν οι Έλληνες και τον έτρεμαν οι τούρκοι, γι ' αυτόν τον αδάμαστο πατριώτη, τον Κολοσσό της αντίστασης των Ελλήνων εναντίον των τούρκων. Είναι υποχρέωση όλων των Ελλήνων να μάθουν τη ζωή και το γιγάντιο έργο του Ζαχαριά, εκείνου που έβαλε τα γερά θεμέλια για τον ξεσηκωμό του ΄Εθνους.

Γεννήθηκε ο Ζαχαριάς στο χωριό Μπαρμπίτσα, που βρισκόταν στις δυτικές πλαγιές του βουνού Πάρνωνα. Γι ' αυτό και ονομαζόταν Μπαρμπιτσιώτης. Ωστόσο λέγεται ότι η οικογένειά του ήρθε στη Μπαρμπίτσα από το Αρκουδόρεμα της Αρκαδίας, από το μικρό χωριουδάκι που έθρεψε και τη γενιά των Κολοκοτρωναίων.

Γράφτηκαν τόσα πολλά για το Ζαχαριά που για να χωρέσουν όλα χρειάζονται πολλοί τόμοι. Από μικρός έδειξε τη δύναμη, την

Ζαχαριάς

ανδρεία και την εξυπνάδα του. Λέγεται ότι μπορούσε να περάσει στο τρέξιμο και το πιο γρήγορο άτι! Ότι μπορούσε να πηδήσει πέντε άλογα στη σειρά, έτσι όπως έκανε κι ένας άλλος θρυλικός Κλέφτης, ο Νικοτσάρας. Με μια μόνο σπαθιά του μπορούσε να κόψει στα δύο έναν τούρκο, από το κεφάλι ως τα πόδια! Μικρός ακόμα, έχοντας εμπιστοσύνη στη δύναμή του, πλησίαζε τους χασάπηδες και τους έλεγε: «Αν με μια μαχαιριά κόψω ένα αρνί στα δύο, από το κεφάλι ως την ουρά, θα μου δώσετε το μισό;». Οι χασάπηδες δέχονταν γελώντας το στοίχημα αλλά, κατάπληκτοι, έβλεπαν το μικρό Ζαχαριά να χωρίζει με μια μόνο μαχαιριά στα δύο το αρνί, όσο μεγάλο κι αν ήταν! Μ' αυτόν τον τρόπο ο Ζαχαριάς, είχε εξασφαλίσει για λίγο καιρό το κρέας του!

Λέγεται ότι ο Ζαχαριάς, ακόμα έφηβος, ήταν υπηρέτης σ' ένα μπέη. Μια μέρα προχωρούσαν σε μια ερημιά εκείνος πεζός και ακολουθούσε ο μπέης καβάλα στο άλογό του. Σε μια στιγμή το παιδί σταμάτησε.

— Μπέη μου, είπε στον τούρκο, έχεις

ωραίο και δυνατό άλογο, αλλά στοιχηματίζω ότι δεν μπορεί να μου παραβγεί στο τρέξιμο.

— Τι λες ορέ; του απάντησε γελώντας ο μπέης. Είσαι με τα καλά σου; Μπορείς να τρέξεις γρηγορότερα από το άλογό μου;

— Δοκιμάζουμε;

— Εσύ θα χάσεις.

— Εντάξει, μπέη μου. Αν χάσω, μπορείς να μου πάρεις το κεφάλι. Αν κερδίσω, τότε θα σου ζητήσω το άλογο και τα όπλα σου.

— Χάρισμά σου! του είπε εξακολουθώντας να γελάει ο μπέης.

Ο Ζαχαριάς ήρθε στο πλάι του αλόγου και, ξαφνικά, τινάχτηκε σαν σαΐτα. Την ίδια στιγμή τινάχτηκε μπροστά και το άλογο. Αλλά... πού να φτάσει το Ζαχαριά! Έγινε, που λένε καπνός! Έγινε άφαντος! Κι ο μπέης κράτησε το λόγο του κι έδωσε τα όπλα και το άλογό του στο μικρό ραγιά.

Αλλά, δεν ήταν άφθαστος μόνο στο τρέξιμο ο Ζαχαριάς. Όταν γυμναζόταν με τα παλικάρια του, τα περνούσε όλα στο πήδημα, στο ρίξιμο του λιθαριού και στη σκοποβολή. Έλεγαν ότι μπορούσε να περάσει το βόλι ανάμεσα στον κύκλο του δαχτυλιδιού. Κι ήταν τόση η δύναμη των χεριών του, που μπορούσε να ξερριζώσει ένα δέντρο, φυσικά όχι τεράστιο.

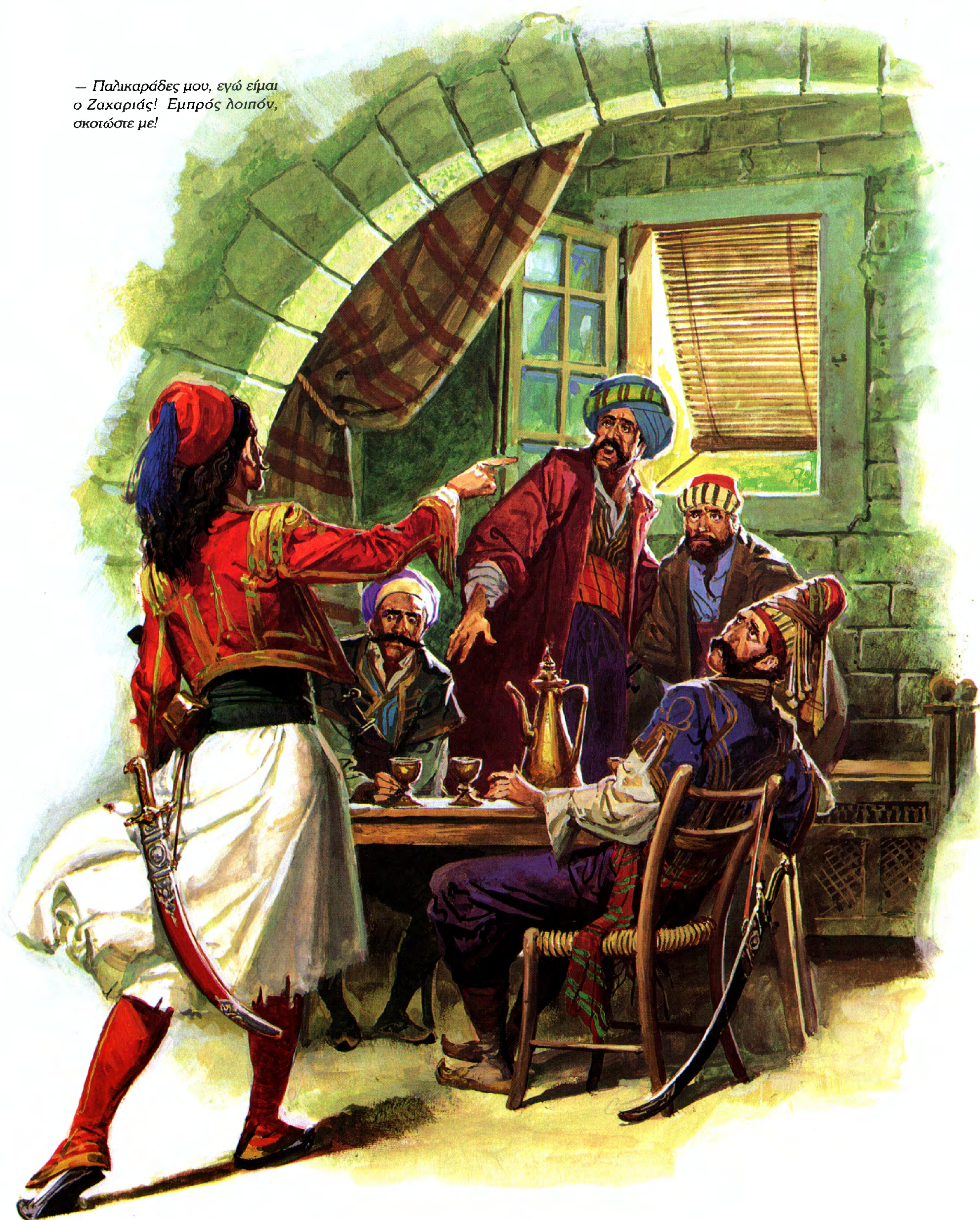
Ένας από τους γνωστούς δημογέροντες της εποχής, ο Κονδάκης, που δεν είχε και πολύ συμπάθεια στο Ζαχαριά, έγραψε γι' αυτόν τα εξής:

«Είναι πάρα πολλά τα ανδραγαθήματά του τα οποία τον ανέδειξαν καθώς μαχόταν τους τούρκους. Για να τα περιγράψει κανείς όλα, θα χρειαζόταν έναν ολόκληρο τόμο. Ο καπετάν Ζαχαριάς ήταν ταχύπους, είχε εύστροφο σώμα, ανάστημα μέτριο, μέση λεπτή, πρόσωπο στρογγυλό και όμορφο, μάτια μαύρα και στο δεξί φρύδι μια λαβωματιά η οποία τον έκανε πολύ όμορφο. Τα μαλλιά του ήταν μαύρα και σγουρά, είχε φωνή μεγάλη, γλυκιά αλλά και βροντώδη και οξύτατο πνεύμα. Ήταν τόσο ανεξάρτητος που δε δέχτηκε ποτέ να έχει κανέναν πάνω από το κεφάλι του. Ήταν φτωχός και δεν κρατούσε ούτε οβολόν πάνω του και όλα τα λάφυρα των μαχών τα μοίραζε σε ίσα μερίδια στα παλικάρια του. Ήταν σταθερός στις φιλίες του και συγχωρούσε εύκολα τους εχθρούς του».

Λένε πως ο Ζαχαριάς αποφάσισε να γίνει Κλέφτης, όταν οι τούρκοι σκότωσαν έναν αδελφό του. Δεκαεφτά χρονών παλικάρι, σχεδόν αμούστακος, ντύθηκε στ' άρματά του και πήγε να βρει το γνωστό στην περιοχή καπετάνιο των Κλεφτών, τον Μάτζαρη. Εκείνος τον ρώτησε τι ζητούσε. «Οι τούρκοι σκότωσαν τον αδελφό μου, του απάντησε ο Ζαχαριάς, και θέλω να έρθω μαζί σου για να τους σκοτώνω σ' όλη μου τη ζωή». «Είσαι μικρός ακόμα», του απάντησε ο Μάτζαρης. «Μπορεί να είμαι μικρός στα χρόνια, αλλά έχω μεγάλη ψυχή και αυτό μπορώ να στο δείξω στη μάχη», του απάντησε με σιγουριά και αποφασιστικότητα ο Ζαχαριάς.

Και την έδειξε πολύ σύντομα τη μεγάλη του ψυχή και με τον καλύτερο τρόπο. Σε μια μάχη που έδωσαν κοντά στο μοναστήρι της Ρεκίτσας, ο Ζαχαριάς όρμησε ακάθεκτος εναντίον των τούρκων, σκότωσε αρκετούς από δαύτους και μαζί με τ' άλλα παλικάρια ανάγκασαν τους υπόλοιπους να το βάλουν στα πόδια για να γλιτώσουν.

Όταν ήρθε η ώρα να μοιράσουν τα λάφυρα, τα παλικάρια είπαν στο Μάτζαρη να δώσουν το μεγαλύτερο μερίδιο στο Ζαχαριά γιατί το άξιζε. Του Μάτζαρη του κακοφάνηκε αυτό και ζήλεψε τόσο πολύ την παλικαριά του νεαρού Κλέφτη, που του μίλησε άσχημα. Από τη στιγμή εκείνη ο Ζαχαριάς αποφάσισε να φύγει και να δημιουργήσει ένα δικό του Κλέφτικο σώμα. Πολλά από τα παλικάρια του Μάτζαρη τον ακολούθησαν κι έτσι, ο νεαρός Κλέφτης έγινε οπλαρχηγός. Έγινε καπετάνιος των Κλεφτών! Και τι καπετάνιος! Ατρόμητος, έξυπνος, πονηρός, σωστός σατανάς, χτυπούσε ανελέητα τους τούρκους σκορπίζοντάς τους τον όλεθρο και τον πανικό! Τόνομά του απλώθηκε σ' όλο το Μωριά, έγινε θρύλος και παρηγοριά για τους ραγιάδες και τρόμος για τους τούρκους. Έχτισε έναν

— Παλικαράδες μου, εγώ είμαι ο Ζαχαριάς! Εμπρός λοιπόν, σκοτώστε με!

πύργο στη Μπαρμπίτσα και από κει εξορμούσε για να χτυπάει τους τυράννους.

Είχε φτιάξει δική του σημαία, που στο πάνω μέρος της ήταν κόκκινη, στη μέση άσπρη και στο κάτω μέρος μαύρη. Κι ήταν γραμμένα πάνω της τα εξής: «΄Η ΑΙΜΑ ΄Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΄Η ΘΑΝΑΤΟΣ».

Ο Ζαχαριάς υπόγραφε σαν αρχιστράτηγος του Μωριά. Κι ήταν στ' αλήθεια άξιος αρχηγός. Με τη βοήθεια του Κολοκοτρώνη και του Πετιμεζά ένωσε όλους τους Κλέφτες της Πελοποννήσου σε μια ομοσπονδία, ώστε να συντονίζεται η δράση τους. Είχε δικούς του νόμους στα μέρη που εξουσίαζε, δίκαζε αυτός τους Έλληνες και όχι οι τούρκοι κατήδες και υπαγόρευε τους όρους του ακόμα και σ' αυτούς τους τούρκους.

Φυσικά οι τούρκοι έκαναν το παν για να τον εξοντώσουν αλλά όλες τους οι προσπάθειες πήγαιναν χαμένες. Κανείς δεν μπορούσε να τα βάλει μαζί του. Κάποτε, ένας πάνοπλος αρβανίτης απειλούσε πως θα κόψει το κεφάλι του Ζαχαριά. Ο Ζαχαριάς παρουσιάστηκε ξαφνικά μπροστά του και του είπε: «Εγώ είμαι ο Ζαχαριάς. Είσαι έτοιμος να μου πάρεις το κεφάλι;». Ο αρβανίτης τόβαλε τότε πανικόβλητος στα πόδια!

Μια άλλη φορά, στην περιοχή του Μυστρά, υπήρχε ένα καφενείο που σύχναζαν τούρκοι και συζητούσαν κάθε μέρα για το Ζαχαριά.

«Αν τον βρω μπροστά μου θα του πάρω με μια σπαθιά το κεφάλι» έλεγε ένας.

«Εγώ θα τον κόψω στα δύο με το σπαθί σαν το στάχυ!» έλεγε ο άλλος.

Κι όλοι οι τούρκοι σκότωναν με χίλιους δυο τρόπους το Ζαχαριά, με... τα λόγια. Ώσπου τόμαθε ο Ζαχαριάς και μια μέρα φόρεσε μια κάπα και πήγε και ξάπλωσε σ' ένα πέτρινο πεζούλι, κοντά στην πόρτα του καφενείου. Από κει άκουσε τους τούρκους να θριαμβολογούν εναντίον του. Σηκώθηκε τότε, μπήκε στο καφενείο, πέταξε την κάπα και τους είπε: «Παλικαράδες μου, εγώ είμαι ο Ζαχαριάς! Εμπρός λοιπόν σκοτώστε με!». Οι τουρκαλάδες έμειναν ακίνητοι σαν αγάλματα, κατακίτρινοι από το φόβο τους. Κανένα χέρι δεν εσύρθηκε προς τα σπαθιά τους. Και ο Ζαχαριάς βγήκε από το καφενείο ξεκαρδισμένος στα γέλια.

΄Οταν ο Λάμπρος Κατσώνης νικήθηκε στην ΄Ανδρο από τον τούρκικο στόλο, κατέφυγε στο Μωριά μαζί με τον Ανδρούτσο, τον πατέρα του Οδυσσέα, γνωστό και ατρόμητο αρχικαπετάνιο. Ο Ζαχαριάς ανέλαβε τότε να βοηθήσει τον δεύτερο να φθάσει ως τη Βοστίτσα της Ρούμελης, μια τεράστια απόσταση. Κάθε τόσο αντιμετώπιζαν στο δρόμο τους τούρκους και αρβανίτες κι έδιναν άγριες μάχες. Ο Ζαχαριάς έδειξε τότε τη μεγάλη του αξία με την απαράμιλλη ανδρεία του. Κι όταν καμιά φορά έφθασαν στη Βοστίτσα, ο Ανδρούτσος τον αγκάλιασε και του είπε με βουρκωμένα από τη συγκίνηση μάτια: «Σε παραδέχομαι παλικάρι μου σαν ανώτερό μου και δέχομαι να παίρνω συμβουλές από σένα!».

Η φήμη του Ζαχαριά ξεπέρασε τα σύνορα της Ελλάδας. Ο Μέγας Ναπολέων δέχτηκε να τον βοηθήσει και του έστειλε στη Μάνη ένα καράβι γεμάτο πολεμοφόδια. Η δύναμη του Ζαχαριά θα γινόταν τρομερά επικίνδυνη τώρα για τους τούρκους. Ο σουλτάνος θορυβήθηκε στην Πόλη. Και σε μια σύσκεψη που είχε με τους μεγάλους αξιωματούχους της αυτοκρατορίας του, αποφάσισαν να βγάλουν με κάθε τρόπο από τη μέση το Ζαχαριά. ΄Εστειλε γι' αυτό στην Πελοπόννησο τον Σερεμέτ Μπέη ν' αναλάβει την εξόντωση του αρχικαπετάνιου των Κλεφτών.

Κι επειδή με άλλο τρόπο - με τα όπλα -ήταν αδύνατο να νικήσουν οι τούρκοι το Ζαχαριά, αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν το ύπουλο μέσο της δωροδοκίας. Ο Σερεμέτ Μπέης υποσχέθηκε πως θα διορίσει μπέη της Μάνης εκείνον που θα κατόρθωνε να πιάσει ζωντανό το Ζαχαριά και να του τον παραδώσει.

Και βρέθηκε ένας προδότης να πραγματοποιήσει το σχέδιο του Σερεμέτ Μπέη. Και μάλιστα ένας κουμπάρος του Ζαχαριά. Ονομαζόταν Κουκέας. Ο Ζαχαριάς του είχε βαφτίσει το παιδί, του είχε απόλυτη εμπιστοσύνη κι είχε πολλές φορές φιλοξενηθεί στον πύργο του, στα Τσέρια της Καρδαμύλης. Ο Κουκέας τον κάλεσε για να του πει τάχα

Ο σκοτεινός προδότης, ο Κουκέας, πήγε το κεφάλι του Ζαχαριά στον Σερεμέτ Μπέη...

κάποιο μυστικό για την τούρκικη αρμάδα που είχε αγκυροβολήσει στα νερά της Μάνης και ο Ζαχαριάς ανύποπτος και χωρίς να πάρει κάποιους από τους συντρόφους του μαζί του, πήγε στον πύργο.

Με το που πάτησε το πόδι του εκεί, τρεις άνθρωποι του Κουκέα τον πυροβόλησαν και τον άφησαν στον τόπο.

Ο σκοτεινός προδότης, ο Κουκέας, του έκοψε το κεφάλι κι έτρεξε αμέσως για την Τρίπολη, να το παραδώσει στον Σερεμέτ Μπέη. Αλλά... δεν χάρηκε το θρίαμβό του, όπως περίμενε. Όχι μόνο δεν έγινε μπέης της Μάνης όπως είχαν υποσχεθεί οι τούρκοι, αλλά βρήκε οικτρό θάνατο από τους ίδιους. Ο Σερεμέτ Μπέης έδωσε διαταγή να του κόψουν τα χέρια και τα πόδια. Όχι μόνο γιατί του πήγαν το κεφάλι του Ζαχαριά ενώ εκείνος τον ήθελε ζωντανό, αλλά και γιατί η προδοσία του Κουκέα ήταν μια τόσο βδελυρή πράξη, που δεν μπόρεσαν ούτε οι ίδιοι οι τούρκοι να τη συγχωρήσουν.

Έτσι πέθανε ο προδότης ο Κουκέας. Έτσι πεθαίνουν όλοι οι προδότες της πατρίδας.

Ο Σερεμέτ Μπέης κρέμασε το κεφάλι του Ζαχαριά σε κοινή θέα για να το δουν οι τούρκοι και να χαρούν και οι Έλληνες για να τρομάξουν. Όταν όμως κάποιος τούρκος, για να χλευάσει το Ζαχαριά του έβαλε ένα τριαντάφυλλο στο αυτί, οι άλλοι τούρκοι τον έδειραν για την πράξη του αυτή. Μπορεί να μισούσαν το Ζαχαριά, ωστόσο θαύμαζαν την ανδρεία και τη λεβεντιά του, έστω και αν ανήκαν σ' έναν εχθρό τους.

Τη νύχτα, μερικοί Αλβανοί έκλεψαν το κεφάλι του θρυλικού Κλέφτη και το έδωσαν σ' έναν Έλληνα ιερέα να το θάψει.

Αυτό ήταν το τέλος του καπετάν Ζαχαριά. Του ηρωικότερου καπετάνιου του Μωριά, του θρύλου που άνοιξε με τα κατορθώματά του το δρόμο της ελευθερίας. Το δρόμο που τον ακολούθησε ο υπαρχηγός του, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, για να τον φθάσει ως το τέλος του, εκεί όπου περίμενε η λύτρωση, μετά από τετρακόσια χρόνια φρικτής σκλαβιάς.

Όλος ο Μωριάς πόνεσε κι έκλαψε πικρά τον άδικο χαμό του Ζαχαριά. Και ο πόνος αυτός έγινε από τη μούσα ένα πικρό δημοτικό τραγούδι:

Τι έχουν της Μάνης τα βουνά, που στέκουν βουρκωμένα;
Δίχως χιόνια χιονίζονται, δίχως βροχή βροχιώνται
απ' των κλεφτών τα κλάυματα, δάκρυα και μοιρολόγια.
Εσκότωσαν το Ζαχαριά τον πρώτο Καπετάνιο,
πούταν κολώνα στο Μωρηά και φλάμπουρο στους Κάμπους...
Όσα χωριά τακούσανε όλα μαυροντυθήκαν
κι ένα πουλάκι κάθησε ψηλά στο μετερίζι
κι έπαψε για να κελαηδεί, μοιρολογάει και λέει:
«Τακούτε οι Μπαρμπιτσιώτισσες και σεις καλοί λεβέντες:
Να μην αλλάχτε την Λαμπρή τ' άσπρα να μη φορέστε·
σαν του κοράκου το φτερό βάλτε την φορεσιά σας
και να καθήστε φρόνιμα, μόν' σφίχτε την καρδιά σας».
Σαν τάκουσαν οι Σύντροφοι έπεσαν να πεθάνουν
και μια μικρή μια λυγερή, μια πρώτη του ξαδέρφη
στο σταυροδρόμι κάθεται, στους κάμπους κι αγναντεύει,
όσοι διαβάτες που περνούν όλους τους διαρωτάει:
— Μην είδατε διαβάτες μου τον πρώτο μπουλουξή σας;
— Τι μας ρωτάς κοπέλα μου, τι θέλεις να σου ειπούμε;
Δέκα ντουφέκια τούριξαν με ασημένια βόλια.
Τον Ζαχαριά τον σκότωσαν στον πύργον του Κουκέα.
Εκεί θακούσεις κλάυματα, βάγια και μοιρολόγια
πώς κλαίνε οι Μανιάτισσες τον Πρώτο Καπετάνιο.

Άγριο κυνηγητό των Κλεφτών

Ο θάνατος του Ζαχαριά ήταν μεγάλο πλήγμα για τους Κλέφτες της Πελοποννήσου και φυσικά για όλο το μαρτυρικό λαό της. Ήταν τόση η δύναμη και το κύρος του, που τον υπολόγιζαν οι τούρκοι και δεν τολμούσαν να βγαίνουν συχνά από τις πόλεις και τα κάστρα τους για να ενοχλούν τους ραγιάδες της υπαίθρου. Αλλά δεν ήταν μόνο ο θάνατός του πλήγμα για τους Μωραΐτες. Ακολούθησαν και άλλα δυσάρεστα γεγονότα. Ο Μέγας Ναπολέων άλλαξε πολιτική. Ενώ ως τώρα υποστήριζε του σκλαβωμένους Έλληνες -κι έστειλε και βοήθεια στο Ζαχαριά -όχι μόνο πήρε το μέρος των τούρκων, αλλά προειδοποίησε κιόλας το σουλτάνο να προσέχει γιατί στην Πελοπόννησο ήσαν έτοιμοι να επαναστατήσουν. Μετά τους Ρώσους, που άφησαν έκθετους τους Έλληνες στη μανία των τούρκων, ήρθε η σειρά των Γάλλων να προδώσουν τις ελπίδες των δυστυχισμένων ραγιάδων. Έτσι συμβαίνει, δυστυχώς πάντα. Οι μεγάλοι της γης κοιτάζουν πάντα τα συμφέροντά τους και σπάνια συμπονούν και βοηθούν τους μικρούς.

Μετά το θάνατο του Ζαχαριά, ανάλαβε την αρχηγία των Κλεφτών ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ήταν ο μόνος άξιος γι᾽ αυτή τη θέση. Αλλά, από την πρώτη στιγμή κατάλαβε ότι τα πράγματα ήταν τρομερά δύσκολα. Ο σουλτάνος είχε αποφασίσει να περάσει το Μωριά από φωτιά και σίδερο. Είχε σκοπό να σκοτώσει χιλιάδες από τους κατοίκους της μαρτυρικής αυτής γης και τους υπόλοιπους να τους στείλει στην Αραπιά. Στη θέση τους θα έφερνε τους κατοίκους της Αιγύπτου. Μ' αυτόν τον τρόπο θα είχε για πάντα το κεφάλι του ήσυχο από τους Κλέφτες.

Αυτά τα τρομερά σχέδια είχε ο σουλτάνος. Τα πληροφορήθηκε ο πατριάρχης (ο Καλλίνικος ο Ε΄) και έφριξε. Οι τούρκοι δεν αστειεύονταν. Θα έπνιγαν όλο το Μωριά στο αίμα. Δεκάδες χιλιάδες γυναικόπαιδα θα περνούσαν από το γιαταγάνι των πιστών του Αλλάχ. Έπρεπε κάτι να κάνει για να σταματήσει αυτή την κόλαση της σφαγής και της καταστροφής. Επισκέφθηκε το σουλτάνο και τον παρακάλεσε να λυπηθεί τους αθώους και ήσυχους κατοίκους του Μωριά. «Στο κάτω-κάτω», του είπε, «τι φταίει ο ήσυχος λαός αν μερικοί κλέφτες πήραν τα βουνά;».

Με τα πολλά ο σουλτάνος δέχτηκε να μην εφαρμόσει το σχέδιό του που θ᾽ αφάνιζε το Μωριά. Ζήτησε όμως σαν αντάλλαγμα από τον πατριάρχη ν᾽ αποκηρύξει επίσημα τους Κλέφτες. Να τους αφορίσει η Εκκλησία.

Το δίλημμα ήταν μεγάλο για τον πατριάρχη. Με βαριά καρδιά αναγκάστηκε να δεχτεί. Προτίμησε να χυθεί το αίμα των λίγων, για

να σωθούν οι πολλοί. Αργότερα - κι ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης - τον κατηγόρησαν γι' αυτό τον αφορισμό, για το Συνοδικό του πατριαρχείου όπως ονομάστηκε - αλλά αν σκεφθεί κανείς ψύχραιμα και αν είχαν έτσι τα πράγματα, δεν μπορεί παρά να δικαιολογήσει την πράξη του πατριάρχη.

Έτσι, απ' όλες τις εκκλησίες διαβάστηκαν αφορισμοί για τους Κλέφτες. Οι ιερείς ζητούσαν από τους Χριστιανούς να τους αποφεύγουν και να μη τους προσφέρουν καμιά βοήθεια. Κι ο Μώρα Βαλεσή της Τρίπολης έστειλε το φιρμάνι του σουλτάνου σ' όλες τις γωνιές της Πελοποννήσου. Όποιος βοηθούσε με οποιονδήποτε τρόπο τους Κλέφτες και τις οικογένειές τους, θα τον περίμενε το σπαθί ή το μαρτυρικό παλούκωμα.

«Εμάζωξα όλους, έως 150, και τους είπα να αναχωρήσωμε, να πάμε εις την Ζάκυνθον...».

Κι έτσι, το 1805, στις αρχές του χειμώνα, άρχισε ο άγριος διωγμός των Κλεφτών της Πελοποννήσου. Και δεν ήταν μόνο οι τούρκοι που πήραν μέρος σ' αυτό το διωγμό. Ήταν και αρκετοί Έλληνες που, είτε από φόβο, είτε παρακινημένοι από τον αφορισμό της Εκκλησίας, θεωρούσαν τους Κλέφτες σαν την αιτία όλων των δεινών τους.

Τα πρόβλεψε όλα αυτά ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Γιατί δεν ήταν μόνο γενναίος. Ήταν και έξυπνος. Κάλεσε τα παλικάρια του και τα συμβούλεψε όχι μόνο να σταματήσουν τη δράση τους για λίγους μήνες ώσπου νάρθει η άνοιξη, αλλά να προσπαθήσουν να φύγουν για τη Ζάκυνθο, να γλιτώσουν τα κεφάλια τους από το άγριο κυνηγητό των τούρκων.

Δυστυχώς δεν τον άκουσαν. Και να πώς διηγείται αυτή τη σκηνή στ' απομνημονεύματά του ο Κολοκοτρώνης:

«Τον Ιανουάριον του 1806 ήρθε το διάταγμα και μας κυνήγησαν. Ο Πετιμεζάς, ο Γιαννιάς και ο Ζαχαριάς ήσαν χαϊμένοι (νεκροί) πρωτήτερα και ευρέθηκα μόνο με 150. Εμάθαμε ότι ήρθε το Συνοδικό (αφορισμός του πατριάρχη) και το φιρμάνι. Εμάζωξα όλους, έως 150, και τους είπα να αναχωρήσωμε, να πάμε εις την Ζάκυνθον... Αυτοί με απεκρίθηκαν όλοι μ' ένα στόμα ότι: εμείς δεν πηγαίνομεν στην Φραγγιά. Θέλομεν ν' αποθάνωμεν επάνω εις την πατρίδα μας. Ο αδελφός μου ο Γιάννης μου είπε: Θέλω να με φάνε τα όρνια του τόπου μου. Τους έδωκα και μιαν άλλη γνώμη, να χωρισθούμε εις μπουλούκια από πέντε από εξ, να κρυφθούμε κι έτσι να περάσει ο Γενάρης, ο Φλεβάρης και ο Μάρτης, όσο να λειώσουν τα χιόνια και τότε συναζόμεθα και περπατούμε καθώς και πρωτήτερα. Κι αυτό το επρόβαλα, διότι σε τρεις μήνες ήθελον σκορπισθεί τα ορδιά (οι τουρκικές δυνάμεις) και εγλιτώναμεν από εκείνον τον κίνδυνον...».

Είχε απόλυτο δίκιο ο Κολοκοτρώνης αλλά δεν τον άκουσαν. Ήξερε ότι δεν μπορούσαν να στηριχθούν πια σε καμιά βοήθεια. Τους κοτζαμπάσηδες οι τούρκοι τους κρατούσαν

ομήρους στην Τρίπολη. Οι φίλοι τους στη Μάνη, όπου εύρισκαν πάντα καταφύγιο, είχαν εξοριστεί στη Ζάκυνθο. Τα βουνά ήταν γεμάτα χιόνια. Και ο λαός αυτή τη φορά, με κίνδυνο ν' αφανιστεί ο ίδιος, ήταν αναγκασμένος να κάνει πέτρα την καρδιά του και ν' αδιαφορήσει για την τύχη τους.

Δεν τον άκουσαν οι σύντροφοί του και ακολούθησαν μέρες τραγικές, μέρες απίστευτου μαρτυρίου για τους Κλέφτες της Πελοποννήσου και για τον ίδιο τον Κολοκοτρώνη. Αξίζει ν' ακολουθήσουμε βήμα προς βήμα εκείνες τις μέρες που ήταν γεμάτες από συνεχή και ανελέητα κυνηγητά, από πείνα, από φόβο, αίμα και απελπισία. Έτσι θα μπορέσουμε να καταλάβουμε με πόσες θυσίες, με πόσες τρομακτικές δυσκολίες, με πόσο αίμα, δάκρυα και βογγητά άνοιξαν οι πρόγονοί μας το δρόμο που οδήγησε στην ελευθερία της πατρίδας μας.

Από τους 150 άντρες που βρίσκονταν κάτω από την αρχηγία του Κολοκοτρώνη, οι 30 χώρισαν και ξεκίνησαν για τη νότια Λακωνία. Οι υπόλοιποι άνοιξαν μπαϊράκι για τον Άγιο Πέτρο της Κυνουρίας. Κι είχε η σημαία τους ζωγραφισμένα το γράμμα «Χ», το φεγγάρι και μερικά άστρα.

Στο χωριό Βέρβαινα ζήτησαν ψωμί και καταφύγιο. Εδώ πήραν την πρώτη κρυάδα... Οι κάτοικοι του χωριού, από το φόβο των τούρκων τους αρνήθηκαν. Τους απάντησαν μάλιστα προκλητικά, ότι το μόνο που θα μπορούσαν να τους προσφέρουν, ήταν... βόλια. Αυτό εξόργισε τους Κλέφτες, μπήκαν στο χωριό και τιμώρησαν παραδειγματικά τους κατοίκους του. Αυτή τους η πράξη έκανε άσχημη εντύπωση στο Μωριά αλλά και δε διόρθωσε την απελπιστική τους κατάσταση. Γιατί όχι μόνο στα Βέρβαινα αλλά και παντού θ' αντιμετώπιζαν την άρνηση και το διωγμό.

Ο χειμώνας κείνη τη χρονιά ήταν βαρύς και ο Κολοκοτρώνης αποφάσισε να περάσουν στη Μεσσηνία όπου το κλίμα ήταν ήπιο κι είχε αρκετούς φίλους να του συμπαρασταθούν. Έφθασαν στο μοναστήρι της Βελανιδιάς, έξω από την Καλαμάτα και ζήτησαν από τους προεστούς της πόλης να τους στείλουν ψωμί και φυσέκια. Εκείνοι αρνήθηκαν. Ο Κολοκοτρώνης τους απείλησε ότι θα χτυπούσαν τους τούρκους μέσα στην Καλαμάτα και μπροστά σ' αυτόν τον κίνδυνο αναγκάστηκαν να τους στείλουν αυτά που ζήτησαν. Έφυγαν τότε από το μοναστήρι και το βραδάκι έφθασαν στο Τζεφερεμίνι (σημερινή Βαλύρα). Εκεί έμαθαν ότι στη γειτονική Σκάλα είχε φθάσει ο Κεχαγιάμπεης με δυο χιλιάδες τούρκους. Κι αυτός ο Κεχαγιάμπεης, που είχε ξεκινήσει από την Τρίπολη, ώσπου να φθάσει στη Σκάλα είχε σκορπίσει το θάνατο και τον πανικό στους ραγιάδες. Σε κάθε χωριό που έμπαινε, συγκέντρωνε τους κατοίκους. Είχε μαζί του εφοδιαστεί με κατάλογο εκείνων που είχαν συγγενείς ή φίλους Κλέφτες. Χωρίς να τους αφίνει ν' απολογηθούν, άλλους τους σκότωνε τσακίζοντάς τους τα κόκκαλα, άλλους τους παλούκωνε (τους σούβλιζε ζωντανούς), άλλους τους έριχνε στη φωτιά και άλλους τους τεμάχιζε με τσεκούρια. Απ' όπου περνούσε άφινε πίσω του την καταστροφή, τον όλεθρο και τη φρίκη. Και ο πανικός πετούσε σε κάθε γωνιά του δυστυχισμένου του Μωριά και γονάτιζε τις ψυχές των ραγιάδων.

Όταν ο Κολοκοτρώνης έμαθε ότι στη Σκάλα βρισκόταν ο Κεχαγιάμπεης, έφυγε από το Τζεφερεμίνι και πήγε να περάσει τη νύχτα στο Αλιτούρι, ένα χωριό κοντά στο Μελιγαλά. Ας αφήσουμε όμως τον ίδιο τον Κολοκοτρώνη να μας περιγράψει τα βάσανά του:

«Από το Τζεφερεμίνι επήγαμε το βράδυ εις το Αλιτούρι. Εκεί μας πλάκωσαν Ανδρουσιανοί, Λεονταρίτες και λοιποί έως 700. Ήλθαν την αυγήν, αρχίσαμεν τον πόλεμον, εμείς εβγήκαμε από το χωριό, τους πήραμε κυνηγώντας έως μίαν ώραν μακριά, τους επήραμε 4 άτια, πολλοί επνίγησαν εις το ποτάμι και άλλους εσκοτώσαμε κι επήραμε πολλάς ζωοτροφίας και πολεμοφόδια. Ήκουσαν τον πόλεμον τα στρατεύματα που ήσαν εις την Σκάλα και ήλθαν εις βοήθειαν των ιδικών των. Εμείς επισωγυρίσαμε κι εκλειστήκαμε στο χωριό Αλιτούρι κι επολεμήσαμε όλη την ημέρα και το βράδυ ετραβήξαμε τα σπαθιά κι επήγαμε κατά της

«Τους επήραμε 4 άτια, πολλοί επνίγησαν εις το ποτάμι και άλλους εσκοτώσαμε κι επήραμε πολλάς ζωοτροφίας και πολεμοφόδια.

Αρκαδιάς (Κυπαρισσίας) τα χωριά. Ευρήκαμε 300 τούρκους μέσα και δεν ημπορέσαμε να πάρωμε ψωμί. Οι τούρκοι αφού επήγαν εις το Αλιτούρι, βλέποντας τον τορόν (ίχνη) μας, εγύρισαν, ήλθαν από κοντά γυρεύοντάς μας... Εμείς εφκιάσαμε ταμπούρια να τους πολεμήσουμε. Οι τούρκοι ήσαν εντόπιοι και μας παράγγειλαν να φύγωμε, διότι μας εφοβούντο ακόμη. Εφύγαμε από κει και πήγαμε εις τα Κοντοβούνια (επαρχία Τριπύλης) δια ψωμί κι έπειτα εις ένα βουνό δια να λημεριάσουμε. Εστείλαμε εις τους φίλους μας δια να εύρουν καΐκια να έμβουμε να φύγωμε και μας απεκρίθησαν ότι τα καΐκια από Πύργον έως το Νεόκαστρον τα έχουν όλα εμποδισμένα δια να μη περάσωμεν εις την Ζάκυνθον. Εγυρίσαμε τότε εις τα Μεσόγεια της Πελοποννήσου.

Οι τούρκοι μας επήραν από κοντά. Επαίρναμε ψωμί αρπαχτά. Εις του Ψάρι μας έφθασαν οι τούρκοι κι επολεμήσαμε όλη την ημέρα. Οι σύντροφοί μου άρχισαν να φεύγουν. Αποστάνε, επειδή όλες τις ημέρες επολεμούσαν και την νύχτα επερπατούσαν. Και μας έφυγαν έως 40. Από 100 εμείναμε 60. Την άλλη ημέρα επήγαμε εις το Λεοντάρι αποπάνου και μας εύρηκαν πάλιν (οι τούρκοι) εκεί. Εφύγαμε δια τα Σαμπάζικα. Ευρήκαμε εκεί καμιά τετρακοσαριά τούρκους. Εσώσαμε τα φουσέκια, το ψωμί λίγο. Το βράδυ τους είπα ότι δεν μπορούμε να ζούμε όλοι μαζί,, αλλά να διαμοιρασθούμε. Κι έτσι εχωρισθήκαμε λέγοντας ο ένας στον άλλο: «καλή αντάμωση στον άλλο κόσμο!».

Και το κυνηγητό συνεχίζεται... Και το μαρτύριο μεγαλώνει. Δεν άκουσαν τα παλικάρια τη συμβουλή του Κολοκοτρώνη και μέσα σε δεκαπέντε μέρες σκοτώθηκαν όλοι όσοι έφυγαν από κοντά του. Οι τούρκοι είχαν κυριολεκτικά λυσσάξει και με τη συνδρομή των Ελλήνων κυνηγούσαν αδυσώπητα τους Κλέφτες. Κάπου τέσσερις χιλιάδες σκότωσαν στο Μωριά. Αλλά και στη Ρούμελη γινόταν το ίδιο, όπως και στην Ήπειρο από τον αιμοβόρο Αλή Πασά.

Δεκαεννέα Κλέφτες έμειναν με τον Κολοκοτρώνη, οι περισσότεροι συγγενείς του. Δυο πρώτα εξαδέλφια του δεν μπόρεσαν ν' αντέξουν την πείνα και την κούραση και προτίμησαν να κρυφτούν κάπου ώσπου να περάσει το κακό. Μα τους ανακάλυψαν οι τούρκοι και τους σκότωσαν. Έτσι, έμειναν δεκαεφτά.

Κατατσακισμένοι από την κούραση, σταμάτησαν σ' ένα μέρος να ξαποστάσουν λίγο και να πάρουν δυνάμεις. Χωρίς να το πάρουν είδηση, σταμάτησαν ανάμεσα σε τρία αποσπάσματα τούρκων! Μα η τύχη τους βοήθησε και οι τούρκοι τους πήραν είδηση μόνο όταν νύχτωσε. Τράβηξαν τότε τα σπαθιά και κατάφεραν να βγουν από τον κλοιό που τους έστησαν.

Την επόμενη νύχτα έφθασαν στο χωριό Ανεμοδούρι, με σκοπό να ζητήσουν ψωμί. Στα σπίτια βρήκαν μόνο τις γυναίκες, γιατί οι άντρες τους φύλαγαν στα διάσελα, μαζί με τους τούρκους. Τα άγρια γαυγίσματα των σκυλιών τους πρόδωσαν και σε λίγο το χωριό κυκλώθηκε από τους τούρκους. Αναγκάστηκαν να πάρουν μαζί τους ομήρους τις γυναίκες και τα παιδιά κι έτσι βγήκαν από τον κλοιό.

Καινούργιο ποδοκόπι, καινούργια αγωνία. Αποφάσισαν να πάνε κοντά στο Βαλτέτσι να λημεριάσουν. Μα οι γυναίκες τους πήραν είδηση και άρχισαν να φωνάζουν: «Εδώθε πάει ο Κολοκοτρώνης!». Αυτό ήταν το τραγικό. Δεν τους κυνηγούσαν μόνο οι τούρκοι, αλλά και οι Έλληνες. Τ' αδέλφια τους.

Και πάλι δρόμο... Αυτή τη φορά πήραν κατεύθυνση προς τη Γορτυνία και πατούσαν από πέτρα σε πέτρα για να μην αφήσουν ίχνη. Πλησίασαν μια στάνη, με την ελπίδα πως θα βρουν κάτι να φάνε. Μα η στάνη ήταν γεμάτη από τούρκους κι έτσι συνεχίστηκε το μαρτύριο του δρόμου και της πείνας. Αποφάσισαν τότε να χωριστούν σε τέσσερα μπουλούκια και να κρυφτούν σε φιλικές οικογένειες, γιατί δεν μπορούσαν ν' αντέξουν πια αυτό το φοβερό κυνηγητό. Ο Αντώνης Κολοκοτρώνης μ' έναν άλλο Κλέφτη, βρήκαν καταφύγιο σ' ένα συγγενικό σπίτι και γλίτωσαν. Ο Δημητράκης Κολοκοτρώνης πήγε στη Βυτίνα όπου είχε συγγενείς, δεν τους βρήκε, τον έπιασαν οι

Οι γυναίκες τους πήραν είδηση και άρχισαν να φωνάζουν: «Εδώθε πάει ο Κολοκοτρώνης!».

τούρκοι, του έκοψαν το κεφάλι και το χέρι και τα πήγαν στην Τρίπολη, λέγοντας τάχα πως ήταν του Θεόδωρου.

Ο Γιάννης, ο αδελφός του Θεόδωρου, ζήτησε καταφύγιο σ' ένα φιλικό σπίτι, μα για κακή του τύχη ο φίλος του έλειπε κι έτσι αποφάσισε να πάει στο μοναστήρι των Αιμυαλών και να ζητήσει από τον καλόγερο που έμενε εκεί, να τον κρύψει. Ο καλόγερος τον καθησύχασε, του έδωσε φαγητό και του είπε να κρυφτεί στο ληνό. Ύστερα πήγε στο χωριό και τον πρόδωσε στους τούρκους. Οι τούρκοι κύκλωσαν σε λίγο το ληνό και ο Γιάννης Κολοκοτρώνης, αφού πούλησε ακριβά το τομάρι του, βρήκε τραγικό θάνατο.

Με τέσσερις συντρόφους του ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πήγε στο Πυργάκι της Βυτίνας, όπου είχε ένα φίλο προεστό, κάποιον Παρασκευά. Εκείνος, αφού τους φιλοξένησε, τους έκρυψε σε μια μεγάλη τρύπα κι αμέσως πήγε να φέρει τους τούρκους. Μόλις την τελευταία στιγμή ο Κολοκοτρώνης πήρε είδηση την προδοσία του και πρόλαβαν να φύγουν.

Αυτή τη φορά ζήτησαν καταφύγιο στην Ηραία, όπου έμενε ο γέρο Πλαπούτας. Αλλά κι εκεί έφθασαν οι τούρκοι και τράβηξαν τότε για το Χρυσοβίτσι. Βρήκαν στο δρόμο τους μια στάνη, έσφαξαν ένα αρνί αλλά τους πρόδωσαν και πήραν πάλι δρόμο, αναζητώντας καταφύγιο στο μοναστήρι της Καλτεζούς. Χτύπησαν την πόρτα, χωρίς να ξέρουν ότι στο μοναστήρι βρίσκονταν διακόσιοι τούρκοι! Τους κυνήγησαν οι τούρκοι αλλά κατάφεραν να τους ξεφύγουν και προχώρησαν για τα Γιαννιτσά, κοντά στην Καλαμάτα. Εκεί, ένας από τους Κλέφτες, κάποιος Μακρυγιάννης, απελπισμένος από το συνεχές κυνηγητό και πεθαμένος από την κούραση και την πείνα, αποφάσισε να κρυφτεί κάπου. Στάθηκε τυχερός και κατάφερε να φύγει λίγο αργότερα για τη Ζάκυνθο.

Είκοσι μέρες κρατούσε αυτό το φοβερό κυνηγητό. Μόνο άνθρωποι πλασμένοι από ατσάλι θα μπορούσαν ν' αντέξουν. Ο Κολοκοτρώνης άντεξε. Μετά τα Γιαννιτσά πήγε στη Μάνη. Εκεί ζήτησε βοήθεια από τον καπετάν Κωσταντή Δουράκη, που ήταν και φίλος του και συμπέθερός του. Ο Δουράκης τον κράτησε μαζί με τους συντρόφους του, ένα μήνα περίπου. Όμως, μαθεύτηκε ότι βρισκόταν στη Μάνη και ο πασάς της Τρίπολης έστειλε στον Αντωνόμπεη (Έλληνα μπέη της Μάνης) πενήντα χιλιάδες γρόσια, με τη διαταγή να του πάει ζωντανό ή νεκρό τον Κολοκοτρώνη. Ο Αντωνόμπεης με τη σειρά του, έδειξε μερικές χιλιάδες γρόσια στο Δουράκη και του ζήτησε να τον βοηθήσει να παραδώσουν τον Κολοκοτρώνη στους τούρκους. Ο Δουράκης μπροστά στο χρήμα ξέχασε και φιλίες και συμπεθεριά αλλά και πατρίδα και δέχτηκε. Έριξε στο κρασί του Κολοκοτρώνη αφιόνι για να τον κοιμήσει, αλλά το πήραν είδηση οι σύντροφοι του Κολοκοτρώνη κι έτσι έφυγαν από το σπίτι του Δουράκη. Από τότε και για πολλά χρόνια, οι Μανιάτες μιλούσαν με ντροπή και με μίσος για τους δυο προδότες, τον Κουκέα που σκότωσε το Ζαχαριά και το Δουράκη που προσπάθησε να κάνει το ίδιο.

Επιτέλους, λίγες μέρες αργότερα, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατάφερε να μπει σ' ένα μικρό πλεούμενο και να σαλπάρει για τη Ζάκυνθο. Η δραματική περιπέτεια του κυνηγητού του πήρε τέλος. Έφευγε με μαύρη καρδιά από τη θλίψη και με σπαραγμό ψυχής. Άφινε πίσω του τους τάφους τόσων και τόσων Κολοκοτρωναίων, τόσων και τόσων παλικαριών. Άφινε τον αγαπημένο του Μωριά στο πιο βαθύ σκοτάδι της τούρκικης σκλαβιάς. Όλοι αυτοί οι υπεράνθρωποι αγώνες των Κλεφτών, οι ποταμοί του αίματος και οι βρύσες των δακρύων θα πήγαιναν χαμένα; Δεν θάβρισκε ποτέ τη λευτεριά της αυτή η πολύπαθη γωνιά της Ελλάδας;

Ραγιάδες, σηκωθείτε!

Στις 10 του Απρίλη πάτησε το πόδι του ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στο όμορφο νησί της Ζακύνθου. Με μεγάλη του χαρά βρήκε εκεί πολλούς από τους συντρόφους του, που είχαν καταφύγει κατά καιρούς για να γλιτώσουν από το σπαθί του τούρκου. Βρήκε το Νικηταρά, τους Πετιμεζαίους, το Μέλιο, το Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, τον Αναγνωσταρά και άλλους. Αλλά και κείνων η χαρά δεν περιγράφεται, όταν έσφιξαν στην αγκαλιά τους τον Αρχικαπετάνιο τους, που τον θεωρούσαν νεκρό.

Ο Ρώμας, ένας από τους άρχοντες του νησιού και φλογερός πατριώτης, του βρήκε σπίτι για να μείνει και του πρόσφερε κάθε δυνατή βοήθεια σ' αυτόν και την οικογένειά του που έφθασε στη Ζάκυνθο λίγο αργότερα.

Λίγες μέρες μετά τον ερχομό του Κολοκοτρώνη, έγινε μνημόσυνο για τους νεκρούς Κλέφτες και ιδιαίτερα για κείνους που είχαν απομείνει μετά το θάνατο του Ζαχαριά. Από τους 150 συντρόφους του ελάχιστοι απόμειναν ζωντανοί. Από τα 36 πρώτα του ξαδέλφια, μόνο 8 κατάφεραν να σωθούν. Και όπως έλεγε η Καπετάνισσα, από το 1762 έως το 1806, σκοτώθηκαν από τους τούρκους εβδομήντα Κολοκοτρωναίοι.

Μαυροφορεμένα κορίτσια των καλύτερων οικογενειών της Ζακύνθου, απόθεσαν ένα δάφνινο στεφάνι πλάι στα κόλυβα και γονάτισαν για να προσκυνήσουν τους νεκρούς, μέσα στην πένθιμη ψαλμωδία των ιερέων. Ο Κολοκοτρώνης, στη σκέψη των νεκρών συντρόφων του και των συγγενών του, δεν μπόρεσε να κρατήσει τα κλάματα. Κι ήταν από τις λίγες φορές που οι φίλοι του και οι συναγωνιστές του τον είδαν να κλαίει.

Δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια έμεινε στη Ζάκυνθο ο Κολοκοτρώνης, από το 1806 έως το 1821. Στο διάστημα αυτό, για να μπορέσει

να ζήσει την οικογένειά του, εργάστηκε πολλές φορές σαν έμπορος ζώων και σαν χασάπης. Οι Ρώσοι, που κάτεχαν τα επτάνησα, τα παράδωσαν αργότερα στους Γάλλους, για να τα καταλάβουν από αυτούς οι Άγγλοι. Ο Κολοκοτρώνης βοήθησε τους Εγγλέζους στην κατάληψη της Λευκάδας, όπου διακρίθηκε στις μάχες και κατατάχτηκε στον Αγγλικό στρατό με το βαθμό του λοχαγού. Αργότερα έγινε ταγματάρχης και τη στολή του, με τη χαρακτηριστική περικεφαλαία, την έφερε μαζί του στην Ελλάδα. Μετά την ήττα του Ναπολέοντα οι Άγγλοι διέλυσαν τη στρατιωτική μονάδα που είχαν συγκροτήσει με Έλληνες εθελοντές κι έτσι ο Κολοκοτρώνης αναγκάστηκε να εργασθεί και πάλι για να ζήσει την οικογένειά του.

Όταν πήγε στη Ζάκυνθο, ο γιος του ο Πάνος ήταν επτά χρονών και ο Γιάννης, που αργότερα του έμεινε το όνομα Γενναίος, ήταν δύο χρονών. Στη Ζάκυνθο γεννήθηκε ο Κωνσταντίνος, που τον έλεγαν χαϊδευτικά Κολλίνο. Ο Κολοκοτρώνης είχε εκτός από τ' αγόρια και δυο κόρες, τη Γεωργίτσα, που έμεινε ανύπαντρη και την Ελένη, που την παντρεύτηκε ο Νικήτας Δικαίος, ο αδελφός του Παπαφλέσσα.

Ο Κολοκοτρώνης βρήκε την ευκαιρία στη Ζάκυνθο να στρωθεί στο διάβασμα, για να πλουτίσει τις γνώσεις του. Διάβαζε ιστορίες από την αρχαία Ελλάδα καθώς και το Ευαγγέλιο, γιατί ήταν πολύ θρήσκος. Μια μέρα τον είδε να διαβάζει το Ευαγγέλιο ο Γρηγόρης Παπαφλέσσας, που ήταν τότε καλόγερος κι είχε βρεθεί κι αυτός στη Ζάκυνθο.

«Γιατί διαβάζεις αυτό το Ευαγγέλιο; τον μάλωσε. Αυτό το απαγορεύει ο πατριάρχης».

Ήταν μια έκδοση του Ευαγγελίου, που για κάποιο λόγο δεν την είχε εγκρίνει ο πατριάρχης. Ο Κολοκοτρώνης δεν του έδωσε σημασία. Ο Παπαφλέσσας συνέχισε να τον κατηγορεί, ώσπου φούντωσαν τα νεύρα του, άρπαξε τον Παπαφλέσσα από τα πλούσια μαλλιά του και τον έριξε καταγής. Από τότε, οι δυο αυτοί άντρες, οι δύο γίγαντες της Επανάστασης, δε συμφιλιώθηκαν και ο Παπαφλέσσας έκανε το παν για να βλάψει τον

Μαυροφορεμένα κορίτσια, των καλύτερων οικογενειών της Ζακύνθου, απόθεσαν ένα δάφνινο στεφάνι στα κόλυβα, για να τιμήσουν τους νεκρούς Κλέφτες...

Κολοκοτρώνη.

Συχνά τ' απογεύματα, έπαιρνε το γιο του τον Κολλίνο, ανέβαινε στο κάστρο και του έδειχνε τις κορυφές των ψηλών βουνών της Πελοποννήσου, που αχνόφεγγαν στο στερνό φως του ήλιου. «Τη βλέπεις αυτή τη γη; του έλεγε. Αυτή είναι η πατρίδα μας. Αυτά τα βουνά τα είχαν οργώσει οι πρόγονοί μας και σ' αυτά τα ιερά χώματα έχουν ταφεί». Και τα μάτια του βούρκωναν από τη συγκίνηση. Αναρωτιόταν αν θα τον αξίωνε ποτέ ο Θεός να πατήσει ξανά τα ευλογημένα χώματα της πατρίδας του. Αναρωτιόταν ακόμα, ως πότε οι τούρκοι θα διαφέντευαν αυτό τον τόπο, τον ποτισμένο με τόσο αίμα και με τόσα δάκρυα.

Στις 1 του Δεκέμβρη του 1818, ο Αναγνωσταράς κατήχησε τον Κολοκοτρώνη στα μυστικά της Φιλικής Εταιρίας. Η συγκίνησή του δεν περιγράφεται. Επιτέλους, οι σκλαβωμένοι Έλληνες θα ετοίμαζαν έναν αγώνα μελετημένο και καθολικό για την Επανάσταση. Σ' ένα ταπεινό εκκλησάκι γονάτισε μπροστά στον ιερέα, ακούμπησε το χέρι του σ' ένα εικόνισμα κι έδωσε τον όρκο των Φιλικών. Από τη στιγμή εκείνη, η ελπίδα για την ανάσταση του Γένους, έγινε φλόγα που πυρπόλησε την καρδιά του.

Με τον καιρό ανάλαβε καθήκοντα να κατηχήσει πολλές προσωπικότητες της Επτανήσου στη Φιλική Εταιρία και, το 1821 διατάχθηκε από την κορυφή της Εταιρίας, από τον Υψηλάντη, να γυρίσει στην Πελοπόννησο. Όλα πια ήσαν έτοιμα για την Επανάσταση. Η πατρίδα τον καλούσε κοντά της για τη μεγάλη μάχη. Επιτέλους, θα πατούσε τα άγια χώματα του Μωριά. Είχε πολλούς ανοιχτούς λογαριασμούς με τους τουρκαλάδες...

Στις 3 του Γενάρη του 1821 μπάρκαρε για την Πελοπόννησο. Αποχαιρέτησε με δάκρυα στα μάτια τη γρια Καπετάνισσα, τη μητέρα του και τα παιδιά του.

Λίγο πιο πριν είχε αποχαιρετήσει και τον τάφο της Κατερίνας, της αγαπημένης του, της καρτερικής γυναίκας του, που είχε πεθάνει πριν ένα χρόνο.

Στις 6 του Γενάρη πατούσε το πόδι του

... Και οι Μανιάτισσες τους ξεπροβοδίζουν με την ευχή: «Η ώρα η καλή!».

στην Καρδαμύλη της Μάνης. Στιγμές γεμάτες συγκίνηση και δέος. Είχε φύγει κυνηγημένος, με την ψυχή στο στόμα πριν δεκαπέντε χρόνια και τώρα ξαναγύριζε... Ποιος ξέρει ποιο δρόμο ν' άνοιγε μπροστά του η μοίρα... Για κείνον και για τη δόλια πατρίδα...

☆ ☆ ☆

Η πρώτη δουλειά του Κολοκοτρώνη, μόλις έφθασε στη Μάνη, ήταν να συμφιλιώσει τις μεγάλες οικογένειες της περιοχής, που βρίσκονταν τόσον καιρό σε διχόνοια. Η Μάνη θα γινόταν το ορμητήριο της Επανάστασης και έπρεπε να είναι όλοι μονιασμένοι. Με καινούργια δύναμη τώρα ο «γέρος», προσπαθεί να συνδεθεί με τους παλιούς συντρόφους του κι αγωνιστές που είχαν επιζήσει και με καινούργιους, που έχουν τη διάθεση να προσφέρουν στον Αγώνα. Ο πύργος του Μούρτζινου όπου φιλοξενείται, γίνεται το στρατηγείο του.

Οι τούρκοι δεν αργούν να πληροφορηθούν την παρουσία του και αλαφιάζονται. Στέλνουν κάποιον δικό τους στη Μάνη, να δει πώς έχουν τα πράγματα και τι σκοπεύει να κάνει ο Κολοκοτρώνης. Ο κατάσκοπος των τούρκων, όταν έφθασε στον πύργο του Μούρτζινου, έτυχε να πέσει σε μια σκηνή παιχνιδιού. Ο Κολοκοτρώνης έπαιζε τις αμάδες με τους φίλους του. Έτσι, πληροφορεί εκείνους που τον έστειλαν ότι στη Μάνη δεν βρήκε παρά έναν ακίνδυνο γέρο να παίζει τις αμάδες.

Αλλά και πάλι οι τούρκοι δεν καθησυχάζουν, γιατί ξέρουν πολύ καλά πόσο σκληρά καρύδια είναι οι Κολοκοτρωναίοι. Έτσι, ζητούν από τον επίσκοπο της Τρίπολης, τον Δανιήλ, - ο οποίος είχε μυηθεί στη Φιλική Εταιρία - να περιοδεύσει στα χωριά και να συμβουλεύει από τις εκκλησίες τους Χριστιανούς να καθήσουν φρόνιμα. Υπακούει ο Δανιήλ. Την ημέρα συμβουλεύει τους πιστούς να μείνουν ήσυχοι και να μη τα βάλουν με την τουρκιά, αλλά όταν νυχτώνει καλεί τα έμπιστα παλικάρια και τα συμβουλεύει να είναι

έτοιμα, γιατί όπου νάναι θα ξεσπάσει η επανάσταση. Οι τούρκοι όμως, για να είναι πιο σίγουροι, ζητούν να έρθουν απ᾽ όλο το Μωριά στην Τρίπολη, δεσποτάδες και προύχοντες. ῞Εχοντας τις κεφαλές της Πελοποννήσου σαν ομήρους κοντά του ο πασάς, θάχει το κεφάλι του ήσυχο πως δεν θα τολμήσουν οι Ρωμιοί να ξεσηκωθούν.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης - που δεν τον συμφέρει προσωπικά να ξεσπάσει η επανάσταση, γιατί θα χάσει το μπεηλίκι της Μάνης αλλά κι επειδή δεν είναι σίγουρος για την επιτυχία της, - στέλνει το γιο του Αναστάση στην Τρίπολη. Μερικοί επίσκοποι καθώς και μεγάλα ονόματα του Μωριά, πέφτουν στην παγίδα των τούρκων και πηγαίνουν στην Τρίπολη. Ο δαιμόνιος Παπαφλέσσας, που είχε προετοιμάσει την επανάσταση, δεν προλαβαίνει να τους ειδοποιήσει να μην πάνε. Έτσι, με την έναρξη του αγώνα, όλοι αυτοί οι όμηροι, πλήρωσαν με τη ζωή τους κι ύστερα από ταπεινωτικά και φρικτά βασανιστήρια, την εκδικητική μανία των τούρκων.

Τώρα πια είναι όλα έτοιμα. Οι πρόκριτοι της Αχαΐας και ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, που δίσταζαν ν᾽ αρχίσουν τον αγώνα, είναι αναγκασμένοι να βάλουν φωτιά στο φιτίλι. Αρνήθηκαν να πάνε στην Τρίπολη και τώρα ξέρουν ότι οι τούρκοι θα ζητήσουν τα κεφάλια τους. Στις 16 Μαρτίου, ο Νικόλας Σολιώτης κάνει την αρχή, χτυπώντας τούρκους ταχυδρόμους και φοροεισπράκτορες, στην περιοχή των Καλαβρύτων.

Στη Μάνη ο Πετρόμπεης, που πιέζεται από τους γιους του, από τον Παπαφλέσσα, τον Κολοκοτρώνη και από τα γεγονότα, αναγκάζεται να μπει στον αγώνα, θυσιάζοντας τον άλλο του γιο, τον Αναστάση, που βρίσκεται στην Τρίπολη. Έτσι, στις 22 του Μάρτη, οι Μανιάτες, με επικεφαλής τον ίδιο, τον Κολοκοτρώνη, τον Παπαφλέσσα, τον Μούρτζινο, το Νικηταρά και άλλους οπλαρχηγούς, ξεκινούν για την Καλαμάτα. Δυο χι-

λιάδες παλικάρια ξεκινούν επίσημα τον αγώνα, κρατώντας καριοφίλια, πιστόλες, σπαθιά, μαχαίρια και άλλα αυτοσχέδια όπλα, μερικοί ποδεμένοι, αρκετοί ξυπόλυτοι, αλλά όλοι με την πατρίδα στην καρδιά τους και τη λαχτάρα για τη λευτεριά της. Και οι Μανιάτισσες τους ξεπροβοδίζουν με την ευχή: «Η ώρα η καλή!».

Στις 23 του Μάρτη, οι επαναστατημένοι ΄Ελληνες μπαίνουν στην Καλαμάτα. Άγια μέρα για το Μωριά, για την Ελλάδα. Η πρώτη μεγάλη πόλη ελευθερώνεται. Έγινε η αρχή. Τώρα πια δεν μπορεί να κρατήσει τίποτε αυτή την πυρκαϊά που λέγεται Επανάσταση... Μόνο που χρειάζεται ένα στιβαρό χέρι, ένα γερό μυαλό, μια ψύχραιμη καρδιά και μια μεγάλη ψυχή για να την οδηγήσει στο σωστό δρόμο. Χρειάζεται έναν ηγέτη. Κι αυτός δεν είναι άλλος από τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Οι τοπικοί άρχοντες και ιδιαίτερα ο Πετρόμπεης, θέλουν να χτυπήσουν ένα - ένα τα κάστρα της Μεσσηνίας. Ο Κολοκοτρώνης διαφωνεί. Όχι, τους λέει. Πρέπει να χτυπήσουμε την κεφαλή της τουρκιάς, την Τρίπολη. Κι όταν πέσει η Τρίπολη θα γίνει δικός μας πολύ εύκολα όλος ο Μωριάς. Οι άλλοι επιμένουν. Ο Κολοκοτρώνης ξεκινάει μόνος του, με τους έμπιστους οπλαρχηγούς του. Ο Μούρτζινος του δίνει διακόσιους Μανιάτες. Ο Παπαφλέσσας τον ακολουθεί. Στέλνει μήνυμα ο Κολοκοτρώνης σ' όλες τις γωνιές της Μεσσηνίας, σ' όλους τους παλιούς πολεμιστές, σ' όλους τους ΄Ελληνες:

— Ραγιάδες, σηκωθείτε!

Και οι ραγιάδες της Μεσσηνίας και της Τριφυλίας αρπάζουν για μια ακόμα φορά τα όπλα τους και ακολουθούν τον Κολοκοτρώνη. Εμπρός όλοι για την Τρίπολη! Για τη λευτεριά του Μωριά! Για τη λευτεριά της Πατρίδας!

Κι όσο προχωρούσε προς την Τρίπολη ο Κολοκοτρώνης, όλο και πλήθαινε ο στρατός του. Οι Δεληγιανναίοι από τη Γορτυνία του γράφουν ότι ετοιμάζουν δέκα χιλιάδες παλικάρια, να τα ρίξουν στον αγώνα. Το ξεκίνημα της επανάστασης γίνεται με τους καλύτερους οιωνούς.

Στο δρόμο προς την Τρίπολη, ο Κολοκοτρώνης μαθαίνει ότι οι Φαναρίτες τούρκοι, για να μη μείνουν αποκομμένοι, έχουν ξεκινήσει με τις οικογένειές τους για την Τρίπολη, όπου θα ενισχύσουν τη μεγάλη φρουρά της πρωτεύουσας του Μωριά. Αυτό δεν πρέπει να γίνει, δεν πρέπει ν' αποκτήσει περισσότερη δύναμη η Τρίπολη. Παίρνει αμέσως τις αποφάσεις του ο «γέρος». Στέλνει αρκετούς από τους άνδρες του να πολιορκήσουν το φρούριο της Καρύταινας, για να εμποδίσει τη μεγάλη φρουρά της να βγει και να προχωρήσει προς την Τρίπολη, και κείνος, με τους υπόλοιπους άνδρες του, στήνει καρτέρι στους Φαναρίτες, στον ΄Αη Θανάση.

Στις 27 του Μάρτη γίνεται η πρώτη μεγάλη σύγκρουση του αγώνα, ανάμεσα στους τούρκους και τους ΄Ελληνες. Ανύποπτοι οι τούρκοι Φαναρίτες, ξαφνιάζονται από τα πρώτα πυρά που τους κόβουν το δρόμο. Γρήγορα όμως συνέρχονται και μάχονται με πείσμα για να σώσουν τις οικογένειές τους και τα ίδια τα κεφάλια τους. Μα δεν μπορούν ν' αντισταθούν για πολύ. Πεντακόσιοι από αυτούς άλλοι σκοτώνονται κι άλλοι πέφτουν στο ποτάμι για να σωθούν και πνίγονται. Οι υπόλοιποι τρέχουν προς την Καρύταινα, μπαίνουν στο φρούριο κι όσοι δεν χωρούν στριμώχνονται έξω από τα τείχη.

Οι Έλληνες σφίγγουν την πολιορκία του φρουρίου. Χιλιάδες ΄Ελληνες που οι περισσότεροι είναι άοπλοι κι έχουν έρθει με την ελπίδα πως θα πάρουν κάποιο μερίδιο από τα λάφυρα, από τα πλούτη των τούρκων. Ο Κολοκοτρώνης όμως δεν παρασύρεται. Συμβουλεύει τους καπεταναίους να στήσουν καρτέρι κοντά στο Σάλεσι, γιατί είναι σίγουρος ότι οι τούρκοι της Τρίπολης θα βγουν για να τους χτυπήσουν. Δεν τον ακούει κανείς. Όλοι έχουν το νου τους στα λάφυρα. Κι όταν στις 1 Απριλίου βλέπουν να καίγεται το Σάλεσι από τους τούρκους της Τρίπολης που πλησιάζουν, όχι μόνο λύνουν την πολιορκία του φρουρίου της Καρύταινας, αλλά διαλύονται από το φόβο της τουρκιάς και φεύγει ο κάθε οπλαρχηγός με τους άνδρες του για τον τόπο του. Κι αφίνουν μόνο, κατάμονο το δύστυχο Κολοκοτρώνη!

Οι τούρκοι κοντεύουν να φθάσουν στην

... Άλλοι σκοτώνονται και άλλοι πέφτουν στο ποτάμι για να σωθούν και πνίγονται.

Καρύταινα κι ο «γέρος» που φοράει ακόμα τη φανταχτερή στολή του Άγγλου αξιωματικού, θάπεφτε σίγουρα στα χέρια τους αν δεν τόφερνε η τύχη να συναντήσει έναν τσοπάνο. Άρπαξε την κάπα του, τυλίχτηκε μ' αυτή κι έτσι γλίτωσε.

Πριν λίγες ώρες είχε μαζί του τόσα παλικάρια και πίστευε ότι θα μπορούσε μ' αυτά να κυριεύσει την Τρίπολη. Και τώρα, έμεινε μοναχός! Αυτή ήταν λοιπόν η επανάσταση; Ένα όνειρο που δεν θα γινόταν ποτέ πραγματικότητα;

Όχι, δεν μπορούσε να πιστέψει κάτι τέτοιο, δεν ήθελε να το παραδεχτεί. Δεν έπρεπε να τον κυριεύσει η απόγνωση. Δεν θα τα παρατούσε. Κάθε επανάσταση έχει και τις δυσκολίες της. Θα πάλευε και θα νικούσε!

Ξεκίνησε για τη Στεμνίτσα. Εκεί βρήκε μερικούς οπλαρχηγούς με τριακόσιους άνδρες και ανάμεσά τους τον Παπαφλέσσα και το γιο του Πετρόμπεη, τον Ηλία. Όλοι μαζί ξεκίνησαν για το Χρυσοβίτσι, μα στο δρόμο έφυγαν οι μισοί. Την άλλη μέρα έφυγαν και οι υπόλοιποι κι έτσι έμεινε και πάλι μόνος ο Κολοκοτρώνης. Πάνω στην απελπισία του μπαίνει σ' ένα ερημοκκλήσι και παρακαλάει την Παναγία να δώσει κουράγιο στους Έλληνες. Στο ταπεινό εκκλησάκι αντλεί κι εκείνος καινούργιο κουράγιο. Όχι, δεν θα γονατίσει! Θα προσπαθήσει και πάλι να συνάξει τα σκορπισμένα, τα άπειρα παλικάρια, που ήταν συνηθισμένα μέχρι τώρα μόνο στον κλέφτικο πόλεμο κι όχι στις μεγάλες συγκρούσεις.

Πήγε στην Πιάνα. Σε λίγες μέρες κατάφερε να συγκεντρώσει τριακόσιους άνδρες. Τους χώρισε σε τρεις λόχους και για να τους δελεάσει τους μοίρασε τιμητικά διπλώματα. Αλλά, όταν πλησίασε μια μεγάλη δύναμη τούρκων διαλύθηκαν κι έτσι, έμειναν του Κολοκοτρώνη μόνο τα διπλώματα! Με βαριά καρδιά, ανέβηκε στο άλογό του να φύγει. Στο δρόμο του συνάντησε έναν γνωστό του οπλαρχηγό, τον Νικολό Μπούκουρα, τσακισμένον από την κούραση. Τον ανέβασε πισωκάπουλα. Από μια κορυφή του λόφου διακρίνονταν οι τούρκοι που προχωρούσαν στα ριζά. Ο Κολοκοτρώνης άρχισε να τους βρίζει και ο Μπούκουρας, τρομοκρατημένος, τον παρακάλεσε να μη τους πεισμώνει...

Και πάλι μόνος; Ναι, μόνος, αλλά με περισσότερο πείσμα. Μπορεί κάποια φορά να έφυγε για τη Ζάκυνθο για να γλιτώσει, μα τούτη τη φορά θα έμενε και θα νικούσε!

Τράβηξε για την Αλωνίσταινα. Σε λίγες μέρες άρχισαν να καταφθάνουν αρκετοί καπεταναίοι, Μανιάτες και Μεσσήνιοι καθώς και από τη γύρω περιοχή. Κατάλαβαν, έστω και αργά, ότι δεν υπήρχε άλλος δρόμος εκτός από τον αγώνα. Ξεκίνησαν όλοι μαζί για την Τρίπολη. Γενικός αρχηγός δεν υπήρχε. Ο καθένας έκανε του κεφαλιού του. Έφτασαν στο Βαλτέτσι. Μα, πριν καλά -καλά συγκροτηθούν σ' ένα μάχιμο σώμα, τους πρόφθασαν οι τούρκοι και με την πρώτη σύγκρουση διαλύθηκαν πάλι. Μόνο ο Κολοκοτρώνης με μερικούς Γορτύνιους και με τον Πλαπούτα πολέμησαν γενναία και ανάγκασαν στο τέλος τους τούρκους να φύγουν για την Τρίπολη.

Με λίγα παλικάρια και με πολλή πίκρα ο Κολοκοτρώνης, φθάνει στο Χρυσοβίτσι. Είναι τόσος ο καημός του που ξεσπάει σε κλάματα και βογγητά. Τι μπορεί να κάνει τώρα;

Μέρα με τη μέρα, άρχισαν ξανά να συγκεντρώνονται οι σκορπισμένοι οπλαρχηγοί. Κι ο ερχομός του Κανέλλου Δεληγιάννη, με μεγάλη δύναμη, αλλάζει την κατάσταση, δίνει στον Κολοκοτρώνη καινούργιες ελπίδες. Ο Δεληγιάννης έκανε πρώτος τη διαπίστωση ότι οι Έλληνες σκόρπιζαν γιατί υπάκουαν σε τοπικούς οπλαρχηγούς που έκανε ο καθένας του κεφαλιού του. Χρειαζόταν ένας γενικός αρχηγός, στον οποίο να ήταν όλοι υποχρεωμένοι να υπακούουν τυφλά. Πρότεινε να ψηφιστεί σαν αρχηγός ο Κολοκοτρώνης και όλοι δέχτηκαν. Έτσι, τα σκόρπια και άτακτα παλικάρια συγκροτήθηκαν σ' ένα τακτικό σώμα, με ευθύνες, με υποχρεώσεις και με πειθαρχία. Συγκροτήθηκε ακόμα επιμελητεία, που θα φρόντιζε για την τροφή και το ντύσιμό τους. Στο πρόσωπο του έμπειρου αρχηγού τους, βρήκαν τον ηγέτη που τους γέμιζε με πίστη και αισιοδοξία. Τώρα πια ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν πρόσωπο με πρόσωπο με τον τούρκο...

Βαλτέτσι, Τρίπολη, Δερβενάκια

Στους δύο τόμους των βιβλίων μας που κυκλοφορούν με τον τίτλο: «ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ 1821», περιγράφουμε με λεπτομέρεια τους αγώνες του Κολοκοτρώνη για την Επανάσταση, τις μάχες που έδωσε, τις θρυλικές του νίκες, τα εμπόδια που συναντούσε, τις αδικίες, τις αντιζηλίες και τα τόσα και τόσα βάσανά του, ώσπου να γευθεί το γλυκό κρασί της λευτεριάς. Θα τ' αναφέρουμε και σ' αυτό το βιβλίο, για να γνωρίσει ο αναγνώστης όσο μπορεί πιο καλά αυτόν τον γίγαντα, τον πατέρα της Επανάστασης, που ονομάζεται Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Πολλοί ήρωες του 1821 υμνήθηκαν για τους αγώνες και τα κατορθώματά τους. Χιλιάδες και χιλιάδες ανώνυμοι κι επώνυμοι αγωνιστές έβαλαν, άλλος λιθαράκι, άλλος μεγάλη πέτρα, για να χτίσουν την καινούργια, την ελεύθερη Ελλάδα. Όλες αυτές οι πέτρες και τα λιθαράκια όμως, στηρίχθηκαν στα θεμέλια ενός βράχου που ονομάζεται Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Επίσημος αρχηγός τώρα ο Κολοκοτρώνης, έχει λυμένα τα χέρια και μπορεί να διατάζει, να παίρνει αποφάσεις, να συμβουλεύει αλλά και να τιμωρεί. Μέσα σε δέκα μόνο μέρες συγκροτεί τρία πειθαρχημένα στρατόπεδα. Την κύρια δύναμή του την τοποθετεί στο Βαλτέτσι, με καπετάνιους γενναίους και μπαρουτοκαπνισμένους, σαν τον Μητροπέτροβα, τον Ηλία και Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, τον Κεφάλα και άλλους. Το Βαλτέτσι θα γινόταν το ορμητήριό του για να κυριεύσει την Τρίπολη. Αυτή τη φορά διατάζει να ετοιμαστούν γερά ταμπούρια, για να δοθεί μάχη δυνατή.

Οι τούρκοι, φυσικά, έμαθαν όλες τις κινήσεις και τις προετοιμασίες των Ελλήνων. Ο Χουρσίτ Πασάς, ο διοικητής της Πελοποννήσου, έλειπε από καιρό στην Ήπειρο, πολεμώντας τον Αλή Πασά. Μα στο πόδι του βρισκόταν ο τρομερός Κεχαγιάμπεης. Αυτός ανάλαβε να χτυπήσει τους ραγιάδες στο Βαλτέτσι, να τους τσακίσει, να ξεχυθεί ύστερα προς τη Μεσσηνία και να μην αφήσει τίποτε όρθιο, από ανθρώπους μέχρι δέντρα. Πριν ακόμα ξημερώσει, στις 12 του Μάη, χιλιάδες τούρκοι, πεζοί και καβαλαραίοι, ξεκίνησαν από την Τρίπολη, για να δώσουν τη μεγάλη και οριστική - όπως πίστευαν - μάχη. Καβάλα στο άλογό του, ο περήφανος Κεχαγιάμπεης, περνάει μπροστά από το σαράι. Η όμορφη γυναίκα του Χουρσίτ, η Εσμέ, τον χαιρετάει με μια κίνηση του χεριού της και οι δούλες της, πιο πίσω, του εύχονται τη νίκη. Αδειάζει σε λίγο η Τρίπολη από τους στρατιώτες και πλημμυρίζει η γύρω περιοχή. Ο Κεχαγιάμπεης χωρίζει το στράτευμά του σε πέντε κολώνες. Ο Ρουμπής, ονομαστός για τη γενναιότητά του αξιωματικός, αναλαμβάνει να χτυπήσει κατά μέτωπο το Βαλτέτσι, ενώ οι υπόλοιπες κολώνες θα κάνουν κυκλωτική κίνηση. Εκατό κεφάλια Ρωμιών υποσχέθηκε να φέρει στην Τρίπολη ο Ρουμπής, την ίδια εκείνη μέρα.

Καβάλα στο άλογό του ο περήφανος Κεχαγιάμπεης, περνάει μπροστά από το σαράι του Χουρσίτ...

Οι Έλληνες δεν αργούν να πληροφορηθούν το ξεκίνημα των τούρκων. Ο Κολοκοτρώνης κοιτάζει συνέχεια με τα κιάλια του προς την Τρίπολη. Τα παλικάρια, ταμπουρωμένα, περιμένουν με την απόφαση να πολεμήσουν ώσπου να νικήσουν ή να πεθάνουν. Και να που η μυρμηγκιά των τούρκων ξεχωρίζει, γίνεται όλο και πιο μαύρη, μεγαλώνει, απλώνεται. Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, βλέποντας τη δύναμη του Ρουμπή να έρχεται καταπάνω του, ψιθυρίζει απογοητευμένος: «Χαθήκαμε!». Φοβάται ότι τα παλικάρια του θα λιποψυχήσουν. Μα όταν παίρνει είδηση την κυκλωτική κίνηση του Κεχαγιάμπεη, χαμογελάει με ικανοποίηση και λέει αυτή τη φορά: «Σωθήκαμε!». Γιατί ξέρει ότι τώρα πια τα παλικάρια του, αποκλεισμένα, δεν μπορούν να φύγουν και θα πολεμήσουν σαν λιοντάρια.

Κι αυτό γίνεται. Η μάχη αρχίζει με πείσμα. Ταμπουρωμένοι οι Έλληνες, δεν το κουνούν ρούπι από τη θέση τους. Ο Κολοκοτρώνης εμψυχώνει τους πολεμιστές του, βρίσκεται πότε μέσα και πότε έξω από τον κλοιό, οδηγεί, διατάζει, καταστρώνει τα σχέδιά του. Περνούν οι ώρες και οι τούρκοι βρίσκονται καθηλωμένοι, ανίκανοι να μπουν στο Βαλτέτσι. Ο Κολοκοτρώνης τους χτυπάει από τα πλάγια και με τον ερχομό του Νικηταρά και των παλικαριών του - που έλειπαν στο Άργος κι έ-

βαλαν φτερά στα πόδια για να πάρουν μέρος στη μάχη - η θέση των τούρκων γίνεται από στιγμή σε στιγμή όλο και πιο δύσκολη...

Εικοσιτρείς ώρες κράτησε αυτή η πρώτη μεγάλη μάχη. Οι τούρκοι δεν αντέχουν πια και οπισθοχωρούν. Οι Έλληνες βγαίνουν από τα ταμπούρια τους και τους στρώνουν στο κυνήγι. Μεγάλη καταστροφή για τον πανικόβλητο στρατό του Κεχαγιάμπεη. Εκατοντάδες οι νεκροί, άπειρα τα όπλα και τα κάθε λογής λάφυρα που αφίνουν πίσω τους...

Λίγες ώρες αργότερα, η γυναίκα του Χουρσίτ βλέπει να μπαίνει στην Τρίπολη ένας ταπεινωμένος Κεχαγιάμπεης κι ένας νικημένος και αξιολύπητος στρατός. Φόβος και τρόμος κυριεύει τους τούρκους της πόλης, ενώ στο Βαλτέτσι στήνεται γλέντι τρικούβερτο από τους Έλληνες. Και ο Κολοκοτρώνης, ο μεγάλος στρατηγός, ο νικητής αυτής της μάχης, απλώνει το χέρι του και δείχνει την Τρίπολη... Εκεί θα δοθεί η δεύτερη και πιο κρίσιμη μάχη!

☆ ☆ ☆

Η πρώτη δουλειά του Κολοκοτρώνη, ήταν να στείλει μ' έναν τούρκο αιχμάλωτο, ένα ειρωνικό κι απειλητικό γράμμα στον Κεχαγιάμπεη. Του έγραφε ότι οι καιροί είχαν αλλάξει, ότι αφέντες στο Μωριά ήταν πια οι Έλληνες και ότι η μοναδική ελπίδα των τούρκων για να σωθούν, ήταν να παραδώσουν τα όπλα. Του έγραφε ακόμα ότι ξεκινούσε για την πολιορκία της Τρίπολης, την οποία καμιά δύναμη δεν θα μπορούσε να τη γλιτώσει.

Κι αυτό έκανε ο Κολοκοτρώνης. Με σύνεση όμως και μεθοδικότητα. Ήξερε ότι οι τούρκοι δεν θα τους άφιναν να πλησιάσουν την πόλη. Έτσι, σχημάτισε στην αρχή έναν κλοιό αρκετά μακριά από την πόλη, πιάνοντας τις κορυφές των κοντινών βουνών. Ο Κεχαγιάμπεης έστειλε τους άνδρες του να τους απωθήσουν. Μα οι ταμπουρωμένοι Έλληνες απόκρουσαν όλες τις επιθέσεις τους, τους έστρωναν κάθε τόσο στο κυνήγι και σιγά -σιγά, ο κλοιός στένευε γύρω από την Τρίπολη. Έπιασαν τώρα τα κοντινά υψώματα και ταμπουρώθηκαν γερά, έτοιμοι για μεγάλες μάχες.

Στο μεταξύ, η μεγάλη νίκη του Βαλτετσιού είχε ξεσηκώσει όλο το Μωριά. Καινούργια παλικάρια έρχονταν κάθε μέρα να προστεθούν στη δύναμη του Κολοκοτρώνη και οι εύποροι Μωραΐτες - αλλά και οι φτωχοί ακόμα - πρόσφεραν ότι μπορούσε ο καθένας για τον ιερό αγώνα.

Οι τούρκοι έκαναν συχνά εξορμήσεις εναντίον τους αλλά έσπαζαν συνέχεια τα μούτρα τους. Στο μεταξύ έφθασε στην Τρίπολη ο Δημήτριος Υψηλάντης, σαν ανώτατος αρχηγός της Επανάστασης καθώς και πολλοί πρόκριτοι απ' όλα τα μέρη της Πελοποννήσου. Ήρθε ο δεσπότης Γερμανός, ο Ζαΐμης, ως και ο Πετρόμπεης από τη Μάνη. Όλοι αυτοί που καλοπερνούσαν με τους τούρκους, τώρα που άρχισε η Επανάσταση να εδραιώνεται, είδαν με κακό μάτι την αρχηγία του Υψηλάντη. Ήθελαν να έχουν και μετά το διώξιμο των τούρκων τα ίδια προνόμια. Άρχισαν να ραδιουργούν εναντίον του αλλά και εναντίον του ίδιου του Κολοκοτρώνη, ώσπου ερέθισαν τα τίμια παλικάρια τού Αγώνα και με επικεφαλής τον Αναγνωσταρά και τον Παπαφλέσσα, αποφάσισαν να τους βγάλουν από τη μέση. Τους έσωσε την τελευταία στιγμή ο Κολοκοτρώνης. Θα ήταν τραγικό σφάλμα να χυθεί αδελφικό αίμα και ν' αρχίσει ο εμφύλιος, τη στιγμή που οι τούρκοι ήταν ακόμα εκεί μπροστά τους.

Η πολιορκία των Ελλήνων, όσο περνούσαν οι μέρες, στοίχιζε όλο και πιο πολύ στους τούρκους. Τα τρόφιμά τους λιγόστευαν, βοήθεια που περίμεναν δεν ερχόταν και το ηθικό τους όλο και έπεφτε. Για να εφοδιάζονται με τρόφιμα, έβγαιναν πολλές φορές από την πόλη και λεηλατούσαν τα κοντινά χωριά. Μια από αυτές τις εξόδους τους όμως, την πλήρωσαν πολύ ακριβά. Το δαιμόνιο μυαλό του Κολοκοτρώνη κατάστρωσε ένα απλό αλλά υπέροχο σχέδιο. Έβαλε τα παλικάρια του να σκάψουν μια βαθιά γράνα στην κοιλάδα, από το μέρος που έβγαιναν οι τούρκοι. Κι όταν μια μέρα τους είδε να βγαίνουν για πλιάτσικο και ν' απομακρύνονται, έστειλε αρκετούς πολεμιστές του να ταμπουρωθούν στη γράνα. Έτσι, με το γυρισμό τους οι τούρκοι, έπεσαν

Κι άρχισε η άγρια, η απερίγραπτη σφαγή των τούρκων...
Η Τρίπολη ολόκληρη μεταβλήθηκε σε κόλαση...

ανύποπτοι στην παγίδα. Τα παλικάρια από τη γράνα τους υποδέχτηκαν με πυκνά πυρά, από πίσω τους ορμούσαν άλλοι πολεμιστές, ακολούθησε μια άγρια σφαγή και οι τούρκοι άφησαν στο πεδίο της μάχης εκατοντάδες νεκρούς, με αποτέλεσμα να σπάσει τελείως το ηθικό τους.

Για να κερδίσει χρόνο ο Κεχαγιάμπεης, προσπάθησε να έρθει σε κάποια συνεννόηση με τους Έλληνες. Μα ο Κολοκοτρώνης δεν δέχτηκε τους όρους του. Όρους τώρα πια μόνο οι νικητές μπορούσαν να βάλουν. Και νικητές ήσαν οι Έλληνες.

Στις 27 του Σεπτέμβρη και όταν πια η θέση των τούρκων είχε γίνει απελπιστική, ο Κεχαγιάμπεης κάλεσε τους αξιωματικούς του στο σαράι, να σκεφθούν τι θα κάνουν. Στην πλατεία περίμενε πλήθος τούρκων, να μάθουν κι αυτοί ποια θα ήταν η μοίρα τους. Στο μεταξύ, δυο Έλληνες πολεμιστές πλησίασαν τα τείχη κι έπιασαν κουβέντα μ' ένα γνωστό τους τούρκο φρουρό. Συχνά, αρκετά παλικάρια πουλούσαν κρυφά τρόφιμα στους τούρκους φρουρούς και σκαρφάλωναν ελεύθερα στα τείχη. Έτσι έγινε κι αυτή τη φορά. Όταν ανέβηκαν στα τείχη, τους παραξένεψε η ερημιά που υπήρχε γύρω τους. Από το φρουρό έμαθαν ότι όλοι σχεδόν οι τούρκοι είχαν συγκεντρωθεί στην πλατεία. Τα δυο παλικάρια δεν άφησαν την ευκαιρία να πάει χαμένη. Έδεσαν το φρουρό, άνοιξαν ανενόχλητοι τη βαριά σιδερένια πόρτα κι έκαναν νόημα στους συντρόφους τους απ' έξω, να μπουν...

Σε λίγο, πυκνά πλήθη Ελλήνων πολεμι-

στών γέμισαν τους δρόμους της πόλης. Με άγριους αλαλαγμούς ξεχύθηκαν εναντίον των ανύποπτων τούρκων, ενώ όλες οι σιδερένιες πόρτες του τείχους άνοιγαν η μια μετά την άλλη. Η Τρίπολη γέμισε φουστανελοφόρους. Γέμισε Έλληνες πατριώτες, Ρωμιούς πολεμιστές, Μωραΐτες εκδικητές! Καριοφίλια, πιστόλες και σπαθιά μπήκαν σε δράση. Ο Κεχαγιάμπεης και οι αξιωματικοί του προσπάθησαν ν' αμυνθούν, μα ήταν πια αργά. Η πόλη βρισκόταν στο έλεος των Ελλήνων.

Κι άρχισε η άγρια, η απερίγραπτη σφαγή των τούρκων. Η πόλη μεταβλήθηκε σε κόλαση. Μίσος αιώνων άνοιξε την πόρτα και ξεχύθηκε μανιασμένο εναντίον των τυράννων. Εναντίον εκείνων που σκότωναν, που έκαιγαν, που λεηλατούσαν, που βίαζαν, που ανασκολόπιζαν, που ταπείνωναν τους Έλληνες. Μίσος εναντίον εκείνων που σ' αυτή την ίδια πόλη είχαν σφάξει πριν λίγα μόνο χρόνια τρεις χιλιάδες αθώους ραγιάδες... Είναι αδύνατο να μπορέσει να περιγράψει κανείς τις άγριες, τις εφιαλτικές σκηνές που ξετυλίγονταν σε κάθε γωνιά της πόλης, για τρία περίπου μερόνυχτα. Μάταια ο Κολοκοτρώνης και οι άλλοι καπεταναίοι προσπάθησαν να βάλουν κάποια τάξη, να μετριάσουν την εκδικητική μανία των παλικαριών τους. Τίποτε δεν τους σταματούσε.

Πνίγηκε στο αίμα η Τρίπολη. Ήταν επόμενο. Πριν λίγες μέρες ο Κεχαγιάμπεης είχε βασανίσει και σκοτώσει τόσους δεσποτάδες και πρόκριτους του Μωριά. Πήρε φωτιά η Τρίπολη. Ήταν επόμενο. Χρόνια ολόκληρα καίγονταν τα σπίτια, οι περιουσίες και οι καρδιές των ραγιάδων. Τα παλικάρια άρπαξαν τα πλούτη των τούρκων. Μα αυτά τα πλούτη οι τούρκοι τα είχαν αρπάξει από τους ίδιους τους Έλληνες. Ήταν δικά τους κι είχαν κάθε δικαίωμα να τα πάρουν.

☆ ☆ ☆

Η πρωτεύουσα του Μωριά ήρθε στα χέρια των Ελλήνων, στα χέρια του Κολοκοτρώνη. Είχε υποσχεθεί στη μάνα του πως θα έδιωχνε τους τούρκους από το Μωριά και κράτησε την υπόσχεσή του. Τρεις μεγάλες πόλεις κάτεχε ακόμα ο τούρκος. Την Πάτρα, την Κόρινθο και το Ναύπλιο. Καινούργιος στόχος του Κολοκοτρώνη η Πάτρα. Μα δεν τον άφησαν οι πρόκριτοι της Αχαΐας να την ελευθερώσει. Η φήμη και η δύναμη που είχε αποκτήσει τους πότιζε με ζήλεια. Κι ενώ συγκέντρωσε τα παλικάρια του και προχωρούσε προς την Πάτρα, ειδοποιήθηκε από τον Υψηλάντη να γυρίσει πίσω, γιατί οι πρόκριτοι της Αχαΐας απειλούσαν να τον χτυπήσουν αν πατούσε το πόδι του εκεί. Όσο για την Πάτρα, μπορούσαν να την κυριεύσουν από μόνοι τους, χωρίς τη βοήθειά του. Πράγμα, βέβαια, που δεν το κατόρθωσαν...

Κατάπιε για μια ακόμα φορά την πίκρα του ο Κολοκοτρώνης και γύρισε στην Τρίπολη. Στο μεταξύ αποφασίστηκε να γίνει η Εθνική Συνέλευση στο Άργος - από το φόβο των τούρκων μεταφέρθηκε κοντά στην Επίδαυρο - για να εκλεγούν τα δύο σώματα που θα διοικούσαν την ελεύθερη Ελλάδα, το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό. Εκεί οι πολιτικοί, με επικεφαλής τον Μαυροκορδάτο, κατάφεραν με πονηρό τρόπο να πάρουν τα μεγαλύτερα πόστα στα χέρια τους, παραγκωνίζοντας τους στρατιωτικούς και ιδιαίτερα τον Κολοκοτρώνη και τον Υψηλάντη. Ο Κολοκοτρώνης, για να μη διχαστούν οι Έλληνες, υποχώρησε για μια ακόμη φορά. Εκείνο που τον ενδιέφερε ήταν να φύγουν οι τούρκοι από κάθε γωνιά της Ελληνικής γης. Έτσι, γύρισε στην Τρίπολη, εκεί όπου τον λάτρευαν και γνώριζαν την αξία του.

Μα οι πολιτικοί συνέχισαν να τον διαβάλουν και να τον αδικούν με κάθε τρόπο. Ώσπου, ένας καινούργιος κίνδυνος παρουσιάστηκε για το Μωριά. Και ο κίνδυνος αυτός ονομαζόταν Δράμαλης.

Ο σουλτάνος δεν μπορούσε να μείνει με σταυρωμένα χέρια ύστερα από τον ξεσηκωμό του Μωριά και ιδιαίτερα μετά την τραγωδία της Τρίπολης. Α, το είχαν παρακάνει πια αυτοί οι γκιαούρηδες! Μια χούφτα από δαύτους ντρόπιασαν μια ολόκληρη αυτοκρατορία! Θα τους έδινε λοιπόν ένα γερό χτύπημα, ένα τέτοιο μάθημα, ώστε να μη σηκώσουν κεφάλι στον αιώνα τον άπαντα.

Διαλέγει για το σκοπό αυτό τον κατάλ-

ληλο στρατηγό του -τον πασά της Δράμας, γι' αυτό ονομάστηκε και Δράμαλης - του διαθέτει τριάντα χιλιάδες πολεμιστές, τον εφοδιάζει με ό,τι χρειάζεται ένας τεράστιος στρατός σαν κι αυτόν και τον διατάζει να κατεβεί και να πνίξει το Μωριά στο αίμα!

Και κατηφορίζει ο Δράμαλης, σκορπίζοντας το δέος και τον τρόμο στους Έλληνες. Μπαίνει στη Ρούμελη αλλά κανένας από τους οπλαρχηγούς της δεν τον ενοχλεί, δεν τον χτυπάει. Οι καπεταναίοι της περιοχής τρώγονταν μεταξύ τους και δεν είχαν το νου τους στον τούρκο. Αλλά... και ποιος τολμούσε να τα βάλει μ' αυτή τη γιγάντια στρατιά;

Μπαίνει στην Κόρινθο ο Δράμαλης και οι υπουργοί της Ελλάδας, που είχαν το νου τους ως τώρα πώς να ταπεινώσουν τον Κολοκοτρώνη, μαζεύουν τα πολύτιμα τάματα των εκκλησιών και μπαίνουν στα καράβια, έτοιμοι να σαλπάρουν για να γλιτώσουν τα κεφάλια τους! Και ο δύστυχος Μωριάς; Και η Επανάσταση που δεν μπόρεσε ακόμα να σταθεί στα πόδια της; Ποιος θα τη σώσει; Ποιος θ' αντιμετωπίσει αυτό το θεριό που ονομάζεται Δράμαλης;

Ποιος άλλος; Τώρα θυμούνται τον Κολοκοτρώνη και τον εκλιπαρούν να σώσει την Ελλάδα. Και ο Γέρος του Μωριά που δεν είναι μνησίκακος, που αγαπάει όσο κανείς άλλος την πατρίδα, κάνει το καθήκον του. Καινούργιο σάλπισμα στα πιστά του παλικάρια. Συγκεντρώνει όσες δυνάμεις μπορεί και φθάνει στους Μύλους. Εκεί καταστρώνει το σχέδιό του. Αφίνει μια φρουρά στο κάστρο του Άργους και αρχίζει να ερημώνει τον τόπο. Καταστρέφει τα σπαρτά, τα καίει, ρίχνει στα πηγάδια χαλκώματα για να μην πίνεται το νερό κι ευτυχώς που οι βρύσες έχουν στερέψει γιατί έχει καιρό πολύ να βρέξει.

Φθάνει ο Δράμαλης με τη στρατιά του και πέφτει στην παγίδα του Κολοκοτρώνη. Αντί να προχωρήσει προς την Τρίπολη, αποφασίζει να ξεκαθαρίσει το κάστρο του Άργους πρώτα. Αλλά δεν είναι εύκολο να το πετύχει. Οι μέρες περνούν, τα τρόφιμα λιγοστεύουν, δεν υπάρχει τίποτε που να τρώγεται, ούτε χορτάρι για τα

Αφίνει μια φρουρά στο κάστρο του Άργους κι αρχίζει να ερημώνει και να κατακαίει τον τόπο...

ζώα. Κι οι στρατιώτες του αρρωσταίνουν κατά εκατοντάδες, τρώγοντας άγουρα σταφύλια.

— Ο Δράμαλης θα γυρίσει πίσω στην Κόρινθο! λέει ο Κολοκοτρώνης στους κυβερνητικούς. Πρέπει να του στήσουμε καρτέρι στα στενά των Δερβενακίων και να χτυπήσουμε τον εξαντλημένο στρατό του!

— Ο Δράμαλης θα τραβήξει για την Τρίπολη! επιμένουν πεισματικά εκείνοι.

Επιμένει και ο Κολοκοτρώνης και αποφασίζει να πάει στα Δερβενάκια με τα δικά του παλικάρια. Οι άλλοι, όχι μόνο δεν του δίνουν καμιά βοήθεια, αλλά τον ειρωνεύονται κιόλας, με πρώτο και καλύτερο τον Πετρόμπεη. Τους αφίνει στους Μύλους και στέλνει μηνύματα στο Νικηταρά, τον Πλαπούτα και τον Παπανίκα να έρθουν να τον βοηθήσουν. Ο πρώτος καταφθάνει, μα οι άλλοι δυο δεν ειδοποιήθηκαν. Έχει μαζί του κάπου δύο χιλιάδες αποφασισμένους άνδρες. Στο στενό του ΄Αη Σώστη, όπου υπάρχει η έξοδος των στενών, αφίνει τον Αντώνη Κολοκοτρώνη, που του έχει μεγάλη εμπιστοσύνη και ορίζει ποιες θέσεις θα πάρουν οι υπόλοιποι οπλαρχηγοί. Εκείνος στέκεται ορθός σ᾽ ένα ύψωμα με τα κιάλια στα χέρια και περιμένει...

Και ο Δράμαλης; Θα προχωρήσει προς την Τρίπολη όπως περίμενε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης; Όχι. Έχει τόσο πολύ καταπονηθεί ο στρατός του, που δεν μπορεί να προχωρήσει. Σκοπεύει να περάσει το χειμώνα του στην Κόρινθο και να γυρίσει την άνοιξη. ΄Επειτα, τα βουνά προς την Τρίπολη - όπως πιστεύει - είναι γεμάτα ΄Ελληνες. Ήταν κι αυτό ένα τέχνασμα του Κολοκοτρώνη. Άφησε στα βουνά λίγα παλικάρια και τα συμβούλεψε ν᾽ ανάβουν πολλές φωτιές τα βράδυα για να δίνουν την εντύπωση στους τούρκους ότι εκεί πάνω βρίσκονται πολλοί Έλληνες.

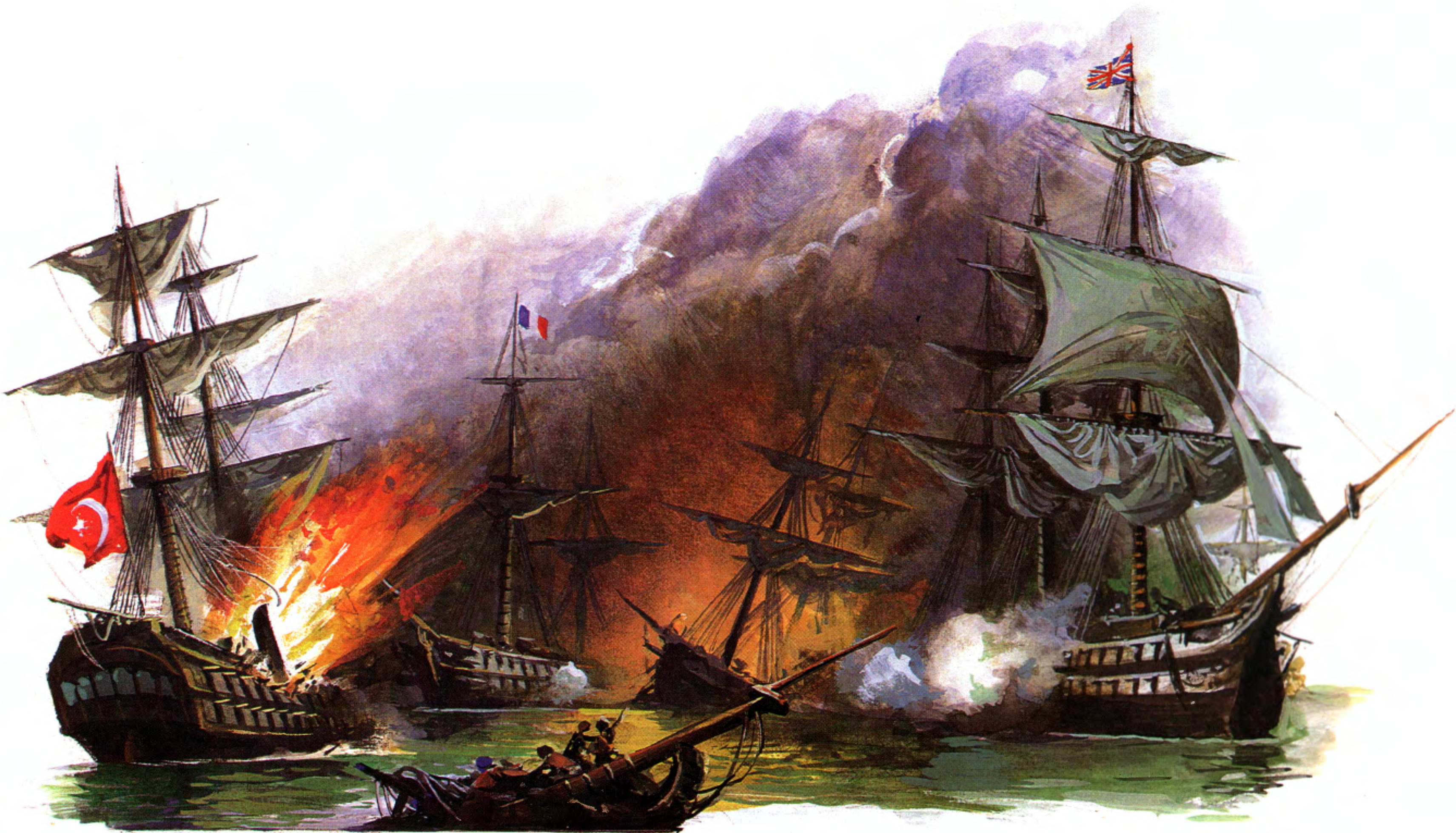
Η μεγάλη στρατιά του, στις 26 του Ιουλίου, ανήμερα της Αγίας Παρασκευής ξετυλίγεται σαν φίδι και αρχίζει να μπαίνει στα στενά των Δερβενακίων. Όλα είναι ήσυχα τριγύρω. Και, ξαφνικά...

Χαλάει ο κόσμος ξαφνικά από πυροβολισμούς και τις άγριες ιαχές των Ελλήνων. Ο Δράμαλης μπήκε στην παγίδα! Η δυσκίνητη στρατιά του δέχεται ομαδικά πυρά, δεν μπορεί να βρει προφύλαξη, σπάει, την κυριεύει ο πανικός, δεν μπορεί να γυρίσει πίσω και σαν μόνη ελπίδα βλέπει την έξοδο προς τον ΄Αη Σώστη!

Είναι αδύνατο να περιγράψει κανείς το τι ακολουθεί. Δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες τούρκοι πέφτουν νεκροί και τραυματίες, άλλοι τρέχουν σαν τρελοί δεξιά κι αριστερά για να σωθούν, γκρεμίζονται από τα βράχια, σκοτώνονται αναμεταξύ τους, ποδοπατιούνται, κομματιάζονται από τα σπαθιά των Ελλήνων που ορμούν καταπάνω τους, με πρώτο και καλύτερο τον γίγαντα Νικηταρά, τον «τουρκοφάγο» Νικηταρά, που αλλάζει τέσσερα σπαθιά γιατί του σπάζουν! Άλογα χλιμιντρίζουν, οι γυναίκες των χαρεμιών ουρλιάζουν, μπουχός και καπνός υψώνονται ως τον ουρανό, η κατάξερη γη μαλακώνει από το πολύ αίμα... Κι ο Αντώνης Κολοκοτρώνης, στο στενό του ΄Αη Σώστη, μακελεύει με όλη του την άνεση τα πανικόβλητα μπουλούκια των τούρκων που προσπαθούν να ξεφύγουν.

Τέλεια καταστροφή! Ο ίδιος ο Δράμαλης, με λιγοστές χιλιάδες, κατορθώνει να ξεφύγει, αλλά στο Αγιονόρι τον προφθαίνουν οι Έλληνες με το Νικηταρά, τον Παπαφλέσσα και τον Υψηλάντη και παθαίνει δεύτερη νίλα. Ντροπιασμένος και αξιολύπητος φθάνει στην Κόρινθο, όπου πεθαίνει από το κακό του...

Ο πρωτομάστορας της καινούργιας νίκης που έσωσε την Επανάσταση και την Ελλάδα, ελευθερώνει σύντομα την Κόρινθο και σε λίγο, απομονωμένοι οι τούρκοι του Ναυπλίου, αναγκάζονται να παραδοθούν. Μόνο στην Πάτρα υπάρχουν τούρκοι... Εκεί που δεν άφησαν τον Κολοκοτρώνη να τους χτυπήσει. Τώρα πια η κυβέρνηση, αναγκασμένη από τα γεγονότα, τον ορίζει αρχιστράτηγο του Μωριά. Δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά. Ο λαός τον λατρεύει, το όνομά του γίνεται θρύλος. Και οι πολιτικοί, οι πρόκριτοι και οι κοτζαμπάσηδες; Και ο Μαυροκορδάτος; Όλοι αυτοί τον ζηλεύουν, τον φοβούνται και τον μισούν! Τόση δόξα και τόση δύναμη συγκεντρωμένη στα χέρια ενός Κλέφτη; Όχι, αυτό δεν το ανέχονται!

Τέλος καλό, όλα καλά!

Οι ίδιοι που τον όρισαν αρχιστράτηγο, λίγο αργότερα, στη Συνέλευση του Άστρους, πρότειναν να ψηφιστούν πενήντα στρατηγοί, για να τον μειώσουν! Ο Ανδρούτσος προτείνει στον Κολοκοτρώνη, μια κι έχουν τη δύναμη των όπλων, να διώξουν αυτούς τους όψιμους πατριώτες, τους πολιτικάντηδες και τους κοτζαμπάσηδες. Μα ο Κολοκοτρώνης φοβάται τον εμφύλιο. Ακόμα δε στάθηκε στα πόδια της η Πατρίδα. Έτσι, αναγκάζεται να υπογράψει όλα τα ψηφίσματα αυτής της πλαστής Συνέλευσης. Επιστρέφει στην Τρίπολη αλλά και πάλι οι αντίπαλοί του συνεχίζουν με πολλούς τρόπους να στρέφονται εναντίον του. Τους απειλεί ότι θα συγκαλέσει καινούργια Συνέλευση και κείνοι του απαντούν ότι θα συμμαχήσουν με τους τούρκους! Έτσι, αναγκάζεται να μην κάνει καμιά ενέργεια. Ο Μαυροκορδάτος στο μεταξύ, σαν πρόεδρος του Εκτελεστικού, κάνει ό,τι του αρέσει, χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανένα.

Ο Κολοκοτρώνης αναγκάζεται να τον απειλήσει, για να τον συνετίσει, κι εκείνος σαν απάντηση συγκαλεί στο Κρανίδι μια νέα Συνέλευση, χωρίς να έχει απαρτία και με τους φίλους του εκλέγει πρόεδρο του Εκτελεστικού τον Γεώργιο Κουντουριώτη, άνθρωπο του χεριού του. Ο Ζαΐμης και ο Λόντος, που βοηθούσαν ως τώρα τον Μαυροκορδάτο, στρέφονται εναντίον του και συμμαχούν με τον Κολοκοτρώνη. Ζητούν να γίνει μια τίμια Εθνική Συνέλευση. Μα ο Κουντουριώτης και

ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

η φατρία του αρνούνται και βρίσκοντας σαν πρόσχημα την άρνηση μερικών κατοίκων της περιοχής της Κυπαρισσίας να πληρώσουν φόρους, εκστρατεύουν εναντίον τους. Έτσι, αρχίζει ο εμφύλιος σπαραγμός. Με τον Κουντουριώτη έχει ταχθεί και ο Παπαφλέσσας, φανατικός πολέμιος του Κολοκοτρώνη.

Οι κυβερνητικοί κάνουν το έγκλημα να στρέψουν τους οπλαρχηγούς της Ρούμελης εναντίον του Κολοκοτρώνη. Και οι Ρουμελιώτες, που ως τότε χτυπούσαν τους τούρκους, χτυπούν τώρα τους αδελφούς συμπολεμιστές τους και κάνουν το Μωριά να στενάξει από την ωμή βία και το πλιάτσικο. Και μέσα στη δίνη αυτή του εμφύλιου πολέμου, σκοτώνεται άνανδρα έξω από την Τρίπολη, ο μεγάλος και αγαπημένος γιος του Κολοκοτρώνη, ο Πάνος.

Τσακίζει κυριολεκτικά η θλίψη το Γέρο του Μωριά. Βλέπει ότι αυτά που κερδήθηκαν με το αίμα των τίμιων αγωνιστών, κινδυνεύουν να χαθούν. Η τουρκιά μπορεί να γυρίσει ξανά. Αναγκάζεται τότε να πάει στο Ναύπλιο σαν νικημένος και να παραδοθεί στους αντιπάλους του. Και κείνοι, ψυχροί και ασυγκίνητοι, τον φυλακίζουν μαζί με μερικούς συμπολεμιστές του, στο νησί της Ύδρας... Τώρα πια είναι ελεύθεροι να κυβερνήσουν τη μικρούτσικη, τη φτωχή Ελλάδα, που ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης τους την παράδωσε ελεύθερη!

Όμως, να που δεν χαίρονται τον θρίαμβό τους. Στο Μωριά μπαίνει ο Ιμπραήμ, με το πολυάνθρωπο ασκέρι του. Οι κυβερνητικοί, αστείοι και άκαπνοι, δεν μπορούν να τον αντιμετωπίσουν. Ούτε και οι Ρουμελιώτες. Ποιος θα σώσει τώρα το Μωριά και την Ελλάδα; Ο Παπαφλέσσας, που τόσο άγρια πολέμησε τον Κολοκοτρώνη, και που γι' αυτό το λόγο κέρδισε δύο υπουργεία, ζητάει να τον ελευθερώσουν και κατεβαίνει στο Μανιάκι, όπου με τον ηρωικό του θάνατο εξιλεώνεται από τα τόσα σφάλματά του. Σαστισμένοι οι κυβερνητικοί, αφίνουν ελεύθερο τον Κολοκοτρώνη. Τώρα τον χρειάζονται για ν' αντιμετωπίσει για μια ακόμα φορά τον εχθρό...

Ο Ιμπραήμ περνάει το Μωριά από φωτιά και μαχαίρι. Ο Κολοκοτρώνης αναγκάζεται να πάρει σκληρά μέτρα εναντίον εκείνων που πανικόβλητοι τον προσκυνούν. Συγκροτεί και πάλι τα διαλυμένα τμήματα των πολεμιστών του και χτυπάει όπου και όπως μπορεί τον Ιμπραήμ. Ο γιος του ο Γενναίος γίνεται το δεξί του χέρι σ' αυτές τις σκληρές και δύ-

ΠΟΛΥΖΩΙΔΗΣ

σκολες μάχες. Οι μέρες είναι τόσο δύσκολες. Θα μπορέσει να νικήσει κι αυτή τη φορά ο Κολοκοτρώνης;

Οι θυσίες των Ελλήνων δεν πήγαν ούτε κι αυτή τη φορά χαμένες. Επιτέλους η Ευρώπη συγκινείται και βοηθάει. Στο Ναυαρίνο καταστρέφεται τελείως η αρμάδα του Ιμπραήμ, από τον Εγγλέζικο, το Γαλλικό και τον Ρώσικο στόλο. Ο σουλτάνος υποχρεώνεται να παραδεχτεί ότι έχασε το Μωριά και τη Ρούμελη. Επιτέλους η Ελλάδα - η μικρή ακόμα Ελλάδα - είναι ελεύθερη! Και ο Καποδίστριας έρχεται να την κυβερνήσει.

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια οι ξένες δυνάμεις φέρνουν τον ανήλικο ΄Οθωνα για βασιλιά τους. Ο Μαυρομιχάλης και ο μηχανορράφος ο Κωλέτης είναι στα πάνω τους. Φοβούνται ακόμα τον Κολοκοτρώνη κι ας έχει αποσυρθεί και ζει ειρηνικά σ᾽ ένα σπιτάκι κοντά στο Ναύπλιο. Κατορθώνουν να πείσουν τους Βαυαρούς αντιβασιλιάδες, που κυβερνούν τον τόπο ώσπου να ενηλικιωθεί ο ΄Οθωνας, πως ο Κολοκοτρώνης είναι εναντίον τους και εχθρός του έθνους. Σκηνοθετούν

ΠΛΑΠΟΥΤΑΣ

διάφορα ψεύτικα στοιχεία κι ένα βράδυ οι χωροφύλακες συλλαμβάνουν το «γέρο» και τον Πλαπούτα και τους φέρνουν σε δίκη. Ποιους; Εκείνους που με το σπαθί τους έδιωξαν τους τούρκους κι ελευθέρωσαν την Ελλάδα!

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ

Γίνεται η πολύκροτη δίκη. Ο υπουργός της δικαιοσύνης Σχοινάς, και πίσω του ο Κωλέτης, κάνει ό,τι περνάει από το χέρι του για να καταδικαστεί ο Κολοκοτρώνης. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου, ο Πολυζωίδης και ο δικαστής Τερτσέτης, άνθρωποι τίμιοι, διαπιστώνουν ότι οι κατηγορίες είναι ψεύτικες και δίνουν αθωωτική ψήφο. Οι υπόλοιποι τρεις δικαστές, άνθρωποι του Κωλέτη, τους καταδικάζουν σε θάνατο! Τρεις άσημοι δικαστές, τρεις «υπηρέτες» του Κωλέτη, καταδικάζουν εκείνη τη στιγμή την ίδια την Ελλάδα! Γιατί η Ελλάδα στηρίχτηκε στις πλάτες του Κολοκοτρώνη και του Πλαπούτα για να σταθεί στα πόδια της!

Και θα εκτελούσε σίγουρα ο Κωλέτης τους δύο αυτούς σημαιοφόρους της Επανάστασης, αν δεν ξεσηκωνόταν ο κόσμος και αν δεν μεσολαβούσαν οι μεγάλες δυνάμεις. ΄Ετσι, οι Βαυαροί «πατριώτες», μετρίασαν την ποινή τους σε είκοσι χρόνια φυλακή. Έντεκα μήνες αργότερα, όταν ενηλικιώθηκε ο ΄Ο-

θωνας και ανέβηκε στο θρόνο, τους έδωσε χάρη. Στο διάστημα αυτό ο Κολοκοτρώνης ήταν φυλακισμένος σε μια στενή τρύπα, στο βράχο του Παλαμηδιού.

☆ ☆ ☆

Κύλησαν τα χρόνια, πρωτεύουσα της Ελλάδας ορίστηκε η Αθήνα και ο Γέρος του Μωριά εγκαταστάθηκε κι αυτός στη μεγάλη πόλη. Το σπίτι του βρισκόταν στη γωνία των σημερινών δρόμων Κολοκοτρώνη και Λέκκα, ανάμεσα στο Σύνταγμα και την πλατεία Κλαυθμώνος. Γέρος τώρα πια, πολύξερος και τιμημένος, ήταν σεβαστός απ᾽ όλους. Συχνά ο ΄Οθωνας τον καλούσε στο παλάτι και τον συμβουλευόταν. Σύντροφος της ζωής του ως το θάνατό του ήταν η Μαργαρίτα Βελισσάρη, που τη γνώρισε μετά το θάνατο της γυναίκας του. Μαζί της απόκτησε ένα γιο που του έδωσε το όνομα του αγαπημένου και αδικοσκοτωμένου του γιου, του Πάνου. Ο άλλος του γιος, ο Γενναίος, αντάξιος του πατέρα του στους αγώνες, έγινε στρατηγός, υπασπιστής του ΄Οθωνα και αργότερα πρωθυπουργός.

Τρεις μέρες μετά το γάμο του τρίτου γιου του, του Κολλίνου, άφησε την τελευταία του πνοή ο Κολοκοτρώνης. Πέθανε από συμφόρηση στις 4 Φλεβάρη του 1843. Θάφτηκε στο πρώτο νεκροταφείο της Αθήνας και τον έκλαψε όλη η Ελλάδα. Το όνομά του χαράχτηκε στην πιο χρυσή σελίδα της Ελληνικής ιστορίας, πλάι στα ονόματα του Μιλτιάδη, του Θεμιστοκλή, του Λεωνίδα και του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Αργότερα τα οστά του μεταφέρθηκαν και βρίσκονται σε μια κρύπτη, στην αγαπημένη του πόλη, την Τρίπολη. Και η μνήμη του βρίσκεται, ιερή, αγαπημένη και ολοζώντανη, στις καρδιές όλων των Ελλήνων...

ΤΕΛΟΣ

